

Programme abeggrotting

Inhoud

	<u>Bladzijde</u>
Inhoud	1
Voorwoord	3
Leeswijzer	5
BELEIDSBEGROTING	7
1 Kerngegevens en financiële structuur	9
2 Programmaplan	11
2.1 Kostenplaatsen	11
2.2 De programma's	17
2.2.1 Wonen & Gebiedszaken	18
2.2.2 Demografie & Leefbaarheid	27
2.2.3 Bestuurszaken	34
2.2.4 Economie & Maatschappij	42
2.2.5 Infrastructuur & Milieu	50
2.2.6 Dienstverlening & Ondersteuning	63
2.3 Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	68
2.4 Paragrafen	77
2.4.1 Lokale Heffingen	78
2.4.2 Risicobeheersing en weerstandsvermogen	85
2.4.3 Onderhoud Kapitaalgoederen	92
2.4.4 Financiering	97
2.4.5 Bedrijfsvoering	102
2.4.6 Rechtmatigheid	104
2.4.7 Verbonden Partijen	105
2.4.8 Grondbeleid	115
2.4.9 Demografische ontwikkelingen	117
2.4.10 Interbestuurlijk Toezicht	119
2.4.11 Uitwerking Kerntakendiscussie	121
FINANCIËLE BEGROTING	127
3 Baten en lasten 2016	129
3.1 Overzicht van baten en lasten 2016	129
3.2 Toelichting	131
3.2.1 Begrotingsuitgangspunten en -ontwikkelingen	132
3.2.2 Bezuinigingen/ombuigingen 2016	133
3.2.3 Analyse	136
3.2.4 Incidentele baten en lasten 2016	141

4	Meerjarenraming 2017- 2019	144
4.1	Overzicht baten en lasten meerjarenraming	144
4.2	Toelichting op de meerjarenraming	147
4.2.1	Uitgangspunten	147
4.2.2	Bezuinigingen/ombuigingen 2017 - 2018	148
4.2.3	Analyse	151
5	Financiële positie	158
5.1	Jaarlijks terugkerende arbeidskosten	158
5.2	Aanpassingen t.o.v. het Kaderplan 2016	159
5.3	Investerings	163
5.4	Financiering	165
5.5	Reserves en voorzieningen	166
5.5.1	Reserves	167
5.5.2	Voorzieningen	173
	BIJLAGEN	177
	Bijlage 1	179
	Investerings 2016	179
	Investerings komende jaren 2017-2019	180
	Bijlage 2	182
	Beleidspeerpunten en investerings: meerjarenraming	182
	Bijlage 3	184
	Toelichting op beleidspeerpunten 2016 - 2019	184
	Toelichting op investerings 2016 - 2019	188
	Bijlage 4	195
	Verklaring van afkortings	195

Voorwoord

Voor u ligt de Begroting 2016 die op basis van de uitgangspunten, gesteld bij de raadsbehandeling van het Kaderplan, is opgesteld. Ook zijn de gevolgen van de septembercirculaire 2015 in de begroting verwerkt.

De afgelopen jaren zijn de middelen waarover onze gemeente beschikt steeds schaarser geworden. Eén van de redenen waarom in april 2015 een kerntakendiscussie heeft plaatsgevonden: waar willen we ons als gemeente juist wel op richten en waar niet of minder op? Op deze manier kan worden bepaald waaraan we als gemeente onze schaarse middelen aan willen (en moeten) uitgeven.

Evenals vorig jaar gemeld baart de (financiële) ontwikkeling ons nog steeds zorgen. De effecten van de economische crisis blijven zichtbaar, de energiemarkt stagneert, de gemeenten hebben extra taken gekregen voorzien van budgetten waar op voorhand op gekort is door het Rijk, welke verdere bezuinigingen zal het Rijk nog doorvoeren? Deze ontwikkelingen drukken stevig op de begroting en de effecten op de begroting in de toekomst zijn (nog) niet zeker. De septembercirculaire laat weliswaar positieve effecten zien voor de komende jaren; we gaan 'de trap op' met de rijksuitgaven. Maar ervaring leert dat dit in de loop van de komende circulaires ook weer naar beneden bijgesteld kan worden.

Toch is het ons gelukt om u een begroting met een sluitende meerjarenraming voor te leggen. Dit vraagt echter wel een grote inspanning van het bestuur, van de burgers, bedrijven en verenigingen en van de ambtelijke organisatie.

In 2013 hebben we een bezuinigingstraject doorlopen. Hierin zijn diverse keuzes gemaakt voor het begrotingsjaar 2014, maar ook voor de meerjarenraming 2015-2017. De keuzes voor de jaren 2016 tot en met 2018 worden gedetailleerd toegelicht. Dit vindt u terug in hoofdstuk 3.2.2. (Bezuinigingen/ombuigingen 2016) en hoofdstuk 4.2.2 (Bezuinigingen/ ombuigingen 2017 - 2018).

Bij het Kaderplan 2016 - 2019 zijn aanvullend nog enkele voorstellen voor aanvullende bezuinigingen gedaan. Deze zijn grotendeels verwerkt in de Begroting 2016 en bijbehorende meerjarenraming. De voorgestelde bezuiniging op het groenonderhoud is hierin niet meegenomen, evenals de extra tariefsverhogingen van de afvalstoffenheffing met € 70.000 in 2018 (de extra verhogingen met € 70.000 in 2016 en 2017 zijn wel blijven staan) en de extra tariefsverhoging van de OZB (3,5% in plaats van 2,5%) in 2018.

De jaren 2016 en 2017 laten weliswaar een tekort zien, maar het meerjarenperspectief kent een positief begrotingsresultaat. Uiteraard streven we naar begrotingsevenwicht en zullen we in 2016 gaan bekijken of dit in een eerder

stadium te realiseren is. Het financieel perspectief van de gemeente moet evenwichtig en toekomstbestendig zijn.

Er wordt in de begroting 2016, maar ook meerjarig gezien, beslag gelegd op de reserves. De Algemene reserve bedraagt eind 2016 € 1,8 miljoen (exclusief ondergrens van € 1,8 miljoen). Dit loopt gedurende de hierop volgende jaren op tot € 2,2 miljoen. In deze begroting is wel een herziene risico-inventarisatie opgenomen, op basis waarvan de benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald. Dit is uitgewerkt in de paragraaf Risicobeheersing en weerstandsvermogen. Hierin wordt ook aangegeven hoe zich dit verhoudt ten opzichte van de hoogte van de Algemene reserve.

De paragraaf Risicobeheersing en weerstandsvermogen kent daarnaast een aantal financiële kengetallen. Deze kengetallen zijn conform de voorschriften van de BBV opgenomen en dienen voor het inzicht van de raad in de financiële positie van de gemeente.

Ondanks de onzekerheden ten aanzien van de toekomst, moeten we vooral kijken naar wat we de komende jaren willen realiseren. En dat is beslist niet weinig. Hiervoor willen we verwijzen naar de teksten bij de Programma's.

Om al onze doelen voor de komende jaren te realiseren is een goede samenwerking nodig tussen raad, college en ambtelijke organisatie. Wij willen ons daarvoor inzetten.

Burgemeester en wethouders van de gemeente Eemsmond,

M. van Beek, burgemeester.

B.L. Meijer, secretaris.

Leeswijzer

De raad heeft in zijn vergadering van 4 juli jl. op basis van het Kaderplan in een vroeg stadium de kaders voor het opstellen van de Programmabegroting 2016 aangegeven.

Dit is de basis voor de uitwerking van de Programmabegroting 2016. Hierbij is bovendien rekening gehouden met de uitkomsten van de Kerntakendiscussie, het streven naar begrotingsevenwicht en in ieder geval een sluitende meerjarenraming (vanaf het jaar 2018).

Deze Programmabegroting is het begrotingsdocument van de raad, waarin de hoofdlijnen van het beleid zijn uitgewerkt. Het college is belast met de uitvoering van het beleid van de raad. Daarvoor zijn de Programma's uitgewerkt naar producten in de afdelingsplannen. Evenals in voorgaande jaren maken de afdelingsplannen geen deel uit van de begrotingsbehandeling 2016.

De Programmabegroting bestaat uit de Beleidsbegroting en de Financiële begroting. De Beleidsbegroting omvat de kerngegevens en financiële structuur (hoofdstuk 1) en het programmaplan (hoofdstuk 2).

Het programmaplan gaat eerst op hoofdlijnen in op de ontwikkeling van de baten en lasten op de kostenplaatsen (2.1). Hier worden die baten en lasten geboekt die niet direct aan een programma toe te wijzen zijn en die met verdeelsleutels worden toegerekend aan de verschillende programma's.

Vervolgens wordt per programma (2.2.1 t/m 2.2.6) aangegeven wat men met de activiteiten binnen dit programma denkt te bereiken. Door het aangeven van doelstellingen ('Wat willen we bereiken?') en de hierbij behorende activiteiten ('Wat gaan we hiervoor doen?') wordt dit verder verduidelijkt.

Ook wordt in het kort weergegeven wat de baten en lasten per programma zijn voor het begrotingsjaar en de drie opvolgende jaren, gesplitst naar de structurele en incidentele baten en lasten.

Naast een weergave van de verschillende programma's wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen (2.3). De programmatekorten worden bekostigd uit de algemene dekkingsmiddelen, waarvan de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de gemeentelijke belastingen de belangrijkste zijn.

Een zevental paragrafen is verplicht voorgeschreven door het Rijk. Hieraan zijn nog vier paragrafen toegevoegd: de paragraaf Rechtmatigheid, de paragraaf Demografische ontwikkelingen, de paragraaf Interbestuurlijk toezicht en de paragraaf Uitwerking Kerntakendiscussie. De paragrafen zijn een dwarsdoorsnede van de programma's (2.4.1 t/m 2.4.11).

In de Financiële begroting wordt voor zowel het begrotingsjaar (hoofdstuk 3) als voor de meerjarenraming (hoofdstuk 4) een recapitulatie gegeven van de

geraamde baten en lasten. In beide hoofdstukken wordt aandacht besteed aan de door de gemeente te realiseren bezuinigingen, uit de bezuinigingsronde bij de begroting 2014.

De bestemming van het resultaat wordt afzonderlijk vastgesteld en weergegeven op een afzonderlijk product. Uiteraard worden opvallende afwijkingen of andere bijzonderheden toegelicht.

De financiële positie van de gemeente wordt uiteengezet in hoofdstuk 5.

BELEIDSBEGROTING

1 Kerngegevens en financiële structuur

Sociale structuur

	Werkelijkheid 1 januari 2015	Raming 1 januari 2016
Aantal inwoners	15.770	15.770
- van 0 tot en met 19 jaar	3.555	3.555
- van 20 tot en met 64 jaar	8.952	8.952
- van 65 jaar en ouder	3.263	3.263
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden	458	472
Aantal uitkeringsgerechtigden ingevolge:		
- Wet Werk en Bijstand / Participatiewet	429	435
- inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsgeschikte werkloze werknemers (IOAW)	21	20
- inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsgeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	6	6
- Bijstandsbesluit zelfstandigen	2	2
Aantal werknemers:		
- in sociale werkgemeenschappen	264	264
- maatschappelijke banen	6	5

Fysieke structuur

	2015	2016
Oppervlakte gemeente (hectares)	54.335	54.335
Waarvan:		
- land	19.030	19.030
- binnenwater	387	387
- buitenwater	34.918	34.918
Aantal woonruimten	7.470	7.470
Lengte van de wegen (kilometers)		
Waarvan:		
- wegen binnen de bebouwde kom	130	130
- wegen buiten de bebouwde kom	229	229
	2015	2016
Lengte van de recreatieve fiets-, ruiter- en wandelpaden		

(kilometers)	36	36
Lengte van de waterwegen (kilometers)	155	155
Oppervlakte openbaar groen (hectares)	194	194

Financiële structuur

	2015	2016
Totaal inkomsten per inwoner	3.688	3.422
Opbrengst belastingen per inwoner	823	874
Algemene uitkering Gemeentefonds per inwoner	1.962	1.942
Overige inkomsten per inwoner	903	606
Vaste schuld (geldleningen) per inwoner	2.703	2.865

2 Programmaplan

2.1 Kostenplaatsen

Op de kostenplaatsen drukken die baten en lasten, die niet direct aan programma's of producten toe te schrijven zijn. Dit wordt ook vaak als overhead aangeduid.

In dit hoofdstuk wordt in algemene zin ingegaan op de versleuteling van de baten en lasten van de kostenplaatsen over de programma's. Daarnaast worden de opvallende afwijkingen in de begrote baten en lasten ten opzichte van de begroting 2015 toegelicht.

Algemeen

Het saldo van baten en lasten wordt door het gebruik van verdeelsleutels aan de programma's (lees: producten) toegerekend. Bijvoorbeeld op basis van te besteden uren, op basis van de geraamde formatie, op basis van contractafspraken (met het gemeentebedrijf), etcetera.

Bij de afdelingen ligt de nadruk elk jaar op andere aandachtsgebieden. Dit hangt immers samen met de beleidsontwikkelingen, beleidsspeerpunten, investeringen en dergelijke. Dit maakt dat ook de urenverdeling en hiermee de verdeling van de door te belasten kosten over de verschillende producten jaarlijks grote verschuivingen kan laten zien tussen de programma's.

Ook kennen de kostenplaatsen incidentele posten. Deze worden middels de doorbelastingen toegerekend aan de programma's en komen hier in de praktijk dus 'versnipperd' terug. Voor het inzicht hebben we de diverse posten in hun geheel toegekend aan een aantal programma's, ook al staan ze hier administratief niet op deze wijze. Dit wordt onder de verschillende programma's toegelicht.

Baten en lasten

Hieronder worden de opvallende afwijkingen in de begrote baten en lasten op de kostenplaatsen ten opzichte van de begroting 2015 toegelicht.

Salarissen

De salariskosten staan grotendeels geraamd op de kostenplaatsen. Deze kosten laten ten opzichte van 2015 structureel een stijging zien van € 302.000, waar

incidenteel een daling van € 178.000 tegenover staat. In 2015 zijn twee functies incidenteel ingevuld. Gebleken is, mede in het licht van de bijzondere problematieken binnen onze gemeente (aardbevingen, krimp, herindeling) dat dit structurele functies dienen te zijn. In de begroting 2016 zijn deze dan ook structureel opgevoerd. Verder is in de begroting 2016 rekening gehouden met een loonstijging van 1,5%.

Deze van incidenteel naar structureel opgevoerde functies komen in incidentele zin te vervallen ten opzichte van 2015. Verder is in 2015 sprake van tijdelijke urenuitbreiding bij een aantal medewerkers om knelpunten, bijvoorbeeld als gevolg van de decentralisaties en de aardbevingsproblematiek, op te kunnen vangen. Deze tijdelijke uitbreiding vervalt in de begroting 2016.

Inhuur derden

De lasten voor inhuur derden op de kostenplaatsen dalen ten opzichte van 2015 met € 332.000. Deze mutatie is verspreid over meerdere kostenplaatsen terug te vinden, maar wordt hier in zijn geheel toegelicht.

In 2015 is voor inhuur incidenteel € 524.000 geraamd. Dit budget bestaat hoofdzakelijk uit inhuur voor de implementatie van de decentralisaties, inhuur voor inzet van capaciteit op het aardbevingsdossier, vervanging van ziekte en voor tijdelijke invulling van vacatures. Deze budgetten vervallen in 2016.

In 2016 is, gebaseerd op ervaringscijfers, structureel € 80.000 extra opgevoerd voor inhuur bij ziekte. Daarnaast is structureel extra inzet nodig op het zaakgericht werken. Het applicatiebeheer is momenteel belegd bij één medewerker, wat tot kwetsbaarheid leidt. Verder is sprake van bezuinigingen op inzet voor het zoutstrooien, het rijden op Oudehaske en de afvalinzameling (als gevolg van alternerend inzamelen).

In incidentele zin is sprake van inhuurbudget van € 395.000. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het ramen van budget voor benodigde capaciteit voor het aardbevingdossier (hier staat een even grote opbrengst tegenover) en budget voor flexibele inzet voor onvoorziene werkzaamheden voor het sociaal domein.

Kapitaallasten

De kapitaallasten nemen ten opzichte van 2015 af met € 574.000. De achterliggende oorzaken hebben we hieronder verklaard.

Rente

Voor 2016 is weliswaar rekening gehouden met een nieuwe langlopende geldlening. Toch neemt de rente over de langlopende geldleningen neemt af met € 59.000. Dit is het gevolg van aflossingen in 2015 waarover geen rente meer betaald hoeft te worden in 2016.

De gemeente kent begrotingstechnisch een financieringstekort. Dit heeft te maken met de geplande uitgaven voor investeringen. In 2015 is de rente hierover incidenteel naar beneden bijgesteld met € 334.000, vanwege vertraging in de uitgaven voor investeringen en hiermee minder benodigde financieringsmiddelen. Deze incidentele verlaging vervalt in 2016.

Ten opzichte van de Begroting 2015 is er per saldo een structurele lagere rente over het financieringstekort van € 166.000 als gevolg van een lager financieringstekort in 2016 t.o.v. 2015. Dit lager financieringstekort wordt onder andere veroorzaakt doordat we de afgelopen jaren het investeringsniveau hebben teruggebracht.

De stand van de reserves en voorzieningen op 1 januari 2016 ligt € 4,8 miljoen lager dan de stand op 1 januari 2015. Met name de geraamde onttrekkingen aan de Algemene reserve en aan de Reserve Jaarovergang (het weer beschikbaar stellen van de budgetten uit voorgaand jaar) leiden tot dit verschil. De hierover berekende rente (3,2%) valt lager uit dan in 2015. Verder leidt ook de gewijzigde systematiek rond de grondexploitaties tot lagere rentelasten over de hierbij behorende voorziening. Dit wordt ook in de begroting 2015 nog aangepast. Per saldo een lagere rente over eigen financieringsmiddelen van € 311.000.

Afschrijvingen

In de afschrijvingen van 2015 is een incidenteel budget van € 430.000 voor afschrijvingen van investeringen met maatschappelijk nut opgenomen. Dit budget vervalt in 2016.

Er is sprake van een structurele toename van de afschrijvingslasten met € 53.000. De gemeente kent hoofdzakelijk investeringen op basis van annuïteit. Kenmerk hiervan is de oplopende afschrijvingslasten en afnemende rentelasten. Dit leidt tot hogere afschrijvingslasten in eerstvolgende jaren.

Belastingen

In 2015 is incidenteel budget opgevoerd voor de invoering van diverse (verplichte) landelijke voorzieningen. Dit budget van € 64.000 vervalt in 2016.

ICT

In 2015 is voor ICT incidenteel budget opgenomen van € 218.000 voor onder andere stelselbeheer en de basisregistratie grootschalige topografie; dit budget vervalt in 2016.

Daar staat tegenover dat momenteel wordt gekeken hoe we in Deal-verband de BGT organisatorisch kunnen inbedden. Hiervoor is in 2016 structureel € 120.000 opgevoerd.

In voorgaande jaren is incidenteel budget opgevoerd voor de doorontwikkeling van digitalisering. Aangezien dit een doorlopend proces is, is hiervoor in 2016 een structureel budget opgevoerd van € 20.000.

Verder is incidenteel budget opgevoerd van € 32.000 voor de digitalisering van het archief van bouwvergunningen. Mede in het licht van de aardbevingproblematiek neemt het belang hiervan toe.

Documentaire informatievoorziening

De incidentele budgetten voor de implementatie van het zaakgericht werken en de vervanging van het klimaatbeheersingssysteem in het archief die zijn opgevoerd in 2015, komen te vervallen in 2016.

Om het zaakgericht werken goed in de organisatie te borgen is extra capaciteit nodig. Hiervoor is structureel budget van € 35.000 opgevoerd.

Verder is de noodzaak tot uitbreiding van de huidige archiefruimte aanwezig. Hiervoor is incidenteel € 15.000 geraamd.

Civiele Dienst

Zoals opgenomen in het Kaderplan 2016-2019 is in de begroting een bezuiniging van € 20.000 opgenomen, door het anders organiseren van de bodediensten.

Arbeidsvoorwaarden en werkgeversrol

In 2015 is incidenteel budget opgevoerd van € 135.000 voor een verhoging van de post inhuur bij ziekte (wordt in 2016 structureel verhoogd), voor een medewerkersonderzoek en voor het periodiek algeheel gezondheidkundig onderzoek bij de Talmaweg. Deze incidentele budgetten vervallen in 2016.

KCC 3e lijn (apparaatskosten)

In 2015 was voor de migratie van het softwarepakket WIZ incidenteel € 150.000 opgevoerd. Dit budget vervalt in 2016.

Bedrijfsvoering - afdeling Diensten (apparaatskosten)

Conform het Kaderplan 2016-2019 is in 2016 incidenteel budget (€ 50.000) opgevoerd voor een zogenaamde 'vlootschouw' in het kader van het competentie management. Daarnaast is incidenteel budget opgenomen van € 23.000 voor een taxatie van de gemeentelijke gebouwen en inventaris. Conform de voorwaarden van de verzekering is deze taxatie verplicht om te voorkomen dat de waardes van de gebouwen en inventarissen niet meer actueel zijn. Hiermee worden risico's bij eventuele schades zoveel mogelijk voorkomen.

Sportgebouwen

In 2015 is incidenteel budget (€ 87.000) opgenomen voor onderhoud aan gymgebouwen. Dit kwam voort uit de eerder opgestelde 'Visie binnen- en buitensportaccommodaties'. Het incidentele budget vervalt in 2016.

Verder is conform het Kaderplan 2016-2019 structureel budget (€ 20.000) opgevoerd voor uitvoering van het beheerplan Boukemapark.

Gemeentewerf locatie Talmaweg

Bij de gemeentewerf hebben met name aanpassingen plaatsgevonden in brandstofkosten en urenramingen. Dit in verband met de aangekondigde en voorgestelde wijzigingen binnen de afvalinzameling, het stoppen met het rijden op Oudehaske en het wijzigen van het strooi beleid in het buitengebied.

Op basis van het vervangingsplan voor materieel wordt jaarlijks bepaald welke investeringen noodzakelijk zijn. Investerings boven de € 15.000 worden geactiveerd. Een investering in een jaar veroorzaakt pas in het jaar daarop een kapitaallast. Zo veroorzaken de investeringen in 2015 een kapitaallast van € 35.000 in het jaar 2016. Het jaarbudget voor de vervanging van machines en materieel wordt structureel verlaagd met dit bedrag. Aankopen onder het bedrag van € 15.000 worden niet geactiveerd en worden daarom meteen ten laste van het resterende jaarbudget gebracht. Deze zullen voor 2016 circa € 37.000 bedragen. Het restant van het jaarbudget wordt zoals gebruikelijk toegevoegd aan de reserve 'vervangingsfonds machines/materieel'.

Doorbelastingen

De baten en lasten op de kostenplaatsen worden toegerekend aan de diverse producten, die onder de programma's vallen.

Een toename van de lasten of een afname van de baten leidt in principe tot een hogere doorbelasting richting producten. Een afname van de lasten of een toename van de baten leidt tot een lagere doorbelasting.

Daarnaast worden vanuit de apparaatskosten ook lasten toegerekend aan investeringen en aan exploitatieopzetten. Door het toerekenen van apparaatskosten aan investeringen worden deze lasten via de kapitaallasten ten laste van het begrotingsresultaat gebracht.

Met het toerekenen van lasten aan de exploitatieopzetten worden de kosten uit het begrotingsresultaat gehaald. Deze worden via kapitaalverstrekking in het resultaat van de betreffende grondexploitatie meegenomen.

Incidentele posten

Ook onder de kostenplaatsen kennen we incidentele overzichten. In voorgaande jaren presenteerden we deze in het overzicht Incidentele posten (hoofdstuk 3.2.4). In dit overzicht koppelden we deze posten aan het programma waar het de meeste overeenkomsten mee had.

De kosten die onder de kostenplaatsen vallen zijn niet één op één onder te brengen op een product (en dus onder een programma), aangezien het programma-overstijgende kosten zijn.

In deze begroting proberen we beter inzicht te geven in het onderscheid tussen structurele en incidentele posten. Ook bij de kostenplaatsen geven we afzonderlijk

inzicht in de incidentele posten. Deze worden middels (incidentele) doorbelastingen aan de programma's toegerekend.

Dit houdt in dat u onder de incidentele posten bij de programma's ook 'incidentele doorbelastingen' terug zult zien. Het totaal van de aan de programma's toegerekende 'incidentele doorbelastingen' komt overeen met het totaal uit onderstaand overzicht.

Overzicht incidentele posten op de kostenplaatsen

	2016
LASTEN	
Kostenplaatsen	
Onderzoek naar privatisering/beheer maatschappelijk vastgoed	15.000
Salaris medewerker Milieu (dekking: reserve milieu)	47.103
Tijdelijke vacature systeembeheerder	63.844
Digitalisering bouwvergunningen	31.625
Verbetering financieel pakket	16.000
Update operating system en Office-pakket	25.000
Upgrade Decos	26.495
Aanschaf klantvolgsysteem	65.000
Implementatie informatiebeveiligingsplan	47.000
Implementatie informatiebeleidsplan	50.000
Uitbreiding archiefruimte	15.000
Facilitaire voorzieningen	5.000
Basisregistratie grootschalige topografie - gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (dekking: reserve Jaarovergang)	100.913
Structuur en borging integrale werkprocessen	50.000
'Vlootshouw' in kader van competentie management	50.000
Taxatie (verplicht) t.b.v. verzekeringen gemeentelijke gebouwen en inventaris	22.500
Flexibele schil: afronding implementaties decentralis.sociaal domein	25.500
Gerechtskundige adviezen	3.500
Inzet gaswinningsdossier	350.000
inhuur personeel WOZ-werkzaamheden i.v.m. aardbevingschade	20.000
Totaal incidentele lasten	1.029.480
BATEN	
Kostenplaatsen	
Bijdrage NAM/EZ inzet gaswinningsdossier	-350.000
Totaal incidentele baten	-350.000
Saldo incidentele lasten en baten kostenplaatsen	679.480

2.2 De programma's

Indeling programma's

De indeling van de programma's is als volgt:

1. Wonen & Gebiedszaken
2. Demografie & Leefbaarheid
3. Bestuurszaken
4. Economie & Maatschappij
5. Infrastructuur & Milieu
6. Dienstverlening & Ondersteuning

De beleidsbegroting geeft hoofdzakelijk een uitwerking en een stand van zaken van het voorgenomen bestaand en nieuw beleid.

Opzet programma's

De programma's hebben een vaste opzet, waarbinnen op drie vragen wordt ingegaan. Voorafgaand aan deze vragen worden de ontwikkelingen binnen het programma en de visie hierop verwoord.

De eerste vraag is: "Wat willen we bereiken?" Hierin wordt aangegeven wat de doelstelling van het programma is. Onder de tweede vraag: "Wat gaan we daarvoor doen?" wordt een overzicht gegeven van de uit te zetten acties, de beleidsspeerpunten en de investeringen voor het begrotingsjaar, maar ook voor de drie opvolgende jaren. Het maakt duidelijk waar gedurende deze vier jaren de prioriteiten liggen.

Voor een totaaloverzicht van de mutaties op de investeringen verwijzen we naar 5.3 Investerings. Ook is een aantal nieuwe, noodzakelijk uit te voeren, speerpunten/investeringen opgevoerd. Hieruit blijkt dat een definitief overzicht van speerpunten van beleid voor een periode van vier jaar niet of nauwelijks op te stellen is. Omstandigheden leiden tot wijzigingen binnen de aandachtspunten.

De laatste vraag, "Wat mag het kosten?" geeft een overzicht van de baten en lasten behorende bij het programma. Hierin is een onderscheid gemaakt tussen de structurele en de incidentele baten en lasten (conform de voorschriften uit het Besluit Begroten en Verantwoorden). Opvallende afwijkingen of bijzonderheden worden kort toegelicht.

Voorheen bestond het onderscheid uit baten en lasten voor de beleidsspeerpunten en investeringen (of prioriteiten) en die voor de overige programmaonderdelen (bestaand beleid). Deze informatie is nog steeds terug te vinden. In bijlage 2 vindt u een overzicht van alle beleidsspeerpunten en investeringen; in bijlage 3 wordt hierop een nadere toelichting gegeven.

2.2.1 Wonen & Gebiedszaken

Algemeen

Het programma Wonen & Gebiedszaken richt zich op activiteiten rond ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting. Het programma ondersteunt nieuwe initiatieven en bestaande trajecten rond bijvoorbeeld het opstellen, actualiseren en (digitaal) beschikbaar stellen van bestemmingsplannen.

Ten aanzien van volkshuisvesting is het programma gericht op maatregelen voor het op peil houden van de woon- en leefomgeving van onze inwoners.

Welke beleidsplannen zijn aan de orde?

Het beleid van Eemsmond voor deze programmalijn is vastgelegd in:

- Ontwikkelingsvisie Eemsdelta;
- Identiteitsstudies van zes dorpen;
- Kaderstellende notitie Wonen;
- Woon- en leefbaarheidsplan;
- Welstandsnota;
- Nota Kernkwaliteiten Cultuurhistorisch erfgoed;
- Grondbeleid.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Algemeen

Op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling wordt een aantal activiteiten ondernomen. In samenwerking met de DEAL-gemeenten en de provincie is de Ontwikkelingsvisie Eemsdelta vormgegeven. In 2016 zal de uitvoering van het Woon- en leefbaarheidsplan waarschijnlijk worden gekoppeld aan de ontwikkelingen die vanuit de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) prioriteit krijgen in het kader van veiligheid. Dit in verband met een versterkingsoperatie vanwege de aardbevingenproblematiek. Het in 2014 gestarte onderzoek naar de ontwikkeling van het centrum zal leiden tot een projectenboek waarbij een start gemaakt zal worden met de uitvoering, waarbij cofinanciering zal worden gevraagd uit het Financieel Arrangement van de provincie. Daarnaast worden er doorlopend bestemmingsplannen voorbereid en geactualiseerd.

Structuurvisie en Bestemmingsplannen

Regionale Structuurvisie Eemsmond- Delfzijl

Gezamenlijk met de gemeente Delfzijl en de provincie Groningen is besloten een gezamenlijk plan van aanpak op te stellen waarmee planuitwerking en procedures in het Eemsdeltagebied gecoördineerd kunnen verlopen. Hiervoor is een regieplan opgesteld. Deze is (vrijwillig) voorgelegd aan de Commissie m.e.r. De Commissie heeft geadviseerd, in de vorm van een Structuurvisie, het Provinciaal

OmgevingsPlan (POP) aan te passen en een regionale gebiedsvisie voor Eemsmond en Delfzijl te laten vaststellen door de raden. In beide Structuurvisies dienen de cumulatieve effecten te worden beschreven en conclusies worden getrokken op provinciaal en regionaal niveau. Beide Structuurvisies dienen eerst te worden vastgesteld alvorens de bestemmingsplannen, zoals bijvoorbeeld voor de Eemshaven, uitbreiding Eemshaven en Windenergie kunnen worden vastgesteld. De vaststelling van de regionale gebiedsvisie kan plaatsvinden begin 2016.

Eemshaven

Het bestemmingsplan voor de Eemshaven wordt geactualiseerd. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau heeft ter visie gelegen. Nadat overleg met de Commissie m.e.r. heeft plaatsgevonden en de Commissie een advies heeft uitgebracht inzake de Notitie is deze door de raad vastgesteld. De Notitie geeft de uitgangspunten/onderwerpen weer welke dienen te worden onderzocht voor de MER. Momenteel wordt aan de Passende Beoordeling en het MER gewerkt. De vaststelling kan plaatsvinden na vaststelling van de beide Structuurvisies en deze staan gepland in 2016.

Zuidoost

De eerste fase van het bestemmingsplan uitbreiding zuidoost is in 2014 door de raad vastgesteld en inmiddels onherroepelijk. De opdracht voor de m.e.r.- en bestemmingsplanprocedure is inmiddels verstrekt. Ook de uitbreiding van de Eemshaven is als project aangemeld voor de toepassing van de Crisis- en herstelwet. Dit verzoek is door het ministerie I&M gehonoreerd. Google realiseert momenteel in fase 1 van Zuidoost een datahotel. Ook dit bestemmingsplan kan pas worden vastgesteld indien de beide Structuurvisies zijn vastgesteld. Daar Groningen Seaports op dit moment met gegadigden communiceert om een datahotel te realiseren in Zuidoost fase 2 wordt bekeken of dit nog met een uitgebreide Wabo- procedure kan worden gedaan die dan eind 2015 onherroepelijk dient te zijn.

Helihaven

De helihaven is bedoeld om een toegevoegde waarde te leveren aan de ontwikkeling van de Eemshaven. Uit de rapportage uitgevoerd in opdracht van de provincie Groningen heeft het onderzoeksbureau REBEL geconcludeerd dat ten opzichte van andere havens in de omgeving, zoals Bremerhaven, Emden en Cuxhaven een nadeel voor de Eemshaven is dat het geen helihaven heeft dat gebruikt kan worden voor de offshore wind. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau en de trechternotitie hebben inmiddels ter inzage gelegen. Momenteel is er overleg met het ministerie van I&M gaande om te bewerkstelligen dat, gelet op de criteria genoemd in de PKB Waddenzee en het in Barro voor de Waddenzee en het Waddengebied, een ontheffing kan worden afgegeven. De procedure die in gang is gezet betrof een locatie in de Uithuizerpolder. Het college van gedeputeerde staten heeft in het collegeprogramma aangegeven de Uithuizerpolder niet de meest geschikte locatie te vinden. De planning was om eind 2015 de definitieve

locatie planologisch mogelijk te maken, nu echter een procedure in gang is gezet om naar een andere locatie te zoeken is de vaststelling van het bestemmingsplan gepland eind 2016.

Glastuinbouw

Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen heeft in 2013 goedkeuring onthouden van het bestemmingsplan Glastuinbouw daar de economische uitvoerbaarheid onvoldoende was aangetoond. De insteek was in eerste instantie dat het plan diende te worden voorzien van een gewijzigde/aanvullende onderbouwing van de economische uitvoerbaarheid zodat deze opnieuw kan worden vastgesteld. Bij de vaststelling van het bestemmingsplan zouden gelden gereserveerd moeten worden vanwege een mogelijk onteigening of de agrariërs zouden moeten instemmen met de verkoop van de gronden ten behoeve van glastuinbouw. De mogelijkheid om in het bestemmingsplan Buitengebied een wijzigingsbevoegdheid voor glastuinbouw op te nemen kan als een reële optie worden beschouwd. Op dit moment is nog onduidelijk wat exact het standpunt is van gedeputeerde staten inzake de verdere ontwikkeling van Glastuinbouw in de Oostpolder, daarnaast kan deze wijzigingsbevoegdheid pas worden opgenomen in het bestemmingsplan Buitengebied na vaststelling van de beide Structuurvisies t.b.v. het POP en de regionale gebiedsvisie.

Windenergie

De provincie Groningen heeft besloten de Provinciale Verordening aan te passen en nieuwe zoekgebieden "Wind" aan te wijzen ten behoeve van de realisatie van windenergie in de gemeente Eemsmond. Naast de huidige zoekgebieden die gelegen zijn ten zuiden van de Eemshaven is een gebied aangewezen in de Emmapolder. Een groot deel van dit gebied is gereserveerd voor test- en proefturbines. Tevens is door provinciale staten van de provincie Groningen besloten dat, met uitzondering van zuidoost, gebruik wordt gemaakt van de Provinciale CoördinatieRegeling (PCR) met als gevolg dat de provincie bevoegd gezag is voor de m.e.r.-procedure en het inpassingplan. De provincie wil deze procedures afgerond hebben in 2018. Voor zuidoost wordt de bestemming Wind meegenomen in de m.e.r.-procedure en het bestemmingsplan voor zuidoost, waarvan de vaststelling, na vaststelling van de Structuurvisies, kan worden vastgesteld begin 2016.

Uithuizen en Warffum

Het actualiseren van bestemmingsplannen is een doorlopend proces. In principe worden bestemmingsplannen iedere tien jaar herzien. Dit is zo wettelijk vastgelegd. In 2016 zullen de bestemmingsplannen Uithuizen en Warffum (niet zijnde de centrumgebieden) worden vastgesteld. Iedere jaar wordt aan de hand van de 'leeftijd' van de bestemmingsplannen bekeken in hoeverre actualisering noodzakelijk is. Als gevolg van ontwikkelingen, is het echter soms noodzakelijk om bestemmingsplannen geheel of gedeeltelijk eerder te actualiseren. Dat kan zijn vanwege hogere regelgeving zoals de Provinciale Omgevingsverordening maar dat

kan ook zijn als gevolg van ontwikkelingen binnen de gemeente op grond waarvan het noodzakelijk is om bestemmingsplannen deels te herzien/te actualiseren.

Karakteristieke gebouwen

Het gaat hier om karakteristieke objecten in het buitengebied en om karakteristieke objecten in de kernen. Inmiddels heeft een inventarisatie plaatsgevonden. De wijze waarop bescherming van karakteristieke panden zou kunnen gaan plaatsvinden, zal vermoedelijk in 2016 aan de raad voorgelegd worden. Dit hangt mede af van hetgeen in de herziene Provinciale Omgevingsverordening zal worden vastgesteld. Daarnaast zal ten aanzien van de aardbevingsschades vermoedelijk een advies komen van de Nationaal Coördinator Groningen.

Miniwindturbines

Begin 2014 is een bestemmingsplan in procedure gebracht om miniwindturbines in de kernen uit te sluiten. In het bestemmingsplan Buitengebied was een dergelijke regeling al opgenomen.

In de tekst van het coalitieakkoord is opgenomen:

'Ook willen we burgers die zelf energie opwekken de ruimte geven. Met andere woorden, we willen kleinschalige energieopwekking mogelijk maken.'

Binnenkort zal een voorontwerpbestemmingsplan ter inzage worden gelegd waarin wordt aangegeven waar miniwindturbines zijn toegestaan en onder welke voorwaarden.

Emmaweg

De Raad van State, Afdeling Bestuursrechtspraak, heeft op 5 augustus 2015 (nummer 201402159/1/R4) uitspraak gedaan inzake het bestemmingsplan Uithuizen Emmaweg 13a. De RvS heeft hierbij het vaststellingsbesluit vernietigd omdat een 'passende beoordeling' ex artikel 19j lid 1 Nbw 1998 ontbreekt. Vervolgens heeft de Afdeling bekeken of er aanleiding is om de rechtsgevolgen in stand te laten, gezien na de vaststelling van het plan opgestelde Plan-Mer. Omdat die Plan-Mer op een aantal punten tekort schiet ziet de Afdeling geen aanleiding om de rechtsgevolgen in stand te laten. Dat resulteert in een opdracht aan de gemeenteraad om binnen 52 weken een nieuw besluit te nemen. Maar zolang dat niet is gebeurd blijft – bij wijze van voorlopige voorziening ex artikel 8:72 lid 5 Awb – het vastgestelde, maar dus vernietigde bestemmingsplan gewoon gelden tot de inwerkingtreding van het nieuw vast te stellen bestemmingsplan.

Dit betekent dat

Aanvullend onderzoek moet plaatsvinden naar de milieueffecten als gevolg van de bouw van de varkensstallen;

Het bestemmingsplan vervolgens opnieuw in procedure moet worden gebracht.

In de tussentijd blijft het vernietigde bestemmingsplan van kracht.

Woon- en Leefbaarheid

Herstructureren woningvoorraad

In het Woon- en Leefbaarheidplan (WLP) en het onderliggend Uitvoeringsprogramma (UVP) van de Eemsdelta staat de herstructureringsopgave van de woningvoorraad opgenomen voor de periode 2012-2016 en 2017-2021. Deze opgave wordt binnen onze gemeente samen met de woningbouwcorporaties gerealiseerd met als doel: versterken van de kwaliteit van wonen, woning en woonomgeving. Op basis van de demografische opgave, doelgroepenopgave en kwaliteitsopgave is de woningbouwambitie bepaald en uitgewerkt.

In 2015 heeft de uitvoering van vernieuwing, verkleining en verbetering van de woningvoorraad al enige vertraging opgelopen. Dit vanwege de aardbevingenproblematiek en de daarbij behorende omvangrijke versterkingsoperaties vanuit de Nationaal Coördinator Groningen. De omvang hiervan moet nog duidelijker worden in 2016. De versterkingsoperatie betreft veel meer woningen dan wat in het WLP programma staat voor de woningvoorraad. In 2016 wordt een vervolg gegeven aan het doel om de versterkingsoperaties (veiligheidsaspect) en het uitvoeringsprogramma WLP(demografisch aspect) met elkaar te verweven, tot één geïntegreerd programma, zodat bewoners één keer in aanraking komen met het geheel, in plaats van meerdere keren achter elkaar.

Ten gevolge van de centralisatie van schoolvoorzieningen in Boukemapark zullen een aantal schoollocaties leegkomen. Er zullen plannen ontwikkeld worden voor herontwikkeling c.q. herbestemming van deze gebouwen.

Prestatieafspraken

De opgave voor de woningbouwcorporaties wordt nader uitgewerkt in prestatieafspraken. Deze prestatieafspraken worden gemaakt op basis van het door de gezamenlijke corporaties ingebrachte Strategische Voorraad Beleidsplannen (svb's). In 2016 wordt er tevens een koppeling gemaakt met de uitvoering van het geïntegreerd programma (versterkingsoperaties en uitvoeringsprogramma WLP) en dit vraagt ook om maatregelen in de woonomgeving en de infrastructuur. Deze maatregelen komen in samenspraak met de corporaties en andere partijen tot stand.

Om starters op de woningmarkt te verleiden, wordt in 2016 uitvoering gegeven aan de starterlening. Tevens is voor deze doelgroep aandacht in de prestatieafspraken met de woningbouwcoöperaties.

Wonen en zorg

In het kader van de uitvoering van het Woon- en Leefbaarheidplan is er een breed overleg gestart om invulling te geven aan de (her-)verdeling van de intramurale zorgplaatsen in de regio en deze te realiseren in Uithuizermeeden en/of Uithuizen, het regionaal centrum. De verwachting is namelijk dat het aantal intramurale

zorgplaatsen op termijn niet genoeg is. De Mieden vervult een belangrijke rol als het gaat om het leveren van intramurale zorg binnen de gemeente.

In 2007 is de City theater 538-locatie door Woongroep Marenland verworven met als inzet om er woningen voor senioren te realiseren, mede omdat het naast gelegen zorgcentrum Hunsingoheerd ('t Gerack) een grote behoefte heeft aan meer woningen voor senioren. 't Gerack en Marenland hebben aangegeven circa 24 zorgappartementen te willen realiseren die aansluit bij de ontwikkelingen en behoefte. Doel is om in 2016 het complex te realiseren.

Visie Regionaal Centrum en Centrumdorpen.

Uithuizen is het regionale centrum van het Hoogeland. Om deze centrumfunctie te versterken is het noodzakelijk om te blijven investeren in de kwaliteit. In 2015 is de visie op het regionaal centrum Uithuizen vastgesteld. Er zal een uitvoeringsprogramma worden gemaakt, uitgewerkt in een projectenboek c.q. deelprojecten. Doel is om een startte maken met de uitvoering, waarbij cofinanciering zal worden gevraagd uit het Financieel Arrangement van de provincie.

Het onderzoek naar de ontwikkeling van het centrum, dat in 2014 is gestart, zal leiden tot deelprojecten. Daarnaast worden er doorlopend bestemmingsplannen voorbereid en geactualiseerd.

Ook wordt op dit moment gewerkt aan het opstellen van een visie op de aanloopstraten van het centrum van Uithuizermeeden. Deze visie zal worden voorgelegd ter besluitvorming aan de raad. Vervolgens kan in een uitvoeringsprogramma worden gemaakt.

Rotte Kiezen

Het rotte kiezenbeleid zal nader worden herzien. Een van de mogelijkheden is door middel van aanscherping van de welstandsnota middels een excessenregeling. Gebleken is dat een pand niet gauw als een exces kan worden aangemerkt. Dit betekent dat een excessenregeling vaak geen uitkomst biedt. Daarom wordt voorgesteld om in 2016 een pilot te starten waarbij een persoonlijke/preventieve aanpak zal worden gehanteerd.

Wat willen we bereiken?

Doelstellingen

1. Versterking van het winkelgebied van Uithuizen in overleg met de betrokken partijen.
2. Een door bewoners gedragen visie met uitvoeringsplan verkrijgen voor de aanloopstraten naar het centrum van Uithuizermeeden.
3. Verhogen van de woon- en leefomgeving van onze inwoners door in te zetten op:

- a. uitvoering geven aan het woon- en leefbaarheidplan;
 - b. uitvoering geven aan de plannen m.b.t. aardbevingen;
 - c. voorkomen en reduceren van 'Rotte kiezen';
 - d. het maken van lange termijn afspraken met corporaties over herstructureren woningvoorraad;
 - e. herbestemmen van leegstaande panden;
 - f. het ondersteunen van bewoners- en ondernemersinitiatieven.
4. Het behouden van starters en jonge gezinnen op de woningmarkt van Eemsmond.
 5. Het ontwikkelen van voldoende intra- en extramurale zorgplaatsen.
 6. Planologisch gebruik van de Eemshaven aanpassen aan toekomstige functies, zoals glastuinbouw, helihaven, datacenters en windenergie.
 7. Het actueel houden van onze bestemmingsplannen.
 8. Een bestemmingsplan waarin voor Eemsmond karakteristieke gebouwen/objecten worden vastgelegd.
 9. Planologisch regelen onder welke voorwaarden en op welke locaties miniwindturbines mogelijk zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Een uitvoeringsprogramma maken voor het centrum van Uithuizen, uitgewerkt in een projectenboek.
(Beleidspeerpunt Ontwikkeling Regionaal Centrum Uithuizen)
2. Een visie en een uitvoeringsprogramma maken voor de aanloopstraten naar het centrum van Uithuizermeeden.
(Beleidspeerpunt Ontwikkeling Centrumdorp Uithuizermeeden)
3. Uitvoering geven aan het Uitvoeringsprogramma van de Eemsdelta in het kader van het Woon- en Leefbaarheidplan. Onderdeel daarvan is het ondersteunen van bewoners- en ondernemersinitiatieven. Daarnaast zal vermoedelijk een koppeling gaan plaatsvinden aan het programma dat wordt voorgesteld door de NCG.
4. Het maken van prestatieafspraken met corporaties.
5. Opstellen van herontwikkelingsplannen voor de vrijkomende oude schoollocatie(s).
6. Het herontwikkelen van de City theater 538 locatie ten behoeve van zorgappartementen.
(Beleidspeerpunt Herontwikkelen City theater 538)
7. De excessenregeling van de welstandsnota te herzien gecombineerd met een pilot voor de aanpak van 'rotte kiezen'.
8. Actualiseren van het bestemmingsplan Eemshaven.
9. Doorlopen van de m.e.r.- en bestemmingsplanprocedure voor een openbare heliport nabij de Eemshaven.
10. Doorlopen van de m.e.r.- en bestemmingsplanprocedure voor de Eemshaven Zuidoost.

11. Onderzoeken of de economische haalbaarheid van het bestemmingsplan glastuinbouw kan worden onderbouwd door middel van een wijzigingsbevoegdheid.
12. Het actualiseren van verouderde bestemmingsplannen.
13. Het in procedure brengen van een bestemmingsplan miniwindturbines.
14. Opstellen bestemmingsplan waarin voor Eemsmond karakteristieke gebouwen/objecten worden vastgelegd.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma Wonen en Gebiedszaken verbonden zijn.

Baten en lasten Wonen & Gebiedszaken (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			1.692	1.692	1.692	1.692
incidenteel			418	50	50	50
Totaal lasten	2.506	2.592	2.110	1.742	1.742	1.742

Baten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			576	576	576	576
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	1.657	850	576	576	576	576

Saldo programma	-849	-1.743	-1.534	-1.166	-1.166	-1.166
-----------------	------	--------	--------	--------	--------	--------

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

LASTEN	2016
Programma 1 - Wonen en gebiedszaken	
Regionale gebiedsvisie (<i>dekking: reserve woon-/leefbaarheidplannen</i>)	270.000
Uitvoering Woon- en leefbaarheidplannen (<i>dekking: reserve woon-/leef- baarheidplannen</i>)	50.000
Incidentele doorbelastingen vanuit kostenplaatsen	98.327
Totaal incidentele lasten	418.327
BATEN	
Totaal incidentele baten	0
Saldo incidentele lasten en baten	418.327

Toelichting op de baten en lasten programma Wonen & Gebiedszaken

Ten opzichte van 2015 dalen de lasten met € 482.000 en dalen de baten met € 274.000.

Lasten

- In de begroting 2015 zijn binnen dit programma incidentele posten opgenomen voor o.a.:	-/- € 472.500
• BRIMM-subsidies;	
• Actualiseren bestemmingsplannen Uithuizen en Warffum;	
• Uitvoering woon- en leefbaarheidsplan;	
• Regionale gebiedsvisie.	
Deze budgetten vervallen in 2016.	
- De lasten op de diverse exploitatieopzetten nemen ten opzichte van 2015 af. Dit mede als gevolg van het besluit om twee grondexploitaties over te hevelen naar de NIEGG en uit de actieve grondexploitatie te halen. Tevens leidt dit tot lager baten.	-/- €340.000
- Lagere kapitaallasten a.g.v. een volledig afgeschreven activum.	-/- € 42.000
- Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2016. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht.	+ € 320.000
- Vanuit de kostenplaatsen worden kosten toegerekend aan de producten, en hiermee aan de programma's. In 2016 vallen de doorbelastingen hoger uit. Zie voor een analyse van de kostenplaatsen hoofdstuk 2.1.	+ € 48.000
- Overige mutaties	+ € 4.500
Totaal	-/- € 482.000

Baten

- De eerder genoemde verlaging van de lasten op de exploitatieplannen heeft tot gevolg dat de baten ook lager uitvallen ten opzichte van 2015.	-/- € 277.000
- Overige mutaties	+ € 3.000
Totaal	-/- €274.000

2.2.2 Demografie & Leefbaarheid

Algemeen

Leefbaarheid is één van de meest belangrijke graadmeters voor een actieve samenleving. De leefbaarheid komt onder druk te staan door demografische ontwikkelingen en de beschikbaarheid van minder middelen. Het aantal inwoners daalt: er komen relatief gezien meer ouderen en minder jongeren. Veel voorzieningen concentreren zich in de grotere kernen en komen daarmee, gemiddeld, op grotere afstand van onze inwoners. De bereikbaarheid van voorzieningen wordt belangrijk voor het peil van de leefbaarheid.

De sociale vitaliteit van het platteland en de dorpen is een bepalende factor voor de leefbaarheid. Besef van eigen verantwoordelijkheid, eigen initiatief, actieve inwoners, zelfredzaamheid en saamhorigheid zijn daarbij onmisbare elementen. De sociale vitaliteit is vooral een verantwoordelijkheid van de gemeenschap zelf. De gemeente kan daarbij als regisseur stimuleren en ondersteunen.

Als gemeente willen we een aantrekkelijke gemeente blijven voor onze inwoners. Hierbij wordt ingezet op het op peil houden van de voorzieningen. Dit geldt niet alleen voor de jeugdvoorzieningen, maar ook voor de dorpshuizen en de voorzieningen op het gebied van sport en kunst & cultuur. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de bibliotheekvoorziening: Eemsmond zet in op het behoud van de functie bibliotheek vanuit educatie en aanbod. Om dit binnen de financiële kaders te kunnen uitvoeren lijkt differentiatie noodzakelijk.

In de gemeente Eemsmond wordt grote waarde gehecht aan goed onderwijs en een adequate onderwijshuisvesting: goed onderwijs is een essentiële bouwsteen in onze samenleving. Er ligt een belangrijke opdracht om de kwaliteit van het basisonderwijs te behouden. Het schoolklimaat moet zo zijn georganiseerd dat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Onderwijshuisvesting, onderwijs en onderwijsachterstanden

Landelijke wetswijzigingen betreffende het onderwijs, hieraan gerelateerde maatschappelijke voorzieningen en lokale ontwikkelingen zijn van invloed op de onderwijshuisvesting. In het oog springend hierbij zijn de overheveling van de bekostiging voor buitenonderhoud naar de schoolbesturen per 1 januari 2015 en de toekomstscenario's van onderwijsorganisaties VCPO en L&E.

Afhankelijk van de uitwerking van de besluitvorming zal de gemeente verantwoordelijk blijven voor bekostiging van een aantal voorzieningen.

Brede school Uithuizen

Na een lange aanloop, ondermeer doordat moet worden ingespeeld op mogelijke gevolgen van aardbevingen, ligt het in de lijn van de verwachting dat de brede school in Uithuizen in 2016 zal worden gebouwd.

Daarnaast blijft de gemeente betrokken bij de ontwikkelingen op het gebied van het peuterspeelzaalwerk, kinderopvang, onderwijsachterstandenbeleid en samenwerkingsinitiatieven van schoolbesturen. Op het gebied van zowel de harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang als onderwijsachterstandenbeleid wordt nieuw rijksbeleid verwacht. Zodra helder is hoe aan het nieuwe Rijksbeleid vorm en inhoud is gegeven zal het gemeentelijke beleid daarop worden aangepast.

Harmonisatie peuterspeelzaalwerk en kinderopvang

Het doel van de harmonisatie is om verschillen tussen peuterspeelzalen en kinderopvang weg te nemen en te zorgen voor een betere afstemming tussen kinderopvang, peuterspeelzaalwerk en onderwijs. De harmonisatie van voorschoolse voorzieningen berust op drie pijlers: het versterken van de pedagogische kwaliteit, een kwaliteitskader voor peuterspeelzalen en kinderdagverblijven en een financieringsstructuur voor werkende ouders. In 2015 zijn een deel van de kwaliteitsnormen voor kinderdagopvang en peuterspeelzalen al gelijk getrokken. Begin 2016 wordt het wetsvoorstel voor de harmonisatie aan de kamer voorgelegd. Met dit voorstel wordt de praktijk uit veel gemeenten dat peuterspeelzalen worden omgevormd tot kinderopvang verder doorgetrokken. Tevens wordt de financieringsstructuur voor werkende ouders gelijkgetrokken. De wet zou eerst op 1.1.2017 inwerking treden. Dit moment wordt opgeschoven, zodat de wet tegelijk met de financieringssysteem voor kinderopvang en peuterspeelzalen op 1.1.2018 van kracht wordt. Het direct gevolg daarvan is dat het gemeentelijk beleid voor de peuterspeelzalen en de daarmee samenhangende subsidieverstrekking moet worden herijkt. Hiertoe wordt in 2016/2017 nieuw beleid opgesteld en aan de raad ter vaststelling voorgelegd.

VVE

Het Rijk heeft de beleidsperiode wederom met een jaar verlengd, tot 1 januari 2017. Het gevolg hiervan is dat in 2016 een nieuw beleidsplan moet worden opgesteld. Met de harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang, de transformatie in de jeugdzorg en het Passend onderwijs in het achterhoofd ligt het in de lijn van de verwachting dat een dergelijk beleidsplan een omvangrijke klus zal gaan worden.

Resumerend

Bij de uitwerking van de bovenstaande ontwikkelingen worden de financiële gevolgen voor de gemeentelijke begroting helder gemaakt. Hiervoor zijn we echter afhankelijk van initiatieven van derden zoals de schoolbesturen en het rijk. Op dit

moment kunnen we slechts een globale inschatting maken van deze financiële gevolgen.

Jeugd en jongerenvoorzieningen

Jeugdzorg

De transitie van de jeugdzorg heeft per 1 januari 2015 plaatsgevonden, de gemeente is nu verantwoordelijk. Ook in 2016 wordt er, in BMWE en in provinciaal verband, stevig ingezet om de implementatie van de wetgeving verder vorm en inhoud te geven. De lokale jeugdhulpverlening krijgt daarin een steeds grotere rol. Gezien het grote belang van de jeugdhulpverlening wordt extra geïnvesteerd op de structuur en de kwaliteit van de lokale jeugdhulpverlening en -begeleiding.

Accommodatiebeheer: gebouwen, sportvelden en Beheerplan Boukemapark

De gemeente bezit vastgoed. De achtergrond en het gebruik van dit vastgoed is divers. Over het algemeen kan worden gezegd dat het gaat om accommodaties waar (voornamelijk) maatschappelijke activiteiten plaatsvinden en waarvoor de gemeente een belangrijke rol vervult, bijvoorbeeld als eigenaar of subsidieverstrekker. Het beheer en de exploitatie van dit vastgoed is een kostbare aangelegenheid. Om te voorkomen dat er ongeorganiseerd stappen worden gezet die onomkeerbaar zijn, met mogelijk onvoorziene en ongewenste consequenties, is onderzoek vereist. Onderzoek dat moet leiden tot een strategisch vastgoedplan.

Dit is complex en vereist gespecialiseerde kennis. De complexiteit vloeit voort uit enerzijds de diversiteit en de daarmee samenhangende belangen van de accommodaties en anderzijds de financiële en juridische kwesties die bij de verschillende scenario's een rol spelen. De gemeente beschikt niet over gespecialiseerde kennis op dit specifieke vlak. Dit moet worden ingekocht.

Boukemapark

Het afgelopen jaar is met de gebruikers van het park gezocht naar de mogelijkheden van concrete inzet op het beheer van het park. Hoewel de gesprekken een belangrijke bron zijn geweest voor de basis van een beheeruitvoeringsplan, werd duidelijk dat het voor de gebruikers van het Boukemapark niet mogelijk was eigen inzet te leveren.

Het gevolg hiervan is dat bij het Kaderplan budget is opgevoerd, waarmee invulling gegeven kan worden aan een beheeruitvoeringsplan. Dit plan wordt uiterlijk in januari 2016 ter kennisgeving aan de raad toegezonden.

Project

In 2016 wordt het project 'Eemsmond: Gemeentelijk Maatschappelijk Vastgoedstrategie' gestart. De objecten die hierbij worden meegenomen zijn: gebouwen, sportcomplexen en het Boukemapark. Duidelijk is dat het een

omvangrijk project betreft. De verwachting is dat het in ieder geval doorloopt tot in 2017.

Kunst en Cultuur: Muziekschool

Om tegemoet te komen aan nieuwe omstandigheden, waaronder een substantieel lagere subsidie van de gemeente Bedum, is het bestuur van de Stichting Muziekschool Hunsingo genoodzaakt een aantal veranderingen door te voeren. In 2016 wordt duidelijk hoe dit vorm gegeven gaat worden.

Wat willen we bereiken?

Doelstelling

Leefbaarheid

- Inzicht hebben in de gemeentelijke (o.a. demografische) kengetallen. Het is van groot belang dat we ook gemeentelijk de ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling, woningmarkt en leefbaarheid blijven monitoren.

Onderwijs

- Stimuleren van goed gespreid en kwalitatief hoogwaardig onderwijs in de gemeente;
- Een krachtig onderwijsachterstandenbeleid met betrokken partners in de samenleving en
- Veilige (aardbevingsbestendige) en adequate onderhuisvesting.

Kunst en Cultuur

- Een duurzaam aanbod voor cultuur en
- Musea zijn laagdrempelig en toegankelijk voor een breed publiek en hebben een educatieve functie.

Jeugd

- Adequate jeugdzorg;
- Gezond en veilig opgroeien en
- Goed voorbereid zijn op de toekomst.

Sport

- Stimuleren van sport- en spelactiviteiten door de inwoners van de gemeente en
- Voldoende en kwalitatief goede voorzieningen voor sport.

Accommodaties & Dorpscentra

- Toekomstbestendig gemeentelijk maatschappelijk vastgoed.

Wat gaan we daarvoor doen?

Leefbaarheid

- Met ondersteuning van de basisregistraties werken aan de totstandkoming van een permanent actuele leefbaarheidmonitor.

Onderwijs

- Gepaste huisvesting voor de onderwijsinstellingen (o.a. realiseren brede school te Uithuizen);
- Uitvoeren van het Programmaplan huisvesting scholen (bouwkundig versterken schoolgebouwen);
- Uitvoeren integraal beleid voorschoolse educatie (VVE);
- In het kader van de Lokale Educatieve Agenda overleg voeren met de organisaties voor primair en voortgezet onderwijs en de organisaties voor voorschoolse educatie en kinderopvang;
- Preventief jeugdbeleid om schooluitval te voorkomen en

Kunst en Cultuur

- Binnen de beschikbare budgetten uitvoering geven aan het in 2013 vastgestelde Kunst en cultuurbeleid 2013-2016 (uitvoeringsprogramma) en
- De bibliotheekvoorziening is toegankelijk voor de inwoners. Prioriteit hebben de kernfuncties ontwikkeling en educatie.

Jeugd

- Als gemeente een actieve rol blijven nemen bij de transformatie van de jeugdzorg en
- Harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang.

Sport

- Uitvoering geven aan het jaarplan 2016 "Eemsmond 100% fit";

Accommodaties & Dorpscentra

- Uitvoeren van de beleidsnotitie " Hart voor Dorpen";
- Onderzoek uitvoeren naar de mogelijkheden om het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed toekomstbestendig te maken (besluitvorming in 2017) en hieraan gerelateerd
(Beleidspeerpunt Onderzoek naar privatiseren/beheer gemeentelijk maatschappelijk vastgoed)
- doorontwikkelen van een beheerplan ten behoeve van het Boukemapark.

Wat mag het kosten?

In hiernavolgende tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma Demografie & Leefbaarheid verbonden zijn.

Baten en lasten Demografie & Leefbaarheid (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			11.165	11.135	11.135	11.135
incidenteel			169	78	0	0
Totaal lasten	7.408	11.641	11.334	11.212	11.135	11.135

Baten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			232	232	232	232
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	271	222	232	232	232	232

Saldo programma	-7.137	-11.419	-11.102	-10.980	-10.902	-10.902
------------------------	---------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

LASTEN	2016
Programma 2 - Demografie en leefbaarheid	
Pilot geïntegreerde kindvoorzieningen	1.600
Inzet GIDS-gelden voor sport	61.000
Aanschaf extra AED's	4.796
Incidentele doorbelastingen vanuit kostenplaatsen	102.103
Totaal incidentele lasten	169.499
BATEN	
Totaal incidentele baten	0
Saldo incidentele lasten en baten	169.499

Toelichting op de baten en lasten programma Demografie & Leefbaarheid

Ten opzichte van 2015 dalen de lasten met € 307.000 en stijgen de baten met € 10.000.

Lasten

- In de begroting 2015 zijn binnen dit programma -/- € 490.000 incidentele posten opgenomen voor o.a.
 - Kapitaallasten JAP/JOP;
 - Kapitaallasten Boukemapark;
 - Muziek in ieder kind;
 - Eenmalige frictiekosten bibliotheekvoorzieningen;
 Deze budgetten vervallen in 2016.
- Vanuit de kostenplaatsen worden kosten toegerekend -/-€ 129.000 aan de producten, en hiermee aan de programma's. In 2016 vallen de doorbelastingen hoger uit. Zie voor een analyse van de kostenplaatsen hoofdstuk 2.1.
- Lagere structurele kapitaallasten -/- € 51.000

- Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2016. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht.	+ € 67.000
- Hogere lasten voor Jeugd- en jongerenvoorzieningen als gevolg van de decentralisatie	+ € 55.000
- Overige mutaties	-/-€ 17.000
Totaal	-/- € 307.000
 <i>Baten</i>	
- Overige mutaties	+ € 10.000
Totaal	+ €10.000

2.2.3 Bestuurszaken

Algemeen

Het programma Bestuurszaken heeft betrekking op de specifieke taken die de burgemeester in een gemeente heeft. Het gaat hierbij om:

- Toezicht en handhaving;
- Openbare Orde en Veiligheid;
- Brandweezorg;
- Crisismanagement;
- APV, drank en horeca.

Hieronder wordt per item aangegeven wat de ontwikkelingen zijn, wat we willen bereiken, wat we gaan doen en wat dat gaat kosten.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Taken van Toezicht en handhaving

De gemeente is verantwoordelijk voor het uitvoeren van controles op het gebied van de leefomgeving. De uitvoerende werkzaamheden voor toezicht en handhaving zijn opgedragen aan de Werkorganisatie DEAL en aan de OmgevingsDienst Groningen. De ODG voert namens de gemeente werkzaamheden uit die verband houden met het verplichte basistaken pakket Milieu (de zwaardere categorie bedrijven).

Voor toezicht en handhaving wordt jaarlijks een uitvoeringprogramma opgesteld. De uitvoering is gebaseerd op inschatting van het risicoprofiel, de kans op overtredingen en de normgetrouwheid van verschillende bedrijfstakken. De lichtste categorie bedrijven worden in het kader van milieutoezicht niet meer bezocht. Hierin ligt ook een relatie met de bezuinigingsdoelstelling die aan de WO DEAL is opgelegd.

Controle op de bouw is gerelateerd aan de omvang van het project. Bouwwerken van ondergeschikt belang worden niet of nauwelijks nog gecontroleerd. Voor grotere werken geldt dat constructieve veiligheid, brandveiligheid en duurzaamheid belangrijke onderwerpen van controle zijn.

Het afhandelen van klachten behoort ook tot de taken van de WO en de ODG.

Er is, financieel gezien, rekening gehouden met een inhaalslag als het gaat om de actualisering van milieuvergunningen. De ODG werkt op dit moment een plan uit om de actualiseringslag planmatig en voor de hele provincie in te voeren. Een exacte inschatting op financieel gebied is nu nog niet te geven.

Op Rijksniveau wordt gewerkt aan de Omgevingswet. Deze wet zou moeten bevorderen dat er nog meer regels op gebied van bouwen en wonen worden samengevoegd en dat procedures nog eenvoudiger gaan worden.

Het deel vergunningvrij bouwen wordt steeds groter. Dit lijkt van invloed te zijn op de werklast van de WO DEAL, maar vergunningvrij betekent automatisch een zwaardere toezichtlast. De (vermeende) voordelen worden hiermee weer gecompenseerd.

De plannen rondom de private plantoets zijn nog steeds niet volledig uitgekristalliseerd. Volgens de laatste gegevens wordt het systeem per 1 januari 2017 ingevoerd en geldt in eerste instantie alleen voor de categorie A1 bouwwerken, zijnde seriematige bouw. Daarna zal het systeem worden uitgebreid.

Q criteria (Quality criteria)

Organisaties die zich bezighouden met taken op gebied van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving, moeten voldoen aan een aantal criteria. Het gaat hierbij om opleidingseisen en beschikbare fte's. Daarbij wordt er ook rekening gehouden met ervaring en een minimum productie. Naast dit meer inhoudelijk deel zijn er ook eisen te stellen aan de bevoegde gezagen. Hiervoor is een set procescriteria geformuleerd, waaraan getoetst dient te worden. Samen met de DAL-gemeenten en de Werkorganisatie DEAL is een onderzoek gestart naar de mate waarin onze organisaties aan de minimale eisen kunnen voldoen. Vervolgens is een verbeterplan opgesteld. Het verbeterplan gaf aan hoe aanvullende kennis zou worden aangevuld (met name bij de Werkorganisatie) en hoe bij de gemeente de omissies bij Ruimtelijke Ordening en grondexploitatie (beide bij de gemeente) zouden worden opgelost.

Eind 2014 werd echter door het rijk aangegeven dat de kwaliteitscriteria niet meer zouden gelden voor gemeenten, behalve voor het basistakenpakket dat door de omgevingsdiensten wordt uitgevoerd. Medio 2015 zou het rijk met een modelverordening komen dat geldt voor de andere organisaties die uitvoering geven aan de Wabo. Deze verordening is inmiddels verschenen en is gebaseerd op precies dezelfde kwaliteitscriteria (kwaliteitscriteria 2.1). Aangezien het nu een verordening betreft kan daar gemotiveerd van worden afgeweken volgens regel 'comply or explain'.

De modelverordening is erop gericht om op 1 januari te zijn overgenomen in de centrale regelgeving, onder voorbehoud van de inwerkingtreding van het wetsvoorstel VTH. De verwachte inwerkingtreding van dit wetsvoorstel is medio 2016.

Concreet betekent dit dat de gemeente met hetzelfde verbeterplan aan de slag kan gaan en voor de implementatie 1 jaar extra tijd krijgt.

Integrale KostprijsBerekening (IKB)

De wijze van verrekenen met de werkorganisatie DEAL is al enige tijd in beweging. Het bestuur van de WO DEAL heeft besloten om met ingang van 2016 te gaan werken met een kostprijs per product. De ODG gaat met ingang van 2017 waarschijnlijk gebruik maken van dezelfde methodiek. Wens is om voor beide

organisaties een vergelijkbare methode te gebruiken om te komen tot een product en dienstencatalogus zodat een goede vergelijking kan plaatsvinden. Een belangrijk aandachtspunt is de uitwerking van de toerekening van het aantal directe uren aan de producten. Dit zal nader uitgewerkt dienen te worden in nader overleg met de beide organisaties. Indien noodzakelijk zal extern advies c.q. onderzoek plaatsvinden.

Openbare Orde en Veiligheid

Veiligheid blijft in onze samenleving en gemeente een belangrijk item. Mensen hechten hierbij vooral aan een veilige en leefbare omgeving. Door de aanwezigheid van een zeehaven is er ook specifieke aandacht voor de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de openbare orde en veiligheid in de Eemshaven, naast aandacht voor de woon- en leefomgeving in de gehele gemeente.

De veiligheidsaspecten op deze onderdelen zijn zowel inhoudelijk als qua bestuurlijke complexiteit zeer verschillend. Daarnaast zijn er op het gebied van veiligheid een groot aantal verschillende partners actief met elk hun eigen kennis en ervaring. Dit brengt het risico van een versnipperde aanpak met zich mee. Om dit te voorkomen voert de gemeente Eemshaven regie in het lokaal veiligheidsbeleid en zoekt zij actief contact met ketenpartners. Zo wordt de samenhang tussen de verschillende initiatieven geborgd en geeft de gemeente sturing aan de uitvoering daarvan.

De veiligheid in de Eemshaven en een veilige woon- en leefomgeving van de gemeente zijn te vinden in het gemeentelijke Integrale Veiligheidsbeleidsplan (IVB) 2015-2018.

De verschillende ketenpartners, die voor of namens de gemeente activiteiten uitvoeren brengen hiervoor, op basis van omslag, kosten in rekening. Deze kosten zijn tot nu toe onvoldoende onderscheidend verwerkt in de gemeentelijke begroting. Wij verwachten een beperkte stijging van de kostenpost OOV met naar schatting € 5.000.

Brandweerzorg

De brandweerzorg in Nederland is vanaf 2014 op regionaal niveau georganiseerd. Ons brandweerkorps is opgegaan in de Veiligheidsregio Groningen. De ontwikkeling van regionalisering heeft ook effecten op de lopende projecten binnen de brandweerzorg in onze gemeente.

Op 10 april 2015 heeft het algemeen bestuur van de VRG een besluit genomen over huisvesting van de brandweer. Concreet betekent dit dat naast personele zaken ook huisvestingszaken thans een verantwoordelijkheid is van het bestuur van de VRG. De kosten voor huisvesting zullen, net al alle andere kosten, door middel van een omslag bij de deelnemende gemeenten in rekening worden gebracht. De financiële gevolgen zijn op dit moment nog niet bekend, wel is rekening gehouden met de voorzienbare kostenstijging van de VRG.

Drank & Horeca

De lokale regelgeving is aangepast aan de huidige wetgeving. Het toezicht en de handhaving (T&H) van deze regelgeving door de wetswijziging volledig overgegaan op de gemeente en wordt uitgevoerd door de WO DEAL. Om dit vorm te geven is dit jaar aandacht gegeven aan een preventie- en handhavingplan ter voorkoming van alcoholgebruik bij jeugd en jongeren. Wij werken aan het opstellen van een uitvoeringnota voor hokken en keten, waarvoor het beleid onlangs door uw raad is vastgesteld. Verder ondernemen wij actie om een regiobreed horecaconvenant op te stellen voor de DEAL gemeenten. Hierbij wordt de samenwerking met de branche en de overkoepelende organisaties gezocht. Een intern team komt periodiek bijeen om de ontwikkelingen en vorderingen op gebied van de D&H regels te monitoren. Twee keer per jaar wordt uw raad over de stand van zaken geïnformeerd.

Crisismanagement

Crisismanagement is sinds 1-1-2014 ook op grotere schaal georganiseerd. Onder de Veiligheidsregio fungeert de zogenaamde Gemeentelijke Kolom Groningen als crisisorganisatie. De bemensing gebeurt voor een groot deel met mensen uit de gemeentelijke organisaties maar het accent is veel meer te komen liggen op specialisme en professionalisme. Opleiden, Trainen en Oefenen zijn sleutelbegrippen in het hedendaagse crisismanagement.

Intergemeentelijke samenwerking en gemeentelijke herindeling

De samenwerking tussen diverse gemeenten in Noord Groningen bestaat al jaren en wordt steeds intensiever en breder. Naast deze samenwerking speelt al geruime tijd de discussie over nut en noodzaak van herindeling. Een meerderheid in de raad van Eemsum heeft zich in maart 2015 uitgesproken voor de zogenaamde G7-variant, de bestuurlijke opschaling van de gemeenten Eemsum, de Marne, Bedum, Winsum, Delfzijl, Appingedam en Loppersum. Uiteindelijk hebben vier van de zeven gemeenten zich voor deze variant uitgesproken. Getracht wordt om nog voor het einde van 2015 te komen tot een intentiebesluit ten aanzien van de herindeling. De precieze uitkomst van deze discussie zal bepalend zijn voor de verdere inzet ten aanzien van de intergemeentelijke samenwerking in de jaren 2016 en verder.

Uitwisseling partnergemeenten

De uitwisseling tussen de partnergemeenten Borkum en Eemsum gaat ook in 2016 door. Op basis van een evaluatie die in 2015 wordt uitgevoerd zal worden bekeken of er eventuele wijzigingen worden voorgesteld ten aanzien van de samenwerking. Nu al is bekend dat in 2016 dagarrangementen in onze gemeente zullen worden aangeboden voor inwoners van Borkum en toeristen die Borkum bezoeken. Op het gebied van sport worden uitvoeringsregels gemaakt om bepaalde groepen te activeren in de samenwerking met Borkum.

Naar een Aardbevingsbestendig en Kansrijk Eemsmont/Groningen

De gaswinning en de daaruit voortgekomen aardbevingen hebben veel in de samenleving van Eemsmont losgemaakt. Het gaswinningdossier zal ook in de komende jaren veel inzet vragen vanuit onze gemeente, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau. Te denken valt aan bijvoorbeeld de deelname aan de Stuurgroep Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen (overleg Nationaal Coördinator Groningen en 12 burgemeesters) en het verder uitwerken en uitvoering geven aan het daaraan ten grondslag liggende Meerjarenprogramma, de betrokkenheid bij de Economic Board, het aardbevingsbestendig maken van gevoelige bestemmingen als scholen en de doorverwijzing van zogenaamde "schrijnende gevallen". Alles met als doel om zo goed mogelijk de belangen van onze inwoners en bedrijven te behartigen in deze omvangrijke en complexe problematiek. Belangrijke opgave is en blijft vooral ook om inzicht te krijgen en strategie te bepalen over aan welke tafel welke inbreng zo goed mogelijk kon worden geleverd. Tevens wordt veel inzet gepleegd om de veiligheid van alle inwoners zo veel als mogelijk te waarborgen. De communicatie vanuit onze gemeente over ontwikkelingen in het gaswinningdossier blijft intensief nodig. De strategie voor de gemeente als geheel is om zo veel mogelijk ambtelijke inzet te plegen, zowel intern als extern, en hiervoor de nodige voorinvesteringen te doen. Met als doel om de extra gemaakte kosten uiteindelijk bij de NAM en/of het Ministerie van EZ te claimen.

Bibob

De Wet Bibob is een (preventief) bestuursrechtelijk instrument. Als er een ernstig gevaar dreigt dat bijvoorbeeld een vergunning wordt misbruikt, kan het bevoegde bestuursorgaan de aanvraag weigeren of de afgegeven vergunning intrekken. Zo wordt voorkomen dat de overheid criminele activiteiten faciliteert en wordt bovendien de concurrentiepositie van bonafide ondernemers beschermd. Om de mate van gevaar te bepalen, kan het bestuursorgaan een advies aanvragen bij het Bureau. De toepassing van de Wet Bibob door bestuursorganen wordt regelmatig door de rechter getoetst. Er is daarom veel jurisprudentie over de Wet Bibob.

In 2016 zal het Bibob beleid van Eemsmont worden geactualiseerd.

Drugsbeleid

Met onze ketenpartners wordt geregeld overleg gevoerd, onder andere over de trend met betrekking tot drugsgebruik en drugsoverlast. Om een oplopende trend voor te zijn is het gewenst te komen tot een drugsoverlastbeleid. Dit beleid is onderdeel van wet en regelgeving omtrent het inzetten van een Bestuurlijke Maatregel; het (tijdelijk) kunnen sluiten van panden. Met deze mogelijkheden wordt aansluiting gevonden bij de verhoogde prioriteitstelling van opsporing een aanpak van drugs en –overlast door de Nationale Politie.

Bij het programma Bestuurszaken is daarom in 2016 tijd gepland om te komen tot genoemd beleid. Het concept zal aan de betrokken gremia worden voorgelegd te besluitvorming.

Wat willen we bereiken?

Doelstellingen

Toezicht en handhaving

1. Het uitvoeren van het houden van toezicht houden en handhaven.
2. Voorbereid zijn op de nieuwe omgevingswet
3. Voldoen aan de Q criteria
4. Integrale kostprijsbenadering
5. In samenwerking met de ketenpartners het beperken van drugsoverlast voor de inwoners van Eemsmond.

Openbare orde en veiligheid

1. Veilige en leefbare omgeving
2. Realisatie huisvesting brandweezorg
3. Preventie en handhaving alcoholgebruik
4. Toepassing wet Bibob
5. Aardbevingsbestendig en kansrijk Eemsmond/Groningen
6. Kostenverhaal aardbevingen bij NAM en Rijk
7. Er wordt beleid opgesteld op het terrein van overlast drugs

Herindeling en intergemeentelijke samenwerking

1. Helderheid omtrent intergemeentelijke samenwerking/herindeling
2. Voortzetten van samenwerking met partnergemeente Borkum

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht en handhaving

1. Uitvoeringsprogramma VTH WO DEAL
2. Uitvoeringsprogramma VTH ODG
3. Training en kennis opbouwen van de ontwikkelingen nieuwe omgevingswet.
4. Ontwikkelen van verbeterplan Q Criteria op basis van de modelverordening
5. Ontwikkelen van een product- en diensten catalogus met een integrale kostprijsbenadering per product/dienst

Openbare orde en veiligheid

1. Regie op lokaal veiligheidsbeleid
2. Actief contact ketenpartners
3. Jaarprogramma integraal veiligheidsbeleid
4. Betaling kosten huisvesting brandweezorg veiligheidsregio via omslag bij de deelnemende gemeenten
5. Ontwikkelen van een Regiobreed horecaconvenant
6. Monitoren drank- en horecaregels
7. Ontwikkelen van een preventie- en handhavingplan

8. In Ommelanden Noord verband opleveren van Bibob beleid
9. Ontwikkelen en uitvoering geven aan een meerjarenprogramma aardbevingen
10. Aardbevingsbestendig maken van gevoelige bestemmingen
11. Doorverwijzing schrijnende situatie n.a.v. aardbevingen

Herindeling en intergemeentelijke samenwerking

1. Situatief de strategische koers bepalen
2. Uitwisselingsprogramma ontwikkelen

Wat mag het kosten?

Baten en lasten Bestuurszaken (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			4.020	4.217	4.279	4.300
incidenteel			66	6	0	0
Totaal lasten	3.841	3.959	4.086	4.223	4.279	4.300
Baten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			0	0	0	0
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	23	14	0	0	0	0
Saldo programma	-3.817	-3.944	-4.086	-4.223	-4.279	-4.300

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

	2016
LASTEN	
<i>Programma 3 - Bestuurszaken</i>	
Bijzonder Opsporingsambtenaren	15.000
Actualisatie milieuvergunningen	5.000
Incidentele doorbelastingen vanuit kostenplaatsen	46.234
Totaal incidentele lasten	66.234
BATEN	
Totaal incidentele baten	0
Saldo incidentele lasten en baten	66.234

Toelichting op de baten en lasten programma Bestuurszaken

Ten opzichte van 2015 stijgen de lasten met € 128.000 en dalen de baten met € 14.000.

Lasten

- De bijdrage aan de Werkorganisatie Deal neemt als + € 322.000

gevolg van het hanteren van integrale kostprijzen structureel toe met € 108.000. Verder zijn ook de desintegratiekosten VTH-Deal structureel opgevoerd. Beide mutaties waren ook in het Kaderplan al benoemd.

- De bijdrage aan de Veiligheidsregio (Regionale brandweer) neemt toe. Dit is het gevolg van het toegroeien naar een bijdrage, overeenkomstig onze inkomsten vanuit het gemeentefonds voor het doen van brandweerausgaven.	+ € 70.000
- In de begroting 2016 is incidenteel budget opgenomen voor Bijzonder Opsporingsambtenaren en voor het actualiseren van milieuvergunningen.	+ € 20.000
- In de begroting 2015 zijn onder dit programma diverse incidentele posten opgenomen voor o.a.: <ul style="list-style-type: none"> • desintegratiekosten VTH-Deal; • de inzet van BOA's. Deze posten vervallen in 2016.	-/- € 247.000
- De salariskosten binnen dit programma zijn verlaagd als gevolg van de debrutering van de onkostenvergoeding voor bestuursleden. Deze verlaging komt onder de algemene dekkingsmiddelen terug als stelpost voor dekking van een eventuele eindheffing vanuit de werkkostenregeling.	-/- € 40.000
- Diverse kleinere wijzigingen ten opzichte van de begroting 2015.	-/- € 20.000
Totaal	+ € 127.000

Baten

- Diverse kleinere wijzigingen ten opzichte van de begroting 2015.	-/- € 14.000
Totaal	-/- € 14.000

2.2.4 Economie & Maatschappij

Algemeen

Op diverse terreinen worden activiteiten ondernomen om de economische ontwikkeling en de bevordering van de werkgelegenheid te stimuleren. Een basis voor de activiteiten binnen dit programma is onder andere gelegd in de beleidsplannen Economie, Recreatie & Toerisme en Evenementen. Daarnaast wordt ingezet op projecten die een bijdrage kunnen leveren aan de economische activiteit en de werkgelegenheid in de gemeente. Onze gemeente legt taken op economisch gebied zoveel mogelijk neer bij het Bureau EZ Eemsdelta. Dit bureau neemt met name de bovenlokale onderwerpen binnen het kader economie, arbeidsmarkt en infrastructuur op zich. Via een dienstverleningsovereenkomst worden ook lokale onderwerpen vanuit de uitvoeringsmatrices bij het Bureau EZ Eemsdelta neergelegd. Onderzocht wordt of dit nog geïntensiveerd kan worden. We willen onderzoeken of daarbij de taken op het terrein van Kunst & Cultuur, Cultuurhistorisch erfgoed en Toerisme & Recreatie belegd kunnen worden bij bureau EZ, omdat er op deze terreinen veel samenhang en afstemming gewenst met de economische ontwikkelingen.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Economie

Herijking beleid economie en recreatie & toerisme

Na de zomervakantie 2015 is gestart met een kaderstellende notitie (3 december 2015 in de raad) gemaakt voor het nieuw te ontwikkelen beleid economie en toerisme & recreatie in 2016. Nieuwe ontwikkelingen worden hierin verwerkt evenals de toenemende regionalisering. Het gemeentelijk beleid is nauw verweven met de omliggende gemeenten en regio en ook op de marketing wordt in breder verband samengewerkt. De uitvoering van het beleid wordt opgenomen in actiepunten en er zal worden gekeken of conform de kerntakendiscussie de uitvoering zo veel mogelijk elders kan worden belegd.

Revitalisering bedrijventerreinen

In verband met het kunnen blijven aanbieden van voldoende aantrekkelijk kwalitatief bedrijventerrein zal worden ingezet op het revitaliseren van een aantal bedrijventerreinen in onze gemeente. De terreinen Uithuizen-Noord en Edama hebben daarbij duidelijk de prioriteit. In 2015 is de visie bedrijventerreinen Eemsdelta afgerond en deze wordt besproken eind 2015 behandeld in de raad. De uitkomsten hiervan worden meegenomen naar 2016 en verder.

Verplaatsing aardgascondendaatoverlaadstation Roodeschool

De gemeente en de provincie voeren gesprekken met Noordgastransport BV (NGT) om te komen tot het uitplaatsen van het huidige aardgascondensaatorlaadstation uit Roodeschool. Voor het verplaatsen wordt in

eerste instantie gekeken naar de Eemshaven in de nabijheid van Vopak. Hierbij zijn er dan vervoersmogelijkheden per schip en of per trein. Daarnaast worden ook de andere mogelijkheden bekeken die genoemd staan in het rapport van de Grontmij van 2012. Uitgangspunt is en blijft dat petrochemische overslag niet thuishoort in een dorpskern.

Maatschappij

In onderstaande tekst gaan wij in op de ontwikkelingen binnen het sociaal domein. Deze tekst is gebaseerd op bij ons bekende informatie medio augustus. In 2015 zijn de decentralisaties gestart en hebben er allerlei veranderingen op het terrein van het sociaal domein plaats gevonden.

Jeugdzorg

Op grond van de nieuwe Jeugdwet zijn gemeenten sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdzorg. Om deze nieuwe taak zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren hebben de 23 Groninger gemeenten in het Regionaal Transitie Arrangement (RTA) afgesproken de jaren 2015, 2016 en 2017 te gebruiken om stapsgewijs met de aanbieders en gebruikers van jeugdhulp toe te groeien naar een nieuw gemeentelijk aangestuurd jeugdstelsel. Het inkopen van jeugdzorg vraagt op dit moment de nodige aandacht. Ter ondersteuning van de gemeenten hierbij is eind 2014 de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) opgericht. Een ander aspect dat op dit moment de nodige aandacht vraagt is het afstemmen van administratieve afhandelingen tussen het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de gemeente. Zo is de gemeente wettelijk verantwoordelijk voor het afgeven van de beschikkingen en worden de overige handelingen door het CJG verricht.

Participatiewet

Het doel van de nieuwe Participatiewet is om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, bij voorkeur op de reguliere arbeidsmarkt, aan de slag te krijgen. Voor nieuwe jonggehandicapten betekent dit bijvoorbeeld dat wanneer zij nog arbeidsvermogen hebben zij niet meer, zoals voorheen, een beroep op de Wajong kunnen doen. Zij vallen onder de Participatiewet en komen dus in de bijstand terecht. Alleen jongeren die duurzaam niet kunnen werken, kunnen een beroep op de Wajong blijven doen en vallen dus onder het UWV. Volgens het UWV is er bij jongeren echter nauwelijks sprake van dat zij duurzaam niet zouden kunnen werken. Hierdoor vindt er op dit moment een instroom in de bijstand plaats van jongeren met een enorme afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast is extra inzet van belang om deze jongeren een goede of verbeterde startkwalificatie te bieden.

Het gewenste niveau van de startkwalificatie (MBO 2) is niet voor iedereen haalbaar. Voor degenen die hierdoor buiten de boot dreigen te vallen leveren we maatwerk. Bijvoorbeeld in de vorm van een traject bij Werk op Maat of het Leerwerkbedrijf (zoals nu ingericht wordt in Winsum). Aandacht voor het afronden van een adequate opleiding is daarvoor een vereiste. In dat kader wordt het Regionaal meld- en coördinatiepunt (RMC) nadrukkelijk betrokken. Dit vraagt de

nodige tijdsinvestering en aandacht. Ook het realiseren van banen voor arbeidsgehandicapten - in het kader van de banenafpraak voor 125.000 arbeidsgehandicapten - heeft op dit moment de nodige aandacht. Verder wordt in het kader van een nieuwe uitvoeringsstructuur aandacht besteed aan de positie van het Wsw-bedrijf Ability, omdat er sinds 2015 geen nieuwe mensen meer in de WSW kunnen instromen.

Gemeenten kunnen loonkostensubsidie inzetten voor mensen die niet het wettelijk minimumloon kunnen verdienen. Het gaat om mensen voor wie de gemeente verantwoordelijk is om hen te ondersteunen bij het vinden van werk. Dat kan dus gaan om mensen die bijstand ontvangen, mensen die een IOAW-uitkering of IOAZ-uitkering ontvangen, mensen die met behulp van een andere voorziening van de gemeente al aan het werk zijn, maar ook om zogenaamde niet-uitkeringsgerechtigden: mensen zonder uitkering. Binnen de BMW-gemeenten is loonkostensubsidie nadrukkelijk uitgesloten voor mensen met een uitkering omdat we hiermee de kosten niet kunnen overzien. Dit is opgenomen in de re-integratieverordening.

Een belangrijke ontwikkeling in deze periode, die nog van invloed kan zijn op de begroting 2016, is de voortgang van de besluitvorming over de nieuwe uitvoeringsstructuur voor werk en inkomen voor de BMW-gemeenten (Ability, Sociale Zaken en Werk Hoogeland en Werkplein Noord-Groningen). Het uitgangspunt is dat de nieuwe uitvoeringsstructuur niet leidt tot uitzetting van de begroting, met uitzondering van eventuele frictiekosten. De nieuwe uitvoeringsstructuur kan wel de opstelling/opzet van de begroting van de individuele gemeenten raken.

Voor 2016 wordt het een uitdaging om de uitvoering van de Participatiewet voor de BMW-gemeenten in samenhang uit te voeren. Dit door:

- de invoering van een nieuwe uitvoeringstructuur werk en inkomen (Ability, Sociale Zaken en Werk Hoogeland en Werkplein Noord-Groningen);
- door de samenwerking in de arbeidsmarktregio Groningen (provincie Groningen en Noord-Drenthe), waarin ook het werkbedrijf is gepositioneerd en o.a. afspraken worden gemaakt over de realisatie van de afspraakbanen;
- door binnen de samenwerking van de BMW-gemeenten op zoek te gaan naar een geïntegreerde dienstverlening voor de domeinen Jeugd, Participatiewet en WMO.

Wmo 2015 in 2016

Het eerste jaar van de Wmo 2015 ligt achter ons en hiermee is de transitie een feit. In 2016 zullen we de in 2015 ingezette trajecten verder ontwikkelen en implementeren. De focus zal daarom in 2016 vooral gericht zijn op de transformatie en implementatie van de aanbestedingen.

Voor wat betreft het maatwerkdeel van de zorg en ondersteuning, hebben we in 2014 samen met 22 Groninger gemeenten de continuïteit voor 2015 geborgd in

het continuïteitsarrangement. Deze samenwerking stopt eind 2015. In 2015 is invulling gegeven aan de inkoop 18+ voor twee clusters. De aanbesteding is opgedeeld in 3 pijlers: Begeleiding Groep, Begeleiding Individueel en Algemene Voorzieningen. Het gaat hier om begeleiding, ondersteuning en dagbesteding in het kader van de Wmo. Daarnaast wordt de functie Kortdurend Verblijf in het kader van de Wmo ingekocht. De gemeente Eemsmond maakt onderdeel uit van het Cluster DALBMWE. In het najaar 2015 zijn zowel de Pijler Partners als de uitvoerende partijen gecontracteerd en wordt gestart met de verdere uitwerking van het contractbeheer, nadere invulling van de overeenkomsten en overlegstructuren. Dit proces loopt door in 2016. Per 1 januari zullen de feitelijke werkzaamheden in het kader van begeleiding en ondersteuning volgens de nieuwe overeenkomsten aanvangen.

Een belangrijk onderdeel van de opdracht voor de aanbidders is de transformatieopgave.

De inkoop Basisondersteuning voor de BMWWE gemeenten wordt eind 2015 begin 2016 afgerond. Er is gekozen om verder te gaan met de bestaande aanbidders, maar wel met een nieuwe opdracht. Dit met het doel om te komen tot de noodzakelijke transformatie. In 2016 zullen daar de eerste stappen in gezet worden. Een ander belangrijk project dat in 2016 ook verder vorm gaat krijgen is de Integrale Toegang.

Bovengenoemde ontwikkelingen en huidige inzichten hebben effect op de nadere regels. De nadere regels zullen eind 2015 of begin 2016 worden geactualiseerd.

Aanbesteding Vervoer

In 2016 zal de aanbesteding vervoer worden gestart. Het gaat hierbij om de aanbesteding in het kader van het "Publiek Vervoer", waarbij als doel wordt gesteld om vervoerstromen te combineren en het gebruik van doelgroepenvervoer te verminderen. Deze aanbesteding is mede gericht op het behoud van het reguliere OV in landelijk gebied en daarmee ook de leefbaarheid in dit gebied. De aanbesteding zal worden gevoerd in samenwerking met het OV-bureau Groningen Drenthe en naar waarschijnlijkheid ingericht in clusters, waarbij Eemsmond aanbesteedt in het cluster DALBMWE.

Wat willen we bereiken?

Doelstellingen

1. Het blijven ontwikkelen en ondersteunen van economische activiteiten in onze gemeente; zoals verder onderzoek doen naar mogelijke verplaatsing van het aardgascondensaatoverlaadstation vanuit Roodeschool naar een andere plek;
2. Het ontwikkelen van projecten die bijdragen aan de doelen van het Waddenfonds en andere Europese subsidies;
3. Het bieden van aantrekkelijke vestigingslocaties voor bedrijven in onze gemeente;

4. Het streven naar een balans in de ontwikkeling van bedrijvigheid en de kwaliteit van de omgeving (Eemsdelta);
5. Het aantrekkelijk houden en maken van de centrumvoorzieningen in onze gemeente;
6. Het ontsluiten van het Waddengebied en haar achterland voor bewoners en bezoekers om zodoende de gebiedsbeleving en economische kansen vanuit recreatie en toerisme te verhogen;
7. Toename van het aantal recreanten/toeristen in onze gemeente en toename van de bekendheid van onze gemeente;
8. Het komen tot één nieuwe uitvoeringsorganisatie voor werk, inkomen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt;
9. Het opstellen van een beleidsplan schuldhulpverlening;
10. Een betaalbare en effectieve ondersteuning voor burgers in Eemsmond, die ondersteuning nodig hebben op bestaande en nieuwe zorgtaken blijft ook voor 2016 één van de uitgangspunten;
11. Het bevorderen van de gezondheid van de inwoners van Eemsmond.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Uitvoering geven aan de beleidsplannen Economie en Recreatie & Toerisme. Tevens een actieve bijdrage leveren aan het Bureau EZ Eemsdelta;
2. Gesprekken voeren met NGT met als doel te komen tot een andere locatie van het aardgascondensaatoverlaadstation;
3. Door in te zetten op het revitaliseren en waar mogelijk (onder voorwaarden) uitbreiden van onze bedrijventerreinen;
4. Actieve deelname aan het project Ecologie en Economie in Balans;
5. Uitvoering geven aan de centrumontwikkelingen Uithuizen en de maatregelen uit het Woon- en Leefbaarheidsplan, dit mede in combinatie met de NCG en het CVW;
6. De wettelijk verplichte jaarlijks te houden klanttevredenheidsonderzoeken op grond van de Wmo met de gemeenten Bedum, Winsum en de Marne;
7. Blijven inzetten op een werkgeversbenadering (vraag staat centraal) vanuit onze gemeente in samenwerking met UWV, werkpleinen Noord Groningen en Eems-Delta, ROC's, scholen en onze afdeling sociale zaken;
8. Het mogelijk bezuinigen op economische activiteiten van diverse handelskringen
(Beleidsspeerpunt economische activiteiten diverse handelskringen);
9. Onderzoeken of het mogelijk is te bezuinigen op of het herstructureren van de regionale VVV
(Beleidsspeerpunt bezuinigen/herstructureren VVV);
10. In 2016 wordt het publiek vervoer aanbesteed, de voorbereidingen hiervoor zijn reeds in 2015 gestart.
(Beleidsspeerpunt Aanbesteding Publiek vervoer);

11. De beleidsplannen economie en recreatie & toerisme hebben een looptijd tot en met 2015. Eind 2015 komen de kaderstellende nota's in de raad, waarna er in 2016 nieuwe beleidsplannen worden vastgesteld.

(Beleidspeerpunten Beleidsnota Economie en Beleidsnota Recreatie & Toerisme).

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma Economie & Maatschappij verbonden zijn.

Baten en lasten Economie & Maatschappij (x € 1.000)

Lasten	Rekening			Begroting		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
structureel			24.180	23.956	23.402	23.017
incidenteel			1.048	173	83	206
Totaal lasten	21.931	27.531	25.228	24.129	23.485	23.223

Baten	Rekening			Begroting		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
structureel			7.362	7.312	7.312	7.312
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	13.242	7.561	7.362	7.312	7.312	7.312
Saldo programma	-8.689	-19.970	-17.866	-16.817	-16.173	-15.911

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

	2016
LASTEN	
Programma 4 - Economie en maatschappij	
Vervolgagenda Leader - SEV	25.000
Uitvoering Economisch Beleidsplan (<i>dekking: reserve EZ</i>)	35.000
Kosten Breedband	15.000
Kosten onderzoek GR GSP	13.000
Eemsdelta Green / Economie & ecologie in balans (<i>dekking: reserve EZ</i>)	17.000
Kosten economische aangelegenheden	-10.000
Bijdrage ondernemersfonds	10.000
Exploitatietekort 2016 Ability (<i>dekking: reserve WSW</i>)	109.480
Voormalige ID-banen	104.000
Huishoudelijk Toelage: BTWT	188
Huishoudelijke toelage: t Gerack	119.973
Huishoudelijke toelage: TSN	122.854
Project Samen in Beeld TV (<i>dekking: reserve Wmo</i>)	10.000
OV-coaches	11.000
Vervoersprojecten	6.000
Inc.overschot 2016 o.b.v. IUSD 2017	277.854
Incidentele doorbelastingen vanuit kostenplaatsen	181.515
Totaal incidentele lasten	1.047.864
BATEN	
Totaal incidentele baten	0
Saldo incidentele lasten en baten	1.047.864

Toelichting op de baten en lasten programma Economie & Maatschappij

Ten opzichte van 2015 dalen de lasten met € 2.303.000 en dalen de baten met € 199.000.

Lasten

- In de begroting 2015 zijn binnen dit programma -/- € 1.733.000 incidentele posten opgenomen voor o.a.
 - Geraamde tekorten PGB WMO (€ 773.000);
 - Incidentele bijdrage in de beleidsagenda sociaal domein 2015 (€ 301.000);
 - Toelage Huishoudelijk Hulp (€ 243.000);
 - Uitgeven BUIG (die gedekt worden door de IAU) (€166.000);
 - Maatschappelijke banen (€ 123.500);
 - Toevoeging aan de reserve WSW a.g.v. lager tekort dan de structureel opgenomen bijdrage (-/- €188.000);
 - Overige incidentele posten (€ 314.500);
- Deze budgetten vervallen in 2016.
- Als gevolg van een daling van de Integratie Uitkering Sociaal Domein WMO zijn er bijstellingen gedaan -/- € 560.000

(lagere lasten) op de diverse producten t.a.v. de WMO2015.

- Vanuit de kostenplaatsen worden kosten toegerekend aan de producten, en hiermee aan de programma's. In 2016 vallen de doorbelastingen lager uit. Zie voor een analyse van de kostenplaatsen hoofdstuk 2.1.	-/- € 536.000
- Lagere afdracht rijksbijdrage aan Ability voor de voormalige WSW-regeling als onderdeel van Integratie Uitkering Sociaal Domein Participatie. In de algemene dekkingsmiddelen is dit tevens een afname in de baten.	-/- € 418.000
- Lagere uitgaven Hulp bij het Huishouden a.g.v. gewijzigd beleid: 'indiceren schoon huis' in plaats van indiceren op uren.	-/- € 100.000
- Lagere kapitaallasten op product 'Nutsbedrijven' a.g.v. toepassing van een lagere omslagrente.	-/- € 43.000
- Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2016. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht (dit betreft de incidentele posten, exclusief de incidentele doorbelastingen).	+ € 866.000
- Hogere uitgaven t.b.v. re-integratie a.g.v. een hogere rijksbijdrage (per saldo budgetneutraal).	+ € 103.000
- De uitgaven voor buurtbudgetten zijn structureel opgenomen in de begroting in tegenstelling tot incidenteel voorgaande jaren.	+ € 25.000
- Het activiteitenbudget EZ-bureau is structureel opgevoerd in tegenstelling tot voorgaande jaren.	+ € 25.000
- Overige mutaties	+ € 68.000
Totaal	-/- € 2.303.000

Baten

- In de begroting 2015 zijn binnen dit programma incidentele posten opgenomen voor o.a.	-/- € 214.500
• Geraamde IAU als baat die tegenover de incidentele uitgaven BUIG (€ 166.000)	
• Hoger ontvangen dividend dan geraamd (€ 48.500);	
Deze budgetten vervallen in 2016.	
- Overige mutaties	+ € 15.500
Totaal	-/- € 199.000

2.2.5 Infrastructuur & Milieu

Algemeen

Infrastructuur en milieu zijn onderwerpen waarbij de focus ligt op de inrichting, het beheer en het onderhoud van de openbare ruimte. Hierbij spelen de begrippen veiligheid, kwaliteit en duurzaamheid een grote rol, voor nu en in de toekomst.

In dit programma wordt integraal op de terreinen van infrastructuur en milieu via beheer, onderhoud en kwaliteitsverbetering gestreefd naar een gezonde, veilige en hoogwaardige en gezonde leefomgeving, waarin burgers zich veilig voelen.

Bij het programmaonderdeel infrastructuur richten wij ons voornamelijk op het effectief en efficiënt behoud, beheer en onderhoud van de fysieke openbare ruimte, waarbij gestreefd wordt naar een bepaald kwaliteitsniveau. Bij het programmaonderdeel milieu richten wij ons voornamelijk op het behoud en de verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving met extra nadruk op duurzame ontwikkeling, klimaat- en energiebeleid en de circulaire economie. Uiteraard zijn de twee programmaonderdelen op bijna alle onderwerpen sterk verweven met elkaar en met andere programma's.

Voor een heldere uiteenzetting van de doelen is het programma I&M onderverdeeld in een aantal hoofdthema's. Per hoofdthema worden ambities voor de komende begrotingsperiode nader toelicht, waarbij een doorvertaling plaats vindt richting concrete doelen en de wijze waarop wij deze doelen willen behalen in 2016.

Binnen het programma I&M onderscheiden we de volgende thema's:

- **Harde infrastructuur.** Hieronder vallen alle civiele objecten in de openbare ruimte (wegmeubilair, wegen, OVL, bebording), alle riolering en alle civiele constructies (bruggen, oeverbeschermingen, dammen, duikers);
- **Groen en natuur.** Hieronder valt al het openbaar groen (inclusief de begraaftplaatsen, bermen en sloten), invloeden vanuit de fysieke leefomgeving (lucht, licht, geluid, geur) en de bodem;
- **Verkeer(sveiligheid).** Hieronder valt de inrichting van alle wegen, voet - en fietspaden en pleinen, het openbaar vervoer, duurzame en veilige woonomgeving en de gladheidbestrijding;
- **Educatie.** Hieronder valt voorlichting en gedragsveranderingen op het gebied van verkeer en voorlichting op het gebied van natuur en milieu;
- **Klimaat en duurzaamheid.** Hieronder valt het energiebeleid en de circulaire economie (o.a. afvalinzameling en afvalverwerking);
- **Waddenzee en ontwikkeling.** Hieronder valt het duurzame gebruik en beheer van het Wadden Werelderfgoedgebied en duurzame havenontwikkeling.

Uiteraard zijn de thema's geen afgebakende onderwerpen op zich, maar is er tussen de thema's enige overlap aanwezig. Waar dit concreet aan de orde is, zal dit zoveel als mogelijk worden aangegeven.

Om goed te kunnen inspelen op de doelstellingen binnen dit programma is beleid vastgesteld in de volgende plannen:

- Het beheerplan *Rationeel Wegbeheer*;
- Het beheerplan *Openbare Verlichting*;
- het convenant *Duurzaam Veilig*;
- het beheerplan *Bruggen en oeverconstructies*;
- de Wegencategorisering gemeente Eemshaven;
- de *Nota Parkeren*;
- het *Milieubeleidsplan* en *Uitvoeringsprogramma 2013-2017*;
- *Kwaliteitsvisie groen 2012-2017*;
- *Groenstructuurplan 2012-2017*;
- groenbeleidsplan *Openbaar groen 2004-2014*;
- het *afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014-2018*;
- Plan baggeren hoofdwatgangen 2004-2014;
- Intergemeentelijk Bodembeleidsplan Regio Noord 2014-2018.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

In deze paragraaf worden de belangrijkste ontwikkelingen binnen de thema's benoemd. Waar sprake is van grote of aansprekende projecten of ontwikkelingen in 2016, is binnen de thema's hier een subparagraaf aan gewijd.

Harde infrastructuur

Binnen dit thema ligt de nadruk sterk op het zo efficiënt en optimaal mogelijk beheer en onderhoud, waarbij er zoveel mogelijk gewerkt wordt naar de beste 'stand der techniek' en gebruikt gemaakt wordt van assetmanagement.

Eind 2015 worden naar verwachting de beleid- en beheerplannen voor de wegen, de openbare verlichting en alle civiele constructies vastgesteld. In deze plannen wordt sterk de nadruk gelegd op assetmanagement, waarbij het beheer en onderhoud wordt ingestoken vanuit preventie. Voordeel hiervan is dat de levensduur van de objecten verlengd wordt en de kwaliteit langer gewaarborgd kan blijven. Deze assetmanagement benadering heeft al zijn weerslag gekregen in het huidige afvalwaterbeleidsplan, waarbij naast het optimale beheer en onderhoud gekeken wordt naar systeemverbeteringen in gezamenlijkheid met onze partners. 2016 zal in het teken staan van de uitwerking van de nieuwe beleid- en beheerplannen en de verdere uitvoering van het afvalwaterbeleidsplan in intergemeentelijk verband.

Groen en natuur

Dit thema kan ook worden omschreven als onze 'zachte infrastructuur'. De natuur is grillig en laat zich niet altijd sturen. Toch proberen wij met het groenonderhoud wel een bepaalde kwaliteit van de fysieke leefomgeving te waarborgen. Het groenonderhoud richt zich op het scheppen van duidelijke kaders, het zoveel mogelijk in standhouden van de huidige bomen- en groenstructuur en het vergroten van structuur, eenheid en duidelijkheid in beeldkwaliteit. Dit beleid is verder uitgewerkt in de kwaliteitsvisie Groen en het groenstructuurplan.

De kwaliteit van de fysieke leefomgeving kan de leefbaarheid bevorderen. De fysieke leefomgeving kan echter, bij overdaad, ook de leefbaarheid nadelig beïnvloeden. Het is dan ook wenselijk om duidelijke kaders te hebben rondom een overdaad aan licht, geur en geluid. Momenteel werken wij vanuit de uitgangspunten uit het Milieubeleidsplan met onze ketenpartners en uitvoeringsorganisaties (GSP, provincie, waterschap, WO DEAL, OGD) aan het scheppen van duidelijke kaders richting onze inwoners en bedrijven om er voor te zorgen dat de leefbaarheid gewaarborgd blijft op dit gebied.

Ondanks dat de bodem vaak vergeten wordt, is het de groeimotor van onze natuur en leefomgeving. Een gezonde bodem is essentieel voor een leefbare omgeving en hier dienen we zuinig mee om te gaan. Het bodembeleid is in 2014 geheel geactualiseerd met bodemkwaliteitskaarten voor het gehele buitengebied, wegbermen en kades. 2016 zal voornamelijk in het teken staan van een duurzamer grondstromenbeheer, waarbij vraag en aanbod van het grondverzet zoveel mogelijk op elkaar worden afgestemd.

Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl

De primaire zeekering tussen Eemshaven en Delfzijl is afgekeurd over een traject van 11,5 km. De dijk is afgekeurd op de macrostabiliteit binnenwaarts en de bekleding van de buitenkant van de dijk. Waterschap Noorderzijlvest is opdrachtgever voor de realisatie van de dijkverbetering. Het project valt onder het landelijk HoogWaterBescherminingsProgramma (HWBP) van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Om de primaire waterkering weer aan de normen te kunnen laten voldoen is een grondverzet van circa 1,5 miljoen m³ grond nodig. Het Waterschap heeft aangegeven aan te sturen op een Grootschalige Bodem Toepassing (GBT) en die te laten vullen met zeezand. Het Waterschap wil voorkomen dat in de GBT van alles wordt "gedumpt" en stelt als maximale eis de Lokaal Maximale Waarde (LMW) primaire waterkering voor in de grond in de GBT. De kwaliteit van de leeflaag volgt de huidige zone-indeling.

Begraafplaatsen

Als gemeente zijn wij verantwoordelijk voor een goed beheer en onderhoud van de begraafplaatsen. Door toenemende druk op het ruimtebeslag en de veranderende wensen van nabestaanden is het van belang om een duidelijke visie

te hebben over de toekomstige exploitatie van de begraafplaatsen. Eind 2015 zal het voorstel u bereiken met een aantal maatregelen op dit gebied. In 2016 wordt het beheerplan nader uitgewerkt, met de verwachting dat het beheerplan in de eerste helft van 2016 vastgesteld kan worden.

Verkeer(sveiligheid)

Dit thema is een continu proces bij nieuwe infrastructuur of herstructurering van bestaande infrastructuur. Dit doen wij volgens het principe duurzaam veilig. Dit landelijke thema is al sinds het jaar 200 leidend bij de keuze van inrichting, waarbij de focus ligt op uniformiteit, herkenbaarheid, gebruik van duurzame materialen en veiligheid voor de zwakkere verkeersdeelnemers. De komende jaren gaan wij door met het vergroten van de herkenbaarheid van de schoolzones. Dit doen wij in nauw overleg met de scholen en de gebruikers.

Het openbaar vervoer heeft de laatste jaren nogal wat financiële tegenvallers te verwerken gehad. Dit heeft voor 2016 ook enkele ingrepen in de dienstregeling tot gevolg in onze gemeente. Desondanks zien wij de robuustheid van het netwerk hierdoor niet in gevaar komen. Het college blijft inzetten op kwalitatief goed openbaar vervoer in de regio. Hierbij ligt de focus op verdere integratie tussen verschillende vervoersstromen, om de robuustheid van het ov-netwerk te vergroten (zie verder programma E&M).

Herinrichting Hooilandseweg Roodeschool-Oosteinde

De afgelopen jaren hebben wij, samen met de provincie, het nodige vooronderzoek gedaan naar de situatie rondom de doorgaande wegen in Uithuizermeeden, Roodeschool en Oosteinde. Voor het einde van 2015 zal hier besluitvorming over plaatsvinden.

Spoorlijn

De financiering van het doortrekken van de spoorlijn tussen Roodeschool en de Eemshaven is in 2015, na een lange voorbereidingsperiode, definitief bekrachtigd door alle betrokken partijen. In 2016 wordt er gewerkt aan de definitieve uitvoering van het project, zodat de spoorlijn begin 2018 officieel geopend kan worden.

Gladheidbestrijding

De gladheidbestrijding wordt bij 'normale' gladheid beperkt tot daarvoor aangewezen routes. Deze routes worden jaarlijks opnieuw vastgesteld. Voor de komende jaren gaan wij in overleg met brancheorganisaties, bewoners en bedrijven om te bekijken of er mogelijkheden zijn om de gladheidbestrijding in het buitengebied gezamenlijk vorm te geven. Dit kan bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van zout door de gemeente of de inzet van derden voor het schuiven van sneeuw. Dit moet leiden tot efficiëntere inzet van mens en middelen vanuit de gemeente en betere gladheidbestrijding in het buitengebied.

Boukemapark

Bij de realisatie van de brede school in het Boukemapark zal de verkeersveiligheid een belangrijk onderwerp zijn. Er zal op integrale wijze met gebruikers en de scholen gekeken worden naar optimale inrichting en optimale bereikbaarheid van het gebied. Dit onderwerp komt verder aan de orde bij het programma Demografie en Leefbaarheid.

Educatie

Bij verkeer is een eenduidige infrastructuur belangrijk. Het juiste gebruik hiervan valt en staat bij het gewenste gedrag van de weggebruikers. Elk jaar besteden wij aandacht aan verkeerseducatie om de bewustwording van de gevaren in het verkeer te vergroten. Sinds 2015 ligt de centrale regie hiervoor bij de provincie Groningen in de vorm van het Verkeer- en VervoerBeraad (VVB). In 2016 wordt dit vanuit de provincie in nauwe samenspraak met de gemeenten verder uitgerold. Nadruk bij de educatiemaatregelen ligt bij de kwetsbare groepen (ouderen en jongeren). Maatregelen zijn per gemeente verschillend, afhankelijk van de problematiek in het gebied.

Natuur- en milieueducatie wordt in onze gemeente door de provinciale afdeling van het IVN aangeboden aan alle scholen in onze gemeente. Het IVN heeft een digitaal aanbod met veel activiteiten, van een gastles over de muskusrat tot het bezoeken van een waterzuiveringsinstallatie. Hiernaast wordt in het voorjaar een specifiek project over energie aangeboden waarbij vooral wordt ingegaan op de energietransitie.

Naast de provinciale afdeling van het IVN hebben we in onze gemeente ook een actieve lokale afdeling van het IVN. De lokale afdeling organiseert allerlei activiteiten voor jong en oud. Als gemeente proberen we de lokale afdeling te stimuleren en te faciliteren.

Zelf proberen we ook ons steentje bij te dragen door deelname aan de boomfeestdag en het mogelijk te maken dat alle groepen 7 en 8 een bezoek kunnen brengen aan Buitenplaats Noordkust in Pieterburen. Dit gebouw is in het bezit van het Groninger Landschap en hier krijgen ze al spelenderwijs een hele ochtend les over trekvogels.

Om een Fairtrade gemeente te kunnen worden, waarin wij als gemeente willen participeren en faciliteren, is draagvlak nodig in de gemeente zelf. We gaan eerst een inventarisatie maken van het gebruik en de verkoop van Fairtrade producten en vervolgens kansrijke potentiële deelnemers in kaart brengen.

Klimaat en duurzaamheid

Tussen gemeenten en Rijk is een Klimaatakkoord gesloten. Hierin zijn de doelen opgenomen die we willen halen, in 2020 30% CO2 reductie ten opzichte van 1990, 20% aandeel duurzame energie in 2020 en 2% energiebesparing per jaar.

Er is vanuit VGG-verband bijgedragen aan het ontwikkelen van een Energie Koepeldeal tussen Groningse gemeenten en provincie Groningen. Er zijn over

verschillende thema's vrijblijvende afspraken gemaakt, zoals bebouwde omgeving of duurzame mobiliteit.

Er is inmiddels voor alle Groninger gemeente een energieloket opgezet. Hier kunnen de inwoners van onze gemeente terecht voor veel informatie, bedrijven, subsidies en leningen voor energiebesparende maatregelen. Het energieloket zal in 2016 worden gecontinueerd.

In 2015 is gestart met het opstellen van een meerjaren onderhoudsplan van de gemeentelijke gebouwen waarbij het doel is om de meerinvesteringen die duurzame en energiebesparende maatregel vergen, direct op te nemen in de planning.

De Koepeldeal duurzame mobiliteit (VGG/provincie) tracht een infrastructuur voor duurzame mobiliteit te stimuleren. Doel is om acht tankstations met groen gas in de provincie Groningen te realiseren, hiervoor is een stimuleringsregeling ontwikkeld.

Circulaire economie

Het afvalbeleid is gericht op een circulaire economie. De komende jaren worden stappen geïntensiveerd richting een maatschappij die grondstoffen uit afval terugwint en energie uit hernieuwbare bronnen haalt. Dit is nodig om uitputting van de aarde te voorkomen. Voor gemeenten betekent dit concreet uitvoering geven aan de rijksdoelstellingen om Van Afval Naar Grondstof (VANG) te komen. Een van de doelstellingen is om het huishoudelijk afval terug te brengen naar 100 kilogram per inwoner per jaar. Onder huishoudelijk wordt verstaan; het fijn afval aangeboden in de grijze container en grof afval aangeboden op de milieustraat. Het komende jaar zal bij ons voornamelijk in het teken staan van de implementatie van het alternerend inzamelen.

De stortlocatie Usquert dient in 2017 afgedekt te zijn. Hiervoor zijn in de afgelopen jaren de persmachine en de GFT-composteerhal van het terrein verwijderd, is de milieustraat verplaatst, een nieuw KCA-depot gebouwd, de inzameling met afzetcontainers opgestart, 3 ha op 8 ha gebracht etc. etc. De voorbereidingen voor de eindafdek zijn in volle gang en wellicht worden in 2016 de definitieve contouren zichtbaar.

Het Afvalbeheer Noord Groningen is aan het onderzoeken hoe we onze textielinzameling verder kunnen versterken en verbeteren in samenwerking met Ability, Fivelingo en Sympany. De verwachting is dat we hier in 2016 mee kunnen gaan starten.

In 2017 start de nieuwe aanbesteding voor het doelgroepenvervoer en het kleinschalig openbaar vervoer. In 2014 hebben betrokken overheden afspraken gemaakt over de duurzaamheidseisen van het vervoer, te weten rijden op groen gas. Deze eisen zullen worden opgenomen in de aanbesteding van 2017. Op deze manier hebben de marktpartijen voldoende tijd om zich hierop voor te bereiden.

Waddenzee en havenontwikkeling

Als Waddengemeente hebben wij de ambitie om de ecologie en het duurzaam medegebruik van het Waddengebied hand in hand te laten gaan, met als uitgangspunt een gezonde en veerkrachtige Waddenzee. Dit geven wij onder andere vorm binnen de Vereniging van Waddenzeegemeenten, waarin wij op verschillende thema's in het gebied een faciliterende en stimulerende rol aannemen, waaronder ook de promotie van het Waddengebied als Werelderfgoedlocatie.

Daarnaast zijn wij deelnemer in een aantal samenwerkingsverbanden, zoals het Integraal ManagementPlan Eems-Dollard (IMP), het programma Waddenzeehavens en het Programma Rijke Waddenzee, waarin dezelfde ambities en uitgangspunten centraal staan. Het IMP is in 2015 nagenoeg afgerond. In 2016 zal er uitvoering worden gegeven aan het regionaal actieplan met een pakket aan natuurmaatregelen.

Het PRW heeft eind 2015 een maatschappelijke kosten en baten analyse uitgevoerd voor Noordpolderzijl, waarbij de mogelijkheden voor een spoelzee zijn geanalyseerd in het kader van natuurontwikkeling en recreatie. In 2016 wordt er met de partners uit het gebied, op basis van de uitkomsten van de MKBA, gewerkt aan een structurele oplossing voor de baggerproblematiek waar wij als gemeente mee te maken hebben.

In het programma Waddenzeehavens werken wij samen met onze ketenpartners aan duurzame ontwikkeling van de kleinere zeehavens. Het programma Waddenzeehavens is nader beschreven bij het programma Economie en Maatschappij.

Zonebeheerteam Eemshaven

In navolging van de gemeente Delfzijl wordt in de tweede helft van dit jaar bekeken hoe een zonebeheerteam vorm zou kunnen krijgen in de Eemshaven. In een zonebeheerteam zijn verschillende disciplines vertegenwoordigt (denk bijvoorbeeld aan GSP, BBE/SBE, gemeente RO/EZ, WO-DEAL, Omgevingsdienst, NAA).

Flexiheat

De Rijksuniversiteit Groningen is met het meerjarig project Flexiheat de mogelijkheden aan het onderzoeken om in de Eemshaven, in de stad Groningen en bij afvalverwerker Attero in Wijster leidingen aan te leggen voor het transport van restwarmte van bedrijven. Het Flexiheatproject moet aantonen of de aanleg van de zogeheten ringleidingen technisch haalbaar en economisch rendabel is. Het gebruik van restwarmte is niet nieuw, maar Flexiheat gaat verder. Er worden hierbij verschillende warmtebronnen gecombineerd en vervolgens met leidingen verbonden. In de Eemshaven en Groningen worden ze ook nog eens met aardwarmte aangevuld. Ook de Hanzehogeschool, TNO, de Kema en de TU

Twente doen mee aan het onderzoek. In de eerste helft van 2016 zal het project worden afgerond. We verwachten een kant-en-klare businesscase waarop betrokken partijen een beslissing gaan nemen (go/no go).

Wat willen we bereiken?

In deze paragraaf wordt per thema de doelstellingen weergegeven.

Harde infrastructuur

- het waarborgen van de veiligheid voor zover het de kwaliteit van de verharding betreft;
- bij duisternis zaken zichtbaar maken in de openbare ruimte voor een veilig en doelmatig gebruik hiervan;
- een efficiënt en doelmatig beheer van civiel technische objecten gericht op veiligheid en gebruiksvriendelijkheid;
- op strategisch, tactisch en operationeel niveau samen werken met de gemeenten Bedum, Winsum en de Marne en het waterschap Noorderzijlvest waarin wij de afvalwaterketen als een geheel zien die wij gezamenlijk beheren en waarbinnen wij onze taken zoveel mogelijk afstemmen;

Groen en Natuur

- het waarborgen van een bepaalde kwaliteit van de fysieke leefomgeving en de openbare ruimte om de leefbaarheid te vergroten;
- Spelen in het groen bevorderen;
- behouden en waar kansen liggen ook versterken van de ecologische kwaliteiten en de bodemkwaliteit;
- herstel natuurwaarden en landschapselementen;
- duurzaam grondstromenbeleid en beheer;
- visie op toekomstig beheer, onderhoud en exploitatie van onze begraafplaatsen.

Verkeer(sveiligheid)

- verbeteren van infrastructurele verbindingen ten gunste van ruimtelijke kwaliteit, bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid;
- Een robuust netwerk van openbaar vervoer;
- Veilige wegen in de wintermaanden.

Educatie

- vergroten bewustwording verkeersdeelnemers in het dagelijkse verkeer;
- vergroten kennis en bewustwording van jongeren op het gebied van natuur en milieu;
- betrokkenheid vergroten van onze burgers ten opzichte van natuur en groen;
- stimuleren milieuvriendelijk handelen.

Klimaat en duurzaamheid

- stimuleren duurzame mobiliteit;
- stimuleren gebruik groene energie door burgers en bedrijven;
- stimuleren lokale opwekking van duurzame energie;
- stimuleren en faciliteren van energiebesparing;
- optimaliseren afvalscheiding;
- toewerken naar een circulaire economie;
- behouden hoge niveau van inzameling en scheiding en waar mogelijk versterken.

Waddenzee en havenontwikkeling

- duurzaam medegebruik van het Waddengebied;
- duurzame havenontwikkeling;
- vergroten bereikbaarheid havens;
- optimalisatie (natuur) ontwikkeling Waddengebied.

Wat gaan we daarvoor doen?

Harde infrastructuur

- het verbeteren van de onderhoudssituatie van verschillende wegen en trottoirs. Dit is nader uitgewerkt in ons Beleids- en beheerplan Wegen voor 2016-2020;
- het vernieuwen en/of vervangen van de openbare verlichting op basis van de uitgangspunten uit het Beleids- en beheerplan Openbare Verlichting 2016-2020;

(Investering Vervanging openbare verlichting, 2015-2019)

- herstel, vervangen en onderhouden van ons civiele objecten op basis van het Beleids- en beheerplan Civiele constructies;

(Investering Civiele constructies, 2016)

- het in stand houden, verbeteren, verduurzamen en inspelen op toekomstige ontwikkelingen in de afvalwaterketen op basis van het intergemeentelijke afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014-2018.

(Diverse investeringen in rioleringen)

Groen en Natuur

- het zoveel mogelijk in standhouden van de huidige bomen- en groenstructuur;
- het vergroten van structuur, eenheid en duidelijkheid in beeldkwaliteit op basis van de kwaliteitsvisie Groen en het groenstructuurplan;
- overgaan van chemische onkruidbestrijding naar het gebruik van niet-chemische bestrijdingsmiddelen bij onkruidbestrijding;
- het opstellen van een beheerplan voor onze begraafplaatsen, waarbij onze gegevens op orde zijn en er kaders zijn voor toekomstig beheer, onderhoud en exploitatie;
- onderzoek naar mogelijkheden natuurspeeltuin/kabouterpad;

- behouden en waar mogelijk versterken van de geluidskwaliteit, luchtkwaliteit en behouden en waar mogelijk reduceren van lucht- en geuremissie.

Verkeer(sveiligheid)

- Het opstellen van een nieuw Fietspadenplan;
- In overleg met belanghebbenden en belangenorganisaties inzetten op veilig gebruik en robuuste inrichting van schoolomgevingen;
- Bij herinrichtingen blijven werken volgens de principes van duurzaam veilig;
- Gezamenlijk met bewoners en belangenorganisaties werken aan een nieuw plan rondom gladheidbestrijding in het buitengebied;
- Komen tot een duurzame en toekomstbestendige inrichting van de Hooilandseweg in Roodeschool en Oosteinde;
- aanleg van het personenspoor tussen Roodeschool en de Eemshaven;
- verdere integratie bevorderen tussen de verschillende soorten (doelgroepen)vervoer;

Educatie

- het faciliteren en stimuleren van campagnes gericht op verkeerseducatie;
- het faciliteren van natuur en milieueducatie door IVN;
- fairtrade beleid opzetten en uitvoeren;
- vergroten kennis en bewustwording van jongeren op het gebied van natuur en milieu.

Klimaat en duurzaamheid

- stimuleren duurzaam leerlingenvervoer en WMO- vervoer;
- stimuleren en faciliteren van infrastructuur voor duurzame mobiliteitsstromen (inclusief opstellen beleidslijn elektrische infrastructuur op openbare grond);
- uitvoering geven aan de rijksdoelstellingen Van Afval Naar Grondstof (VANG);
- analyseren van de gehele wijze van inzameling, overslag en afvoer van huishoudelijk afval en het vervolgens actief verbeteren van de afvalscheiding;
- verder uitwerken grondstoffenbeheerplan.

Waddenzee en havenontwikkeling

- vergroten herkenbaarheid van het werelderfgoedgebied door middel van communicatie en fysieke bebording;
- duurzame ontwikkeling Noordpolderzijl en verbetering bereikbaarheid haven;
(Investering Structurele aanpak baggeren vaargeul Noordpolderzijl, 2017)
- faciliteren en stimuleren van een optimale energie-infrastructuur in de Eemshaven;

- samen met ketenpartners werken aan eenduidig fysiek beheer van het Waddengebied, zodat helder wordt wie waar voor verantwoordelijk is;
- via het programma Waddenzeehavens faciliteren en stimuleren van duurzame havenontwikkeling waarbij differentiatie en samenwerking tussen de kleine zeehavens voorop staan;
- uitdragen ecoport.

Verder worden er nog meerdere investeringen gedaan in de vervanging van materialen bij het Gemeentebedrijf (zie onder bijlage 4, Toelichting op investeringen).

Bij de voorbereiding en uitvoering van de investeringen wordt integraal binnen de gemeentelijke organisatie en in nauwe samenspraak met de inwoners, gekeken waar noodzakelijke werkzaamheden gecombineerd kunnen worden. Op deze manier kan maximale efficiencyvoordeel worden behaald.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen behorend bij het programma Infrastructuur & Milieu.

Baten en lasten Infrastructuur & Milieu (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			9.918	10.026	10.054	10.221
incidenteel			200	57	0	0
Totaal lasten	9.891	10.324	10.118	10.083	10.054	10.221

Baten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			2.797	2.797	2.797	2.797
incidenteel			30	0	0	0
Totaal baten	2.802	2.860	2.827	2.797	2.797	2.797
Saldo programma	-7.089	-7.464	-7.291	-7.286	-7.257	-7.424

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

	2016
LASTEN	
<i>Programma 5 - Infrastructuur en milieu</i>	
Toevoeging aan voorziening civiele constructies	26.000
Milieubeleidsplan (<i>dekking: reserve milieu</i>)	34.397
Incidentele doorbelastingen vanuit kostenplaatsen	139.270
Totaal incidentele lasten	199.667
BATEN	
<i>Programma 5 - Infrastructuur en milieu</i>	
Bijdrage afvalfonds (<i>toevoeging: reserve milieu</i>)	-30.000
Totaal incidentele baten	-30.000
Saldo incidentele lasten en baten	169.667

Toelichting op de baten en lasten programma Infrastructuur & Milieu

Ten opzichte van 2015 dalen de lasten met € 206.000 en dalen de baten met € 33.000.

Lasten

- In de begroting 2016 vervallen de incidentele posten -/- € 565.000 vanuit 2015:
 - Kosten vegen van wegen (€ 20.000);
 - Kosten gronddepots (€ 20.000);
 - Onderhoud deklagen RWB (€ 299.000) in 2016 structureel;
 - Groenonderhoud (€ 44.000);
 - Onderzoekskosten riolering (€ 36.000);
 - Overige kosten algemene plannen Milieu (€ 19.000)
 - Bodemsanering Noordpolderzijl (€ 67.000)
 - Onderhoud begraafplaatsen (€ 30.000);
 - Diverse kleinere incidentele posten uit 2015 (€ 30.000).
- Per saldo aanzienlijk lager doorbelaste apparaatskosten en contracturen gemeentewerf. Met name wordt minder doorbelast aan gladheidbestrijding als gevolg bezuiniging (minder strooibeurten in het buitengebied), ook op het gebied van afval worden minder uren doorbelast in verband met het stoppen van het transporteren van afval naar Oudehaske. -/- € 80.000
- *Afvalbeleid:* -/- € 20.000
Dit onderdeel kent een stelpost 'bezuiniging' van

€ 35.000. Een deel van de in het kaderplan 2016 opgenomen bezuiniging, voortvloeiend uit het alternerend inzamelen, is binnen de inhuur bij locatie Talmaweg ingevuld. Wel valt de geplande bezuiniging € 80.000 lager uit. De hier genoemde stelpost moet nog ingevuld worden.

Daarnaast is sprake van een hoger budget voor de kosten van de chemokar van € 20.000 en een verhoging van de bijdrage aan het Vuilverwerkingsbedrijf van € 48.000. De afdracht van belastingen op vuilverbranding neemt af met € 53.000.

- <i>Infrastructuur:</i>	+ € 386.000
<p>Binnen dit onderdeel is voor onkruidbestrijding een verhoging opgenomen van € 87.000. Dit is het gevolg van een verbod op chemische bestrijdingsmiddelen. Daarnaast hebben we op twee posten weten te bezuinigen: € 55.000 op 'onderhoud slijtlagen RWB' en op 'onderhoud deklagen'. In het kaderplan 2016 was nog rekening gehouden met een besparing van € 100.000.</p> <p>Nieuw in deze begroting is een toevoeging van € 55.000 (waarvan € 42.000 structureel) aan de Voorziening Civiele constructies. Deze voorziening wordt gebruikt voor het gelijkmatig verdelen van de kosten over de jaren.</p> <p>Tenslotte is sprake van een verhoging als gevolg van de wijziging van incidenteel naar structureel voor wat betreft 'onderhoud deklagen RWB' € 299.000 (conform Kaderplan).</p> <p>Per saldo is ten opzichte van 2015 sprake van een hoger budget van € 386.000.</p>	
- Hogere kapitaallasten in 2016 als gevolg van de investeringen in rioleringen.	+ € 46.000
- Overige mutaties	+ € 27.000
Totaal	-/- € 206.000

Baten

- De raming van de opbrengst begraafrechten is met € 33.000 verlaagd en komt daarmee op de gerealiseerde opbrengsten 2014 en de geraamde voor 2015.	-/- € 33.000
Totaal	-/- € 33.000

2.2.6 Dienstverlening & Ondersteuning

Het programma Dienstverlening en ondersteuning heeft betrekking op de publieksdienstverlening en de dienstverlening aan de interne organisatie (bedrijfsvoering). Specifiek komen onderstaande punten aan de orde:

- Publiek georiënteerd:
 - Digitale dienstverlening;
 - Ontwikkeling Klant Contact Centrum (KCC).
- Intern georiënteerd:
 - Informatisering en automatisering;
 - Personeel & Organisatie.

Hieronder wordt per item aangegeven wat de ontwikkelingen zijn, wat we willen bereiken, wat we gaan doen en wat dat gaat kosten.

Ontwikkelingen

Personeel en organisatie

Na invoering van de eerste fase van ons HR21 functiesysteem wordt nu gewerkt aan de volgende stap: het competentiespecifiek maken van het systeem en maken van een 'vlootshouw'. De juiste mens op de juiste plek is het adagium. Dat streven geldt in zijn algemeenheid maar specifiek als we toe willen naar een meer projectmatige manier van werken. Uitgangspunt is daarbij dat we zeker zijn van onze arbeidsplaats maar niet van onze functie. We moeten naar een meer flexibele inzet van onze talenten en competenties. Dit is een proces dat veel voorbereiding en betrokkenheid vraagt. Daarin ligt dan bijvoorbeeld ook een mogelijke link met de verdere ontwikkeling van ons cultuurtraject. Ons opleidingsbeleid zal moeten worden afgestemd op het te ontwikkelen competentie management. Dat laatste als onderdeel van een op te zetten strategisch personeelsmanagement waarbij we onze organisatie flexibel moeten toerusten op de toekomst.

Zaakgericht werken

Een belangrijke basis van een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering is een goed werkend zaakstelsel. (klant)Processen worden steeds complexer en klantvragen steeds completer. Om werkprocessen soepel te kunnen laten verlopen is zaakgericht werken en een actueel zaakstelsel nodig. We blijven ons de komende jaren richten op en investeren in het implementeren van een klantvriendelijk (voor de interne en externe klanten) zaakstelsel. In de ontwikkeling hiervan ligt een belangrijke link met het op te stellen informatiebeleidsplan en het beveiligingsaspect daarin.

Informele aanpak

Informele benadering en aanpak van bezwaar- en beroepszaken alsmede klachten lijkt steeds meer zijn vruchten af te werpen. Investeren op korte en midden lange termijn in inzet en opleiding zal op langere termijn efficiency winst opleveren en direct tot uiting komen in waardering van onze klanten naar de gemeente toe. Eemsmond speelt op dit gebied in de regio een voortrekkersrol.

Archief / digitalisering

Een belangrijk onderdeel van zaakgericht werken is digitalisering van onze dossiers. Consequente en adequate digitalisering is ook grondslag voor digitalisering van het besluitvormingsproces. De komende periode moet de koppeling van ons digitale besluitvormingsproces aan ons zaakstelsel onder de loep worden genomen. Efficiency en terugbrengen van overbodige handelingen en gegevensopslag zijn punten van aandacht.

Hoewel we inzetten op digitalisering van onze archieven, is er vanuit de archiefwet een bewaarplicht op bepaalde (papier) archieven. De condities waaronder deze archieven bewaard dienen te worden, zijn bij wet geregeld. De archiefruimte in de kelder voldoet als enige aan deze wettelijke eisen. Naar de huidige inzichten zal deze archiefruimte op termijn onvoldoende zijn en zullen er waarschijnlijk alternatieven moeten komen.

ICT

Informatiebeleid en -beheer worden in beeld gebracht voor onze organisatie als basis om vorm en inhoud te geven aan onze ICT ontwikkeling en uitvoering. Daarbij staat de klant (in- en extern) centraal. Vermindering van kwetsbaarheid in het algemeen en op ICT gebied in het bijzonder blijft een speerpunt voor de komende jaren evenals ontwikkeling en implementatie van functioneel beheer.

Gegevensbeheer als onderdeel van ons op te stellen informatiebeleid neemt een belangrijke plaats in. Organisatie- en vooral gebruikersbewustzijn spelen hierbij een cruciale rol speciaal als het gaat om uitvoering van het beveiligingsbeleid.

Informatiebeveiliging

De gemeente heeft op het gebied van informatiebeveiliging taken en verantwoordelijkheden die dienstbaar zijn aan een goede bedrijfsvoering. Informatiebeveiliging binnen de overheid wordt steeds belangrijker, omdat we steeds afhankelijker worden van (digitale) informatievoorziening, die veelal tijd en plaatsonafhankelijk toegankelijk moet zijn. Ook allerlei (nieuwe) wetgeving legt eisen op aan de informatiebeveiliging van gemeenten. Er dienen dus diverse maatregelen genomen te worden om de vertrouwelijkheid, de integriteit en de beschikbaarheid van gegevens en informatie te borgen. Dit zal de nodige kosten met zich meebrengen.

BGT

De Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) wordt de gedetailleerde grootschalige digitale kaart van heel Nederland. Alle fysieke objecten zoals gebouwen, wegen, water en groen zijn hier eenduidig op vastgelegd.

Behalve invoeren en bijhouden van gegevens zullen in de komende jaren de nodige koppelingen moeten worden gelegd binnen het totale stelsel van basisregistraties. In DEAL-verband is voor de uitvoering van BGT-plus een projectstructuur voorgesteld zodat we daardoor aan onze wettelijke taken kunnen voldoen en toekomstige ontwikkelingen kunnen uitvoeren.

Banen voor mensen met een arbeidsbeperking

De overheidswerkgevers hebben met de minister van BZK afgesproken samen 25.000 banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. De VNG roept gemeenten op in 2015 al minimaal één extra baan in het leven te roepen. Het college heeft over het beleid met betrekking tot deze garantiebanen, dat ambtelijk nog voorbereid moet worden, nog geen besluit genomen. Wel is in de begroting hiervoor structureel € 20.000 geraamd.

Wat willen we bereiken?

Doelstellingen

1. invoering van strategische personeelsplanning;
2. invoering van competentie management;
3. implementatie van zaakgericht werken;
4. upgrade naar decos join;
5. vaststellen van een communicatiebeleidsplan;
6. een aanvang maken met de herstructurering van werkprocessen;
7. beginnen met de implementatie van het informatiebeleidsplan;
8. implementatie van het informatiebeveiligingsplan;
9. uitvoering van de BGT-plus;
10. uitvoering van de koppeling tussen het stelsel van basisregistraties.

Wat gaan we daarvoor doen?

Extern georiënteerd:

1. Herijken van het Dienstverleningsconcept.
2. Doorontwikkelen van de digitalisering, i-Nup en E-dienstverlening.
3. Herijken van het beleidsplan KCC (jaarlijks).
4. Deelnemen in de projectorganisatie BGT.

(Beleidspeerpunt Basisregistratie Grootchalige Topografie)

Intern georiënteerd:

1. Competentiemanagement opzetten.
2. Informatiebeleidsplan en informatiebeveiligingsplan vaststellen en implementeren.

3. Herijken van het Inkoopbeleid (jaarlijks).
4. Een bijdrage leveren aan de uitvoering van het Uitvoeringsprogramma van het college.
5. Optimaliseren van de gegevensmakelaar.

Verder worden diverse investeringen gedaan, die ondersteunend zijn aan onze interne en externe dienstverlening. Denk aan investeringen (nieuw en vervanging) in de ICT-infrastructuur, telefonie etcetera.

Wat mag het kosten?

De baten en lasten behorend bij het programma Dienstverlening & Ondersteuning zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Baten en lasten Dienstverlening & Ondersteuning (x € 1.000)

Lasten	Rekening			Begroting		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
structureel			1.913	1.982	2.029	2.035
incidenteel			187	22	0	0
Totaal lasten	2.207	2.119	2.099	2.004	2.029	2.035

Baten	Rekening			Begroting		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
structureel			361	361	361	361
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	323	318	361	361	361	361

Saldo programma	-1.884	-1.801	-1.739	-1.644	-1.668	-1.674
------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

	2016
LASTEN	
<i>Programma 6 - Dienstverlening en ondersteuning</i>	
Klachtencoördinator	20.000
Kosten hertaxatie courante objecten	20.000
Kosten no-cure-no-pay bedrijven WOZ-bezwaren	35.000
Incidentele doorbelastingen vanuit kostenplaatsen	111.621
Totaal incidentele lasten	186.621
BATEN	
Totaal incidentele baten	0
Saldo incidentele lasten en baten	186.621

Toelichting op de baten en lasten programma Dienstverlening & Ondersteuning

Ten opzichte van 2015 dalende lasten met € 20.000 en stijgen de baten met € 43.000.

Lasten

- In de begroting 2015 zijn binnen dit programma incidentele posten opgenomen voor o.a.
 - een communicatieproject;
 - het organiseren van verkiezingen;
 - extra uitgaven op het afhandelen van bezwaarschriften op het gebied van de WOZ.Deze budgetten vervallen in 2016. -/- € 112.500
- Vanuit de kostenplaatsen worden kosten toegerekend aan de producten, en hiermee aan de programma's. In 2015 zijn meerdere begrotingswijzigingen geweest die de lasten op de kostenplaatsen hebben verhoogd (zie ook hoofdstuk Kostenplaatsen). Deze vervallen in 2016 weer, waardoor de doorbelastingen lager uitvallen. Verder spelen ook verschuivingen binnen de organisatie en binnen aandachtsgebieden hierbij een rol. -/- € 26.000
- Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2016. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht. + € 75.000
- De afdracht van rijksleges is in 2016 hoger geraamd dan in 2015 (evenals de ontvangst van leges). De afgelopen jaren zijn meer reisdocumenten uitgegeven dan verwacht. + € 36.000
- Totaal** **-/- € 20.000**

Baten

- Zoals gemeld onder de toelichting op de lasten zijn de te ontvangen leges voor reisdocumenten (evenals de af te dragen rijksleges) naar boven bijgesteld, op basis van de realisatie van de afgelopen jaren. + € 23.000
- De raming voor de uitgaven en inkomsten van Nijlicht zijn budgetneutraal opgesteld. Dit leidt aan de batenzijde tot een hogere raming. + € 20.000
- Totaal** **+ € 43.000**

2.3 Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien

Waar de voorgaande Programma's gekoppeld zijn aan de afdeling Beleid is het hoofdstuk "Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien" een product van de afdeling Staf en dan vooral vanuit de Planning en Control. Daarom zullen wij in dit hoofdstuk aandacht schenken aan het financieel beleid en de financiële ontwikkelingen.

Belangrijke onderdelen van de algemene dekkingsmiddelen zijn de belastingen en de uitkering uit het gemeentefonds. Deze middelen kennen geen vooraf bepaald bestedingsdoel en zijn daarom vrij aanwendbaar.

De niet vrij aanwendbare heffingen, zoals de rioolheffingen, de afvalstoffenheffing en de ontvangsten van specifieke uitkeringen zijn als baten opgenomen onder de betreffende programma's. Hier dekken ze voor een deel de kosten.

Onder de financiële ontwikkelingen schetsen wij eerst een beeld over de financiële positie van de gemeente. Vervolgens geven wij een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien en gaan wij in op de overige middelen.

Financiële ontwikkelingen

'Onzekerheid' is de afgelopen jaren een veel voorkomend woord in onze begrotingen. De definitieve uitwerking van de decentralisatie van taken met efficiencykortingen, doorwerking van bezuinigingen van het Rijk en de economische crisis zijn de belangrijkste factoren voor deze onzekerheid. Alhoewel de Miljoenennota 2016 voor de gemeenten leidt tot een positieve bijstelling van de algemene uitkering (via de septembercirculaire), willen we hier toch ook een slag om de arm houden. Het accres ('samen trap op, trap af') laat nu weliswaar een stijging zien, maar in eerdere jaren hebben we ook gemerkt dat dit in een eerstvolgende circulaire ook alweer neerwaarts werd bijgesteld. Dit is dus zeker een risico te noemen.

De begroting is opgesteld vanuit de kaderstelling door de raad bij de bespreking van het Kaderplan 2016-2019. De grotere afwijkingen ten opzichte van het Kaderplan in de uitgaven zijn terug te vinden de loonkosten, lagere kapitaallasten (met name de rentelasten), het niet invullen van bezuinigingsopties in het groenonderhoud, kosten voor het opzetten van een organisatie (in DEAL-verband) voor de uitvoering van de Basisregistratie Grootschalige Topografie, een lagere raming van het budget voor Huishoudelijke hulp door een beleidswijziging en het binnen de 3D-budgetten afdekken van de uitgaven voor het afsluiten van een collectief aanvullende verzekering als gevolg van de afschaffing van de wet chronisch zieken en gehandicapten en de Compensatieregeling eigen risico.

Als belangrijke dekkingsmiddelen willen wij hier noemen: hogere OZB opbrengsten vanuit areaalontwikkelingen. Verder is sprake van een hogere algemene uitkering. Dit laatste hoofdzakelijk als gevolg van de effecten van de septembercirculaire en het aanpassen van de WOZ-waarden in de berekening van de algemene uitkering. Deze ontwikkelingen worden bij de analyse (hoofdstuk 3.2.3.) nader toegelicht.

Financiële Beleid

Eemsmond heeft altijd een “terughoudend” financieel beleid gevoerd. Risico’s in beeld brengen, voorzichtige ramingen en uitgaven doen als de inkomsten zeker zijn. Voor Eemsmond hebben de begrotingen van de afgelopen jaren in het teken gestaan van bezuinigingen. Zo is in 2013 een bezuinigingstraject doorlopen, waarvan de effecten zijn verwerkt in de begrotingen van 2014 en 2015 (en in de bijbehorende meerjarenramingen). Die bezuinigingen uit dit traject die een effect hebben op 2016, maar ook op 2017 en 2018, zijn onder de verschillende programma’s meegenomen en worden afzonderlijk toegelicht in 3.2.2. Bezuinigen 2016 en 4.2.2. Bezuinigen 2017 – 2018.

Bij het opstellen van het Kaderplan 2016 – 2019 bleek dat verdere bezuinigingen noodzakelijk waren, om alle noodzakelijke en gewenste activiteiten in te kunnen vullen. Een aantal opties om deze bezuinigingen te realiseren waren in dit plan meegenomen. De kerntakendiscussie die in de raad heeft plaatsgevonden, heeft de aangedragen mogelijkheden beperkt. Zo is bijvoorbeeld raadsbreed aangegeven dat bezuinigingen op het groenonderhoud geen brede steun kreeg.

Met de gevoerde kerntakendiscussie in het achterhoofd is vervolgens deze begroting verder uitgewerkt. In hoofdstuk 2.4.11 Uitwerking Kerntakendiscussie proberen we hiervan een samenvatting te geven.

De gemeente Eemsmond heeft meerdere jaren beperkte belastingverhogingen gekend. Als gevolg van de bezuinigingen, opgelegd door het Rijk, hebben we het niveau van de verhogingen iets omhoog moeten brengen.

Zoals ook in de begroting 2014 en 2015 al is aangegeven blijven we de afvalstoffenheffing de komende jaren verhogen. Op dit moment is de afvalstoffenheffing bij onze gemeente fors lager dan die bij andere gemeenten. Bovendien zullen deze tarieven in de toekomst bij een eventuele herindeling geharmoniseerd worden. Door de huidige aanpak kunnen we gefaseerd naar een evenwichtige afvalstoffenheffing toe groeien. In het Kaderplan is voorgesteld over te gaan tot een extra verhoging voor de jaren 2016 tot en met 2018; dit hebben we in de begroting kunnen beperken tot een extra verhoging voor enkel 2016 en 2017.

Verder stijgt de opbrengst OZB in 2016 en 2017 met 3,5% en daarna jaarlijks met 2,5%. Hiermee is de verhoging van 3,5% in 2018, zoals opgenomen in het Kaderplan, komen te vervallen. De sporttarieven stijgen met 10% in 2016 en 2017 en de rioolrechten stijgen tot een kostendekkend tarief. Tenslotte worden de overige tarieven met 3% verhoogd.

Waar wij in 2016 en volgende jaren in ieder geval voor staan en aan willen werken zijn de volgende zaken:

- een sluitende meerjarenbegroting, waarbij in het eerste jaar geen taakstellende bezuinigingen worden opgevoerd (is ook beleid van de provincie);

- een betere spreiding van de ambities en taken over de komende jaren, waarbij we de ambities afstemmen op de beschikbare capaciteit.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Baten en lasten Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			310	364	430	517
incidenteel			299	69	57	22
Totaal lasten	-31	68	609	433	487	539

Baten	Rekening 2014	2015	2016	Begroting 2017	2018	2019
structureel			41.959	42.478	42.667	42.975
incidenteel			646	61	0	0
Totaal baten	30.250	41.364	42.605	42.539	42.667	42.975
Saldo programma	30.281	41.296	41.996	42.106	42.180	42.436

De incidentele posten binnen de algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

LASTEN	2016
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Flexibele schil	230.000
Verhoging reserve toekomstige verplichtingen (oud) personeel (<i>dekking: algemene reserve</i>)	100.000
Verhoging reserve toekomstige verplichtingen (oud) personeel (<i>toevoeging: reserve personeelsbeleid</i>)	-100.000
Aangegane verplichting voormalig personeel (<i>dekking: reserve personeelsbeleid</i>)	68.946
Reservering WW-verplichtingen medewerker Milieu (<i>toevoeging: reserve personeelsbeleid</i>)	-7.000
Reservering WW-verplichtingen medewerker Milieu (<i>dekking: reserve milieu</i>)	7.000
Incidentele doorbelastingen vanuit kostenplaatsen	68
Totaal incidentele lasten	299.014
BATEN	
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Uitkering voor Huishoudelijke toelage	-243.015
Suppletie-uitkering voor groot onderhoud gemeentefonds	-63.712
Uitkering voor GIDS-gelden	-61.000
Algemene uitkering decentralisatie Awbz-Wmo	-277.854
Totaal incidentele baten	-645.581
Saldo incidentele lasten en baten	-346.567

Een nadere uitsplitsing van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien laat geeft het volgend overzicht:

Baten en lasten Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien (x € 1.000)

Lasten	Rekening		Begroting			
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
OZB	0	0	0	0	0	0
Gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
Dividenden	0	0	0	0	0	0
Geldleningen/uitzettingen > 1 jaar	0	1	0	0	0	0
Onvoorzien	0	0	15	15	15	15
Overig eigen middelen	-31	66	593	417	471	523
Totaal lasten	-31	68	609	433	487	539

Baten	Rekening		Begroting			
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
OZB	9.319	9.230	10.279	10.552	10.552	10.552
Gemeentefonds	19.094	30.937	30.621	30.088	29.638	29.361
Dividenden	27	12	25	25	25	25
Geldleningen/uitzettingen > 1 jr	924	965	800	800	800	800
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Overig eigen middelen	886	220	879	1.074	1.652	2.236
Totaal baten	30.250	41.364	42.605	42.539	42.667	42.975
Saldo programma	30.281	41.296	41.996	42.106	42.180	42.436

Onroerendezaakbelasting

De opbrengsten uit de onroerende zaakbelastingen stijgen in structurele zin ten opzichte van 2015. De raming is gebaseerd op de werkelijke inkomsten in 2015, waarbij inschattingen gemaakt zijn van de waarden van die objecten die in 2015 nog geen aanslag hebben ontvangen. Daarnaast is rekening gehouden met areaaluitbreiding.

We erkennen de nodige risico's rond de raming van de waardes van grote objecten. Zo laat de energiemarkt nog geen herstel zien en ook de signalen voor de toekomst lijken niet bijzonder positief hierover. Dit leidt ertoe dat een aantal grotere objecten zich genoodzaakt kan zien over te gaan tot forse afschrijvingen op de boekwaarde van de objecten (wat ook in 2014 en 2015 al is gebeurd). Een dergelijke afschrijving heeft een negatieve invloed hebben op de WOZ-waarde en kan leiden tot lagere opbrengsten OZB.

In het Kaderplan 2016 - 2019 hadden we in het jaar 2018 rekening gehouden met een toename van de waarde van één van de grote objecten, mede gebaseerd op de verwachtingen dat de omzet dan zal stijgen. Die verwachtingen hebben we naar beneden bij moeten stellen. Er wordt in het meerjarenperspectief geen rekening meer gehouden met deze extra inkomsten.

Uitkering uit het gemeentefonds

In de berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is rekening gehouden met de effecten uit de septembercirculaire 2015. Ten opzichte van 2015 neemt de algemene uitkering af met € 340.267, waarvan € 188.306 structureel en € 151.961 incidenteel.

De structurele afname wordt mede bepaald door een afname van de decentralisatiebudgetten met € 583.941, waar ook een verlaging van de uitgaven tegenover staat. Immers: deze uitgaven worden budgetneutraal geraamd.

De resterende structurele toename van € 395.635 lichten we hieronder toe. Evenals de incidentele afname van de algemene uitkering ten opzichte van 2015 (€ 151.961)

De structurele toename van de algemene uitkering bestaat uit:

Hogere uitkering:

» toename van het accres t.o.v. 2015 (meicirculaire)	€ 615.000
» aanpassing van maatstaven (aantal inwoners, bijstands-gerechtigden, uitkeringsontvangers, woonruimten, oppervlakte, etc.	€ 162.000
» verwachte ruimte onder plafond btw-compensatiefonds	€ 136.000
» aanpassing van de WOZ-waarden	€ 11.000
» diverse kleinere wijzigingen	€ 37.000
Totaal hogere uitkering	€ 961.000

Lagere uitkering:

» correctie op de integratieuitkering Wmo (huishoudelijke hulp) voor volume- en prijsmutaties	-/- € 156.000
» ontwikkeling van de uitkeringsbasis	-/- € 148.000
» herverdeeffect groot onderhoud gemeentefonds	-/- € 76.000
» minder budget voor apparaatskosten i.v.m. opschaling	-/- € 62.000
» afbouw van de suppletieuitkering OZB	-/- € 40.000
» aanpassing van de rekentarieven WOZ	-/- € 37.000
» overdracht van bevoegd gezag voor BZRO-inrichtingen en RIE4-installaties	-/- € 15.000
» diverse kleinere wijzigingen	-/- € 32.000
Totaal lagere uitkering	-/- € 566.000

Per saldo lagere uitkering t.o.v. 2015 **€ 395.000**

Het accres houdt in dat we met de uitgaven van het Rijk "samen de trap, trap af" gaan. Ten opzichte van de Voorjaarsnota (verwerkt in de meicirculaire) is het accres voor 2015 opwaarts bijgesteld. Dit heeft te maken met het feit dat het rijk verwacht meer uit te geven in verband met de verhoogde instroom van asielzoekers.

Ook in 2016 laat het accres een positieve ontwikkeling zien. Dit komt voort uit de in de Miljoenennota opgenomen intensiveringen, waaronder extra uitgaven voor veiligheid/defensie en missies en voor beschut werk, de opvang van peuters en de intensivering van de kinderopvangtoeslag. Daarnaast spelen ook hogere rijksuitgaven als gevolg van het CAO-akkoord hierin nog een rol.

Door aanpassing van meerdere maatstaven stijgt de algemene uitkering. Zo heeft een toename van de eerdere raming voor 2016 van het aantal inwoners en een andere verdeling over de leeftijdsklassen hier aandeel in. Daarnaast hebben onze ramingen voor het aantal bijstandontvangers en uitkeringsgerechtigden bijgesteld (verhoogd). Verder heeft ook het CBS een aantal maatstaven definitief gemaakt. Denk hierbij aan oppervlakte buitenbebouwing en oeverlengte.

Het BTW-compensatiefonds kent een plafond. Op het moment dat de gemeenten (gezamenlijk) minder btw compenseren dan het fonds hoog is, wordt dit verschil toegevoegd aan de algemene uitkering (en andersom). Voor 2015 is de geraamde ruimte onder het plafond toegenomen; voor de jaren hierna blijft sprake van een verwachte ruimte onder het plafond. Dit leidt dus tot een toename van de algemene uitkering.

In de berekening van de algemene uitkering wordt een correctie toegepast voor het feit dat gemeenten eigen opbrengsten uit OZB kennen. Dit wordt berekend op basis van de WOZ-waarden, waarvoor een gemeente een OZB-aanslag oplegt. In de voorgaande berekeningen is uitgegaan van een te hoge WOZ-waarde. Dit is in de berekening gecorrigeerd, waardoor de correctie op de algemene uitkering lager wordt. Daar staat tegenover dat we in 2016 een areaaluitbreiding kennen, waardoor in dit jaar de WOZ-waarden toenemen en een hogere correctie op de algemene uitkering plaats vindt. Per saldo een kleiner positief effect in de begroting 2016 ten opzichte van de begroting 2015.

De huidige Wmo (met name huishoudelijke hulp) vormt geen onderdeel van de integratie-uitkering Sociaal domein (decentralisatiebudgetten). Jaarlijks wordt het macrobudget aangepast ten behoeve van prijs- en volumecompensatie en eventuele overige maatregelen. Dit leidt bij de individuele gemeenten tot mutaties.

Door de continue bijstelling van landelijke aantallen vindt bij iedere circulaire een aanpassing van de uitkeringsfactor plaats. In het bijzonder de nieuwe ramingsgegevens (landelijk) van de bijstandsaantallen leidt tot een lagere uitkeringsfactor.

In 2014 en 2015 is op een groot deel van de clusters in de algemene uitkering 'groot onderhoud' uitgevoerd. In de afgelopen jaren zijn de werkelijke uitgaven aan gemeentelijke taken gaan afwijken van de vergoeding die alle gemeenten gezamenlijk hiervoor uit het gemeentefonds krijgen, wat leidde tot scheefgroei. Met het 'groot onderhoud' is deze scheefgroei weggewerkt. Dit leidt echter wel

tot herverdeeeffecten, die per gemeente enorm kunnen verschillen. Voor Eemsmond geven deze herverdeeeffecten een structureel negatief effect. Hiervoor krijgen we wel incidenteel een tegemoetkoming.

In het Regeerakkoord is opgenomen dat de omvang van gemeenten wordt opgeschaald. De verwachting van het kabinet is dat gemeenten dan in staat zijn de nieuwe taken in het sociale domein in zelfstandigheid kunnen uitvoeren. Bij grotere gemeenten passen lagere apparaatskosten. De korting op het gemeentefonds leidt voor Eemsmond tot een lagere algemene uitkering van circa € 62.000 (jaarlijks oplopend).

Bij de afschaffing van de OZB over woningen van gebruikers in 2006 is een suppletie-uitkering in het leven geroepen. Deze tijdelijke regeling wordt afgebouwd als in mei van een jaar de raming van het accres voor het volgende jaar in reële termen positief uitvalt. Dit was in 2014 het geval. De afbouw loopt vanaf 2015 in zes jaar af naar nul.

Door marktontwikkelingen kunnen WOZ-waarden sterk fluctueren. Dit wordt opgevangen door een correctie op de rekentarieven. Verder is sprake van een aanpassing voor inflatie.

Het bevoegd gezag voor alle BRZO-inrichtingen (Besluit Risico Zware Ongevallen 1999) en RIE-4-installaties (Richtlijn Industriële Emissies-categorie 4) worden van gemeenten naar de provincies overgedragen. De algemene uitkering wordt hiervoor verlaagd.

De incidentele toename bestaat uit:

- terugloop in de suppletieregeling voor compensatie van de effecten van het groot onderhoud van het gemeentefonds (-/- € 16.000);
- geen vrijval meer van budget voor de implementatie van e-overheid (€ 100.000);
- het vervallen van het budget voor krimpgelden in 2016 (-/- € 335.000);
- het vervallen van het budget voor de organisatie van de waterschapsverkiezingen in 2015 (-/- € 23.000);
- het vervallen van de (negatieve) incidentele doorwerking van de accresontwikkelingen uit 2014 in 2015 (€ 124.000);

Onvoorzien

In de Begroting 2016 is een post onvoorzien van € 15.000 opgenomen. Voor onvoorzien incidenteel is in het licht van de bezuinigingen geen bedrag meer geraamd. Eventuele onvoorzien incidentele uitgaven zullen of gedekt dienen te worden binnen bestaande budgetten of binnen de reserves. Voor onvoorzien structureel bedraagt het budget € 15.000. Afgesproken is dat, bij aanwending

van deze post, het budget voor onvoorzien structureel in het volgend jaar weer aangevuld wordt tot € 15.000.

Overige eigen middelen

De overige eigen middelen laten aan de lastenzijde een toename zien van € 527.000 en aan de batenzijde een toename van € 659.000. Per saldo een voordeel van € 132.000.

Stelposten

In 2015 was in de stelpost salarissen een incidenteel budget geraamd voor extra capaciteit bij ICT. Dit incidenteel budget vervalt in 2016. Daartegenover is € 20.000 aan extra budget opgevoerd in deze stelpost voor het kunnen creëren van garantiebanen voor mensen met een beperking. Ook is budget opgevoerd voor de verplichting die we hebben ten aanzien van voormalige medewerkers. Hier staat wel een onttrekking aan de reserve Personeelsbeleid tegenover.

Bij de implementatie van plan B is ook besloten om te gaan werken met een flexibele schil. De formatie van de organisatie en dan met name ook van de afdeling beleid is afgestemd op de reguliere taken en daarboven op de ontwikkeling van nieuw beleid, dan wel de actualisatie van bestaand beleid. Door te werken met een flexibele schil wordt het mogelijk te blijven voldoen aan de bestuurlijke wens m.b.t. beleidsontwikkelingen. Daarvoor wordt jaarlijks een capaciteitsplanning gemaakt op basis van de in de begroting opgenomen beleidsontwikkelingen. Op basis hiervan wordt ook de flexibele schil berekend. Afhankelijk van de mate van beleidsontwikkelingen fluctueert dit bedrag. In de planning is ook rekening gehouden met de inzet vanuit de uitvoerende afdelingen bij deze beleidsontwikkelingen. Op basis hiervan komen wij tot een bedrag van € 230.000. Dit bedrag is als stelpost opgenomen in de begroting. Voorgesteld wordt om het gebruik van deze stelpost bij het college neer te leggen met de afspraak over de inzet van deze middelen te rapporteren bij de voor- en najaarsnota.

Met ingang van 1 januari 2015 is de werkkostenregeling van kracht. Hiervoor dienen we de uitgaven die onder de werkkostenregeling vallen afzonderlijk te registreren. Komen deze uitgaven boven de zogenaamde forfaitaire ruimte (1,2% van het fiscaal loon) uit, dan dienen we over deze overschrijding 80% belasting af te dragen. Deze eventuele extra lasten kunnen wij binnen onze budgetten opvangen, door een aantal onkostenvergoedingen te debruteren. Dit brengt met zich mee dat het salarisbudget verlaagd kan worden met circa € 40.000. Deze ruimte is bij de algemene dekkingsmiddelen opgevoerd als afzonderlijke stelpost, die aangewend kan worden voor eventuele belastingafdrachten als gevolg van de werkkostenregeling.

Voorzieningen

De afgelopen jaren laat zien dat we, mede door de economische crisis, meer moeten afschrijven op debiteuren. Vandaar dat de voorziening voor dubieuze debiteuren met € 20.000 extra wordt gevuld.

Tariefsverhogingen

De tariefsverhogingen zijn geraamd op € 696.553 voor 2016. In de begroting 2015 zijn deze verhogingen, na vaststelling van de belastingverordeningen, al overgeheveld naar de juiste producten. Binnen de eigen middelen geeft dit een voordeel ten opzichte van 2015.

Saldi kostenplaatsen

Het gemeentebedrijf kent een jaarbudget voor de vervanging van machines. Dit jaarbudget wordt doorbelast aan de producten/programma's. De werkelijk verwachte uitgaven worden op de kostenplaats van het gemeentebedrijf geschat. Het deel dat meer of minder wordt uitgegeven dan het jaarbudget wordt doorbelast aan het product Saldi Kostenplaatsen.

2.4 Paragrafen

De paragrafen bij de begroting en jaarstukken geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten vanuit een bepaald perspectief. In de paragrafen zijn de beleidslijnen vastgelegd voor beheersmatige aspecten.

Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in de begroting staan worden gebundeld in een kort overzicht, waardoor de raad voldoende inzicht krijgt. Er is dus enige overlap tussen de programma's en de paragrafen. De programma's zijn direct gericht op de burger en de paragrafen indirect; ze geven kaders die de raad het college stelt voor het beheer en de uitvoering.

De volgende paragrafen zijn opgenomen in de beleidsbegroting:

1. Lokale heffingen
2. Risicobeheersing en weerstandsvermogen
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Rechtmatigheid
7. Verbonden partijen
8. Grondbeleid
9. Demografische ontwikkelingen
10. Interbestuurlijk Toezicht
11. Uitwerking Kerntakendiscussie

2.4.1 Lokale Heffingen

Algemeen

Met de paragraaf Lokale heffingen bieden wij de raad inzicht in de eigen inkomsten en de lastendruk die de lokale heffingen veroorzaken. Het is één van de verplichte paragrafen voor de begroting en het jaarverslag op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording.

Wij gaan in op de beleidsvoornemens voor de lokale heffingen, de ontwikkelingen rond de diverse heffingen en de lokale lastendruk.

Gemeentelijke belastingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. Daarnaast raken de lokale heffingen de burgers heel direct in de portemonnee. Terecht wil de burger daarom ook waar voor zijn geld.

Beleidsontwikkelingen 2016

Algemeen

Al gedurende een aantal jaren heeft de gemeente Eemsmond de verhoging van de tarieven beperkt weten te houden. In het licht van de rijksbezuinigingen, die deels ook op de gemeentes afgewend worden, hebben we deze lijn moeten loslaten. We ontkomen niet aan extra verhogingen om onze ambities te kunnen blijven verwezenlijken.

De huishoudens in Eemsmond betalen relatief weinig belasting. We zijn derde gemeente met de laagste lasten binnen de provincie Groningen. Daarbij is het goed om te weten dat wij landelijk ook tot de gemeenten behoren met gemiddeld het laagste inkomen.

Voorheen wisten we onze tarieven voor de onroerende zaakbelastingen (OZB) beperkt te verhogen. Zoals al eerder vermeld ontkomen we niet aan extra verhogingen, waardoor deze tarieven in 2016 en 2017 met 3,5% stijgen, waarna dit vanaf 2018 weer teruggebracht wordt naar een stijging van 2,5%.

Aanpassing van de tarieven

In het Kaderplan 2016 - 2019 zijn de volgende uitgangspunten bepaald:

- Voor alle belastingen, rechten en leges, met uitzondering de OZB, de afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de begraafrechten en de sporttarieven, is een extra opbrengst geraamd op basis van een tariefstijging van 3%.
- Bij de OZB wordt de opbrengst in 2016 en 2017 met 3,5% verhoogd. Ander dan in het Kaderplan stellen we voor om de verhoging voor 2018 terug te brengen naar 2,5%, wat we ook voor de jaren hierna hanteren;
- De afvalstoffenheffing wordt in 2016 verhoogd met € 18 voor eenpersoonshuishoudens en € 36 voor meerpersoonshuishoudens, evenals

in 2017. Dit is conform het voorstel tot een extra tariefsverhoging van de afvalstoffenheffing, zoals in het Kaderplan 2016 was opgenomen. Voor 2018 vervalt deze extra tariefsverhoging.

- Bij de rioolbelasting gaan we uit van 100% kostendekkendheid. Zoals aangegeven in het Kaderplan 2016-2019 is een verhoging die beperkt is tot € 5,- niet voldoende om de kostenverhoging te dekken. Vandaar dat voorgesteld wordt om de tarieven te verhogen met respectievelijk € 1,90 in 2016 en € 6,79 in de daarop volgende jaren.
- De begraafrechten verhogen we naar het niveau van omliggende gemeenten. Dit brengt een forse verhoging met zich mee;
- Bij het bezuinigingstraject, dat in de begroting 2014 is verwerkt, gaven we aan dat voor de sporttarieven gold dat wij lage tarieven kenden ten opzichte van andere gemeenten. Deze tarieven hebben we dan ook gefaseerd gedurende drie jaren (2014 tot en met 2016) verhoogd met 10%.

Hieronder geven wij eerst een overzicht van alle belastingverhogingen. Vervolgens wordt nog een toelichting gegeven op enkele belastingen en heffingen.

	Raming 2016	'16-'19	2016	Verhoging 2017	2018	2019
Leges	279.527	3,0%	8.386	8.637	8.897	9.163
Sporttarieven	103.602	10,0%	10.360			
"		3,0%		3.419	3.521	3.627
Reinigingsrechten	147.519	3,0%	4.426	4.558	4.695	4.836
Afvalstoffenheffing	479.000	€ 12/€ 24 € 18/€ 36	212.000	212.000	142.000	91.330
Rioolheffing	1.895.891					
Extra voor GWRP			14.290	50.550	50.550	50.550
<i>totaal Rioolheffing</i>	<i>1.895.891</i>		<i>14.290</i>	<i>50.550</i>	<i>50.550</i>	<i>50.550</i>
Begraafrechten	105.000	3,0%	108.150			
"		3,0%		6.395	6.586	6.784
Bouwleges	341.718	3,0%	10.252	10.559	10.876	11.202
OZB	9.230.482	3,5%	323.067	334.374		
OZB - areaaluitbreiding 2016	591.138	3,5%		20.690		
OZB - areaaluitbreiding 2017 (opbrengst geraamd in 2017)	273.360					
OZB (na 2017)		2,5%			269.328	276.061
Hondenbelasting	74.000	3,0%	2.220	2.287	2.355	2.426
Forensenbelasting	7.500	3,0%	225	232	239	246
Marktgelden	7.880	3,0%	236	243	251	258
Huren	98.046	3,0%	2.941	3.030	3.121	3.214
Totale verhoging	13.361.303		696.553	656.974	502.418	459.698

Omgaan met opbrengsten OZB van grote objecten

Als gemeente kennen we een aantal grote objecten. Daarbij kan met name gedacht worden aan de bedrijven in de Eemhaven. De opbrengsten van deze grote objecten proberen we zo reëel mogelijk te ramen. Uiteraard bestaat hierbij wel het risico dat in enig jaar de waardes dalen. Indien dit is te voorzien, dan nemen we dit mee in de raming van onze OZB-opbrengsten. De economische crisis heeft

invloed op de waardes van de bedrijven in onder andere de Eemshaven en kunnen daarmee ook effect hebben op de WOZ-waarden. We hebben in de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen rekening gehouden met dit risico en voor zover mogelijk ook financieel proberen uit te drukken.

Bij het Kaderplan lag het nog in de verwachting dat de energiemarkt in 2018 zou aantrekken. Deze aanname leek, mede door het sluiten van diverse kolencentrales, niet onterecht. Op basis van de huidige signalen die we vanuit de verschillende energieleveranciers ontvangen moet deze verwachting bijgesteld worden. We hebben de extra raming van € 200.000 aan extra OZB-opbrengsten in 2018 dan ook laten vervallen in ons meerjarenperspectief.

Momenteel nemen we deel in een werkgroep dat over wil gaan op een landelijke uniforme waardering van energiecentrales, geïnitieerd vanuit de Waarderingskamer. Hieraan nemen meerdere gemeentes deel, die ook een energiecentrale binnen hun gemeentegrenzen hebben staan. De Waarderingskamer probeert momenteel ook met de grotere energiebedrijven te overleggen over en overeenstemming te vinden over de voorliggende leidraad voor uniforme waardering van de centrales. Hierover bestaat momenteel nog de nodige discussie, maar men hoopt hier voor 2016 uit te komen.

Omgaan met WOZ-waarderingen in relatie tot aardbevingproblematiek

De rechtbank Groningen heeft recent in een drietal beroepszaken uitspraak gedaan. Deze beroepszaken betroffen de WOZ-waarde van het belastingjaar 2013. De uitspraak luidt in grote lijnen dat de WOZ-waarde met 10% neerwaarts wordt gecorrigeerd vanwege imagoschade en aanwezige risico's met daarnaast nog een aftrek van € 2.500 voor 'rompslompschade'.

Ook de rechtbank Assen heeft recent uitspraak gedaan in een beroepszaak van de stichting WAG heeft aangespannen tegen de NAM. In deze uitspraak is de stichting in het gelijk gesteld voor wat betreft hun stelling dat alle woningen in het aardbevingsgebied in waarde verminderd zijn.

De gevolgen van deze uitspraken worden momenteel onderzocht en kunnen gevolgen hebben voor de hoogte van de WOZ-waarden van objecten in onze gemeente. De financiële gevolgen hiervan zijn nog niet bekend. Bovendien heeft de gemeente (nu nog pro forma) hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van de rechtbank Groningen. Dit kan tot andere uitkomsten leiden.

Dit dossier kent binnen de gemeente de nodige aandacht en wordt bovendien in regionaal verband besproken. De 'aardbevingsgemeenten' willen hierin gezamenlijk optrekken.

Zodra meer duidelijkheid bestaat over de uitkomsten van het hoger beroep en de financiële gevolgen die dit met zich mee brengt, zullen we hier zo snel mogelijk over rapporteren.

Afvalstoffenheffing

Voorgesteld wordt de afvalstoffenheffing te verhogen. Het voorstel in de begroting 2014 was om de tarieven gedurende vier jaar te verhogen met € 24 voor meerpersoonshuishoudens en € 12 voor éénpersoonshuishoudens. In het Kaderplan 2016 is voorgesteld over te gaan tot een extra verhoging van de tarieven, bovenop de genoemde € 24 / € 12. De tarieven worden daarom in 2016 en 2017 verhoogd met € 36 / € 18. Deze verhoging is in de meerjarenraming niet doorgevoerd voor het jaar 2018. Wij gaan uit van 7.008 aansluitingen, waarvan 2.309 eenpersoonshuishoudingen.

Door de integratie van de opbrengst afvalstoffenheffing in de OZB, worden de kosten voor afvalinzameling en –verwerking grotendeels bekostigd uit de opbrengst OZB. Daarom is een dekkingpercentage voor de afvalstoffenheffing in ons geval niet relevant.

Rioolheffing

De gemeente heeft in 2013 gekozen voor voortzetting van het bestaande systeem van kostendekkendheid. Dit komt er op neer dat:

- uitgegaan wordt van 100% kostendekking;
- er geen fonds wordt gevormd voor de kostendekking rioolheffing;
- de tariefstijging afhankelijk is van de ontwikkeling van de kosten voor riolen;
- de hoogte mede afhankelijk is van het aantal aansluitingen.

Elk jaar wordt een nieuwe berekening gemaakt. Voor de begroting 2016 komen wij tot het volgende overzicht wat betreft de tarieven voor de rioolheffing:

Omschrijving	2015	2016	2017	2018
Tarief voorgaand jaar	259,50	259,50	261,40	268,18
Verhoging GRP	0,00	1,90	6,78	6,78
	259,50	261,40	268,18	274,96
Nieuw tarief				
eigendom/gebruik	129,75	130,70	134,09	137,48

Onroerende zaakbelastingen

Voor de verhoging van de onroerende zaakbelastingen wordt voor de jaren 2016 en 2017 uitgegaan van een verhoging van de geraamde opbrengst met 3,5%; daarna wordt de tariefsverhoging teruggebracht naar 2,5%. Het tarief wordt bepaald op basis van de verwachte opbrengst (inclusief de verhoging en exclusief areaaluitbreiding) en de nieuwe waarden naar prijspeil 1 januari 2015. Hiermee wordt de waardeontwikkeling verdisconteerd in het tarief. Een waardedaling leidt in vrijwel alle gevallen tot een hoger tarief.

Sporttarieven

Zoals eerder vermeld waren de sporttarieven in Eemsmond laag; zeker in relatie tot de tarieven in omliggende gemeenten. Voor 2016 worden de tarieven met 10% verhoogd; met ingang van 2017 wordt de verhoging weer teruggebracht naar 3%.

Leges

In het Kaderplan 2016-2019 is aangegeven dat de alle leges (behoudens de rijksleges) worden verhoogd met 3%.

In 2015 is er begonnen met een onderzoek naar de kostendekkend leges. Deze is nagenoeg afgerond. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen echter nog niet meegenomen worden in de begroting 2016. Voor de begroting 2017 zal de nieuwe systematiek voor het eerst gebruik worden.

Onderstaand geven wij een overzicht van de belangrijkste tarieven:

Soort heffing	2014		2015		2016	
<i>Onroerende zaakbelastingen:</i>						
- eigenaren woningen	0,2004%		0,2273%		0,2423% *	
- gebruikers woningen	-		-		-	
- eigenaren niet woningen	0,3506%		0,3795%		0,3928% *	
- gebruikers niet woningen	0,2740%		0,3039%		0,3145% *	
<i>Rioolrechten:</i>						
- eigenarenheffing	129,75		129,75		130,70 **	
- gebruikersheffing	129,75		129,75		130,70 **	
<i>Afvalstoffenheffing:</i>						
Meerpersoonshuishoudens	48,00		82,00		118,00	
Eenpersoonshuishoudens	24,00		46,00		64,00	
<i>Reinigingsrechten:</i>						
	Groen	Grijs	Groen	Grijs	Groen	Grijs
Container t/m 240 l	438,00	522,00	451,00	537,00	464,00	553,00
Containers t/m 660 l	497,00	745,00	511,00	767,00	526,00	790,00
Eens per twee week 660 l	454,00	577,00	467,00	594,00	481,00	611,00
Huur container 660 l	212,00	212,00	218,00	224,00	224,00	230,00
Ledigen per keer	14,30	14,30	14,70	15,10	15,10	15,50
Ophalen grof huish. afval per m3	22,80		23,40		24,10	
240 l i.p.v. 140 l container	46,40		-		-	

<i>Reclamebelasting:</i>			
Detaillist	275,00	275,00	275,00
Overige	125,00	125,00	125,00
<i>Hondenbelasting:</i>			
- 1 ^e hond	57,00	58,70	60,40
- 2 ^e en volgende	89,00	91,60	94,30
<i>Forensenbelasting:</i>			
	545,00	561,00	577,00

* Berekend op basis van 3,5% tariefstijging. Bij de definitieve vaststelling wordt uitgegaan van de geraamde opbrengst incl. 3,5% verhoging en de nieuwe waarden naar prijspeil 1 januari 2015.

** Uitgaande van de systematiek van 100% kostendeckendheid.

Belastingdruk

In onderstaand overzicht wordt op basis van de cijfers over 2015 een vergelijking van de lokale lastendruk per gezin gegeven van de gemeenten uit de regio. De gemeenten staan in volgorde van de hoogte van de totale belastingdruk. Toegevoegd is de plaats op de landelijke ranglijst.

Gemeente	OZB tarief (%) woningen	Gemiddel de woning waarde (1-1-2014) **	OZB Eigenaren	Afval stoffen heffing	Riool heffing	Totaal gemeen telijke woonlas ten
Winsum	0,1875	167.000	310	267	210	790*
Loppersum	0,1771	153.000	270	262	319	851*
Appingedam	0,2506	142.000	355	279	223	857*
Delfzijl	0,1950	132.000	257	299	271	827*
Ten Boer	0,1892	174.000	329	248	277	854*
De Marne	0,1781	145.000	258	236	367	861*
Bedum	0,1501	176.000	264	230	213	707*
Eemsmond	0,2273	154.000	350	82	260	692*
Land.gem	0,1251	211.000	263	263	189	658*

* zie COELO Digitale Atlas 2015.

** zie waarderingskamer (openbare toezichtgegevens)

Gezien bovenstaande tabel heeft de gemeente Eemsmond ten opzichte van de omliggende gemeenten de laagste belastingdruk per meerpersoonshuishouden; binnen de provincie kennen we een derde plaats. De OZB tarieven van de gemeente Eemsmond zijn hoog in vergelijking met de omliggende gemeenten, maar daarentegen is het tarief voor de afvalstoffenheffing veel lager.

Kwijtschelding

Kwijtschelding ligt bij de cluster Derde Lijn, afdeling Diensten en wordt uitgevoerd door de cluster Eerste en Tweede Lijn (Klantcontactcentrum). De gemeente werkt hierin samen met Hefpunt, het belastingkantoor van de drie noordelijke waterschappen. Burgers hoeven voor kwijtschelding slechts bij één organisatie een aanvraag in te dienen die dan door Hefpunt in behandeling wordt genomen. De gemeente hanteert voor de kwijtschelding een norm van 100%. De totale kosten voor kwijtschelding worden begroot op € 70.000.

2.4.2 Risicobeheersing en weerstandsvermogen

Algemeen

Voor het bepalen van het weerstandvermogen in de begroting 2016 zijn de risico's geïdentificeerd volgens de uitgangspunten van de nota Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017, zoals deze in maart 2014 door de raad is vastgesteld.

Weerstandvermogen

De mate waarin financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden, wordt gedefinieerd als het weerstandsvermogen. Het staat met andere woorden voor de robuustheid van de begroting en wordt bepaald door de risico's in relatie te brengen met de weerstandscapaciteit. In de nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' heeft de gemeente Eemsmond bepaald dat het weerstandsvermogen voldoende is indien de ratio groter of gelijk is aan 1,4 (voorheen: het vrij aanwendbaar deel van de algemene reserve moest positief zijn).

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten als gevolg van het voordoen van risico's, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken, zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden. Het gaat om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden, zoals de algemene reserve, de stille reserve en/of de onbenutte belastingcapaciteit.

Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen. Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we middelen die structureel inzetbaar zijn om structurele tegenvallers op te vangen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit het de algemene reserve (exclusief de ondergrens), onvoorzien incidenteel en de stille reserves. Deze capaciteit wordt aangewend om incidentele financiële tegenvallers en structurele financiële tegenvallers gedurende een begrotingsjaar op te vangen. In het volgende begrotingsjaar wordt een oplossing gezocht voor tegenvallers met een structureel gevolg. Op 1 januari 2016 ziet het saldo van de incidentele weerstandscapaciteit er als volgt uit:

Incidentele weerstandscapaciteit per 1-1-2016	
Algemene Reserve, exclusief ondergrens	€ 3.467.544
Geplande onttrekkingen vanuit incidentele posten aan de Algemene Reserve in de komende jaren	-/- € 1.247.198
Onvoorzien incidenteel	€ 0
Stille reserves	€ 705.758
Totaal	€ 2.926.104

De stille reserves zijn het verschil tussen de boekwaarde en de geschatte opbrengstwaarde van de overige gronden zoals gehanteerd in de rekening 2014.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit wordt ingezet ter dekking van structurele tegenvallers, wanneer dekking op een andere manier niet lukt. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit onvoorzien structureel, de begrotingsruimte en de onbenutte belastingcapaciteit. De saldi hiervan zien er op 1 januari 2014 als volgt uit:

Onvoorzien structureel	€ 15.000
Begrotingsruimte	€ 0
Onbenutte belastingcapaciteit	P.M.
Totaal	€ 15.000

In de nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' is geen ondergrens bepaald voor de structurele weerstandscapaciteit. Indien structurele risico's zich voordoen worden deze in het lopende begrotingsjaar incidenteel afgedekt en zal voor de nieuwe begroting structureel dekking gevonden moeten worden.

Toelichting op de onbenutte belastingcapaciteit:

In de begroting 2016 is een deel van de onbenutte belastingcapaciteit op onder ander afvalstoffenheffing gebruikt om de begroting meerjarig sluitend te krijgen. Op dit moment is bij diverse belastingen en heffingen de 100%-kostendekkendheid nog niet bereikt. Er is dus nog sprake van een potentiële ruimte in de belastingcapaciteit.

Risico's

Een risico is een kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald gevolg. De risico's relevant voor het weerstandvermogen zijn die risico's die niet verzekerd zijn of niet voorzien zijn in de begroting en die voor rekening komen van de gemeente. Doen deze risico's zich voor dan dienen de financiële gevolgen opgevangen te worden door de weerstandscapaciteit.

In onderstaande tabel zijn de risico's opgesomd die Eemsmond in het kader van de begroting loopt. Het financiële gevolg is berekend aan de hand van de systematiek uit de nieuwe nota.

Het berekenen van de risico's volgens de nieuwe nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' geschiedt door middel van het hanteren van een kans gebaseerd op onderstaande referentiebeelden.

Cat. Referentiebeeld	Weging
1 1 keer per 10 jaar of minder vaak	10%
2 1 keer per 5-10 jaar	30%
3 1 keer per 2-5 jaar	50%
4 1 keer per 1-2 jaar	70%
5 1 keer per jaar of vaker	90%

Voor het bepalen van het financieel gevolg van een risico wordt gebruik gemaakt van bandbreedtes. Deze kent een relatie met de omvang van de begroting (omvang lasten). Voor het begrotingsjaar 2016 hanteren we onderstaande waarden.

Cat.	Bandbreedte (in % van de begroting)	Bandbreedte (absoluut)	Vaste waarde (bandbreedte-midden)
F	groter dan 5 %	groter dan € 2.770.000	€ 2.770.000
E	tussen 2 % en 5 %	tussen € 1.110.000 en € 2.770.000	€ 1.940.000
D	tussen 1 % en 2 %	tussen € 550.000 en € 1.110.000	€ 830.000
C	tussen 0,5 % en 1 %	tussen € 280.000 en € 550.000	€ 415.000
B	tussen 0,2 % en 0,5 %	tussen € 110.000 en € 280.000	€ 195.000
A	tussen 0 % en 0,2 %	tussen € 0 en € 110.000	€ 55.000

Gebaseerd op de inventarisatie van de risico's (in samenwerking met de diverse afdelingen) bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit € 1.587.000. Verdere aanscherping van deze risico-inventarisatie is een continu proces en vindt plaats in overleg met de afdelingen.

Risico-inventarisatie

Korte omschrijving van het risico	Kans	Vaste waarde (bandbreedte-midden)	Financiële Impact (kans * bandbreedte midden)
Algemeen (concernbreed)			
Extra beslag op de personele capaciteit (gemeentebreed) als gevolg van het voordoen van een incident	50%	€ 55.000	€ 27.500
Het ontvangen van een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds dan geraamd	30%	€ 195.000	€ 58.500
Meerjarig effect op de hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds a.g.v. de herindeling (impact maatstaven)	PM	PM	PM
Daling van de inkomsten uit onroerende zaakbelastingen van grote objecten in de Eemshaven	30%	€ 415.000	€ 124.500
Invoering van nieuwe wet- en regelgeving kan leiden tot extra inzet van personele capaciteit die niet zijn voorzien	30%	€ 55.000	€ 16.500
Renteontwikkeling (risico dat renteontwikkeling afwijkt van intern gehanteerde rekenrente)	10%	€ 195.000	€ 19.500
Effectuering van garantstellingen (zoals gewaarborgd geldleningen)	10%	€ 55.000	€ 5.500
Risico dat de garantstelling jegens NV Groningen Seaports wordt geeffectueerd.	PM	PM	PM

Korte omschrijving van het risico	Kans	Vaste waarde (bandbreedte-midden)	Financiële Impact (kans * bandbreedte midden)
Opopenbare ruimte / Ruimtelijke ontwikkeling			
Grondverontreiniging bij GWRP projecten	10%	€ 55.000	€ 5.500
Schade aan ondergrondse bekabeling bij openbare werken	10%	€ 55.000	€ 5.500
Financiële gevolgen dichtslippen haven Noordpolderzijl	50%	€ 415.000	€ 207.500
Vervallen van garanties na faillissement uitvoerders tijdens, of na afronding van werken	10%	€ 55.000	€ 5.500
Schade aan zaken in de openbare ruimte a.g.v. natuurgeweld die niet gedekt worden door verzekeringen	30%	€ 55.000	€ 16.500
Sanering van het grondbedrijf a.g.v. tegenvallende verkoopresultaten	10%	€ 1.940.000	€ 194.000
Sociaal domein			
Hogere exploitatietekorten bij Ability dan geraamd in de begroting.	30%	€ 195.000	€ 58.500
Overschrijding uitgaven voor Huishoudelijke Hulp a.g.v. decentralisatie (later effectuering van nieuw beleid)	30%	€ 195.000	€ 58.500
Stijging vervoerskosten (o.a. WMO, leerlingenvervoer) a.g.v. contractuele NEA-index boven de geraamde index	30%	€ 110.000	€ 33.000
Overschrijding uitgaven voor PGB jeugd a.g.v. ontwikkeling macrobudget	30%	€ 415.000	€ 124.500
Risico dat a.g.v. fouten m.b.t. registraties bij de Sociale Verzekeringsbank teveel uitbetaalde PGB's niet verhaald kunnen worden	30%	€ 195.000	€ 58.500
Overschrijding uitgaven ZIN a.g.v. ontwikkeling macrobudget en de overeengekomen provinciale solidariteit	30%	€ 415.000	€ 124.500
Risico claims a.g.v. een incident rondom de jeugdzorg	10%	€ 830.000	€ 83.000
Overschrijding uitgaven voor ZIN en PGB WMO begeleiding a.g.v. ontwikkeling in het macrobudget en de gewijzigde systematiek in 2016 (open einde regeling)	30%	€ 415.000	€ 124.500
Mogelijke neerwaartse bijstelling van de rijksbijdrage m.b.t. de uitvoering van de Participatiewet, onderdeel BUIG.	30%	€ 415.000	€ 124.500
Het risico dat geen aanspraak gemaakt kan worden (of afwijzing) van de vangnet-regeling.	10%	€ 415.000	€ 41.500
Risico t.a.v. onvoorziene automatiseringsaspecten binnen het sociaal domein (decentralisaties)	30%	€ 195.000	€ 58.500
Hoger exploitatietekort bij Volkskredietbank Noord Groningen dan geraamd in de begroting.	10%	€ 55.000	€ 5.500
Overschrijding a.g.v. hogere WMO-uitgaven dan geraamd m.b.t. woningaanpassingen	10%	€ 55.000	€ 5.500
Totaal			€ 1.587.000

Conclusie

De incidentele weerstandscapaciteit is op 1 januari 2016 € 2.926.104 (exclusief ondergrens van € 1.815.000). De ratio, berekend als beschikbare weerstandscapaciteit (excl. ondergrens) gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit, bedraagt 1,84. Dit wordt, conform de nota, aangemerkt als 'Ruim voldoende' en houdt daarmee in dat de gemeente Eemsmond voldoende weerstandsvermogen heeft om incidentele risico's af te dekken (het zogenaamde statische weerstandsvermogen).

In de rekening 2014 bedroeg dit ratio nog 4,4. De terugloop van deze ratio wordt veroorzaakt, doordat in de beschikbare weerstandscapaciteit rekening is gehouden met de geplande onttrekkingen aan de algemene reserve voor de komende jaren. Daarnaast is de risico-inventarisatie geactualiseerd, wat leidt tot een hogere benodigde weerstandscapaciteit.

Financiële kengetallen

Algemeen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat met ingang van het begrotingsjaar 2016 in deze paragraaf vijf financiële kengetallen opgenomen dienen te worden. Deze kengetallen geven op eenvoudige wijze inzicht in de financiële positie van de gemeente. Deze kengetallen hebben geen functie als normeringinstrument in het kader van het financieel toezicht door de provincies.

Definitie kengetallen

Hieronder wordt aangegeven welke vijf financiële kengetallen opgenomen zijn en wat de kengetallen inhouden.

Netto schuldquote

Het kengetal "netto schuldquote", ook wel bekend als de netto schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een begroting minder flexibel wordt. De netto schuldquote geeft daarmee een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossing op de exploitatie. In de berekening wordt niet meegenomen waarvoor de schulden zijn aangegaan.

Voor de berekening van de netto schuldquote wordt de netto schuld gedeeld door het totaal van de inkomsten binnen de exploitatie.

Solvabiliteitsratio

De "solvabiliteitsratio" geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, hoe gezonder de gemeente.

Voor de berekening van de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen gedeeld door het totaal vermogen.

Structurele exploitatieruimte

Het financiële kengetal "structurele exploitatieruimte" geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele lasten en baten en het saldo van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves te delen door de totale baten.

Grondexploitatie

Het financiële kengetal “grondexploitatie” geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, loopt ze veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht.

Voor de berekening van dit kengetal wordt de boekwaarde van niet in exploitatie genomen bouwgronden en de boekwaarde van bouwgronden in exploitatie gedeeld door de totale baten.

Belastingcapaciteit

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomst. Het kengetal “lokale lasten” wordt berekend aan de hand van het gemiddeld OZB-tarief. Een hoog gemiddeld OZB-tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde geeft aan in hoeverre de gemeente al gebruik heeft moeten maken van deze optie en dus ook beperkt is in het verkrijgen van extra inkomsten. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert ieder jaar deze lasten in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

Voor de berekening van de belastingcapaciteit worden de totale woonlasten van meerpersoonshuishoudens gedeeld door het landelijk gemiddelde van deze woonlasten van het jaar hiervoor.

Overzicht Financiële kengetallen

Voor de gemeente Eemsmond zien de financiële kengetallen er als volgt uit:

<i>Verloop van de kengetallen</i>	<i>Rekening 2014</i>	<i>Begroting 2015</i>	<i>Begroting 2016</i>
Netto schuldquote	89,8%	89,7%	90,3%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	90,4%	90,2%	90,8%
Solvabiliteitsratio	32%	26%	24%
Structurele exploitatieruimte	0,5%	-3,0%	-1,5%
Grondexploitatie	3,7%	4,7%	4,6%
Belastingcapaciteit	92%	96%	100%

Toelichting op de financiële kengetallen

In algemene zin is het verloop van de financiële kengetallen stabiel. De lichte verslechtering van de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio wordt met name veroorzaakt door het aanspreken van de reserves.

Het kengetal ‘grondexploitatie’ is toegenomen. Dit komt voort uit het feit dat meer geïnvesteerd wordt dan vanuit kavelverkoop wordt ontvangen, zoals in de exploitatie-opzetten eerder al is weergegeven.

Als gevolg van de tariefsverhogingen komt het kengetal 'belastingcapaciteit' in 2016 op het niveau van het landelijk gemiddelde te liggen.

2.4.3 Onderhoud Kapitaalgoederen

Algemeen

De gemeente Eemsmond heeft een groot deel van de openbare ruimte in beheer. In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Voor al die activiteiten bestaat die openbare ruimte uit enkele kapitaalgoederen, die als volgt gerubriceerd kunnen worden:

- infrastructuur (wegen, riolering, Civiele objecten);
- water;
- voorzieningen (openbaar groen, begraafplaatsen, verlichting, sportfaciliteiten);
- gebouwen.

Al deze kapitaalgoederen dienen onderhouden te worden. Gezien de duurzaamheid van de kapitaalgoederen is dat een taak die continue budgettaire middelen vergt. Met de verplichte paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen krijgt de raad de mogelijkheid om kaders te stellen voor onder andere onderhoud van wegen, riolering en groen.

Situatie Eemsmond

De gemeente Eemsmond heeft ongeveer 435 hectare aan openbare ruimte in beheer. Deze openbare ruimte bevat de kapitaalgoederen wegen, riolering, Civiele objecten, openbare verlichting, openbaar groen, sloten, havens, sportvelden, begraafplaatsen en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard de (jaarlijkse) lasten.

Het beleid ten aanzien van het onderhoud van deze kapitaalgoederen is in Eemsmond vastgelegd in:

- rationeel Wegbeheer, Beleidsplan wegen, 2016 - 2020;
- beleidsplan Openbare Verlichting, 2016 - 2020;
- systematisch onderhoud gebouwenbeheer;
- kwaliteitsvisie groen / groenstructuurplan 2012 - 2017;
- baggerplan voor het bebouwde gebied;
- afvalwaterplan BMW/NZV 2014-2018;
- beheerplan " Civiele objecten" 2016 - 2020.

Wegen

De gemeente Eemsmond heeft 1.510.176 m² aan verhardingen in beheer. Hiervan is 882.663 m² asfaltverharding, 499.188 m² elementenverharding, 112.957 m² betonverharding en 15.409 m² half-verharding. Sinds 1990 worden de wegen in de gehele gemeente Eemsmond onderhouden op basis van het programma Rationeel Wegbeheer. Eind 2015 is door de raad het Beheerplan vastgesteld. Het huidige onderhoudsniveau van de verschillende wegtypes is bepaald op 'basis'.

Het huidige Beheerplan loopt af in 2020 en moet in 2019 geactualiseerd worden.

Asfaltverhardingen

Bij het hanteren van een minimumniveau voor het plegen van onderhoud aan asfaltverhardingen treedt een verslechtering op ten opzichte van een goed onderhoudsniveau. Door het uitstellen van onderhoud neemt de schade toe en is het noodzakelijk om op termijn een zwaardere onderhoudsmaatregel toe te passen. Bij een lange periode van uitstel zal alleen een algehele reconstructie nog uitkomst kunnen bieden. Dit kan eventueel gecombineerd worden met andere werkzaamheden, zoals een herinrichting.

Elementenverharding

Het uitstellen van onderhoud aan elementenverharding zal niet, zoals bij de asfaltverhardingen, tot een drastische verhoging van kosten leiden. De gemeente blijft echter wel aansprakelijk voor de schade die kan ontstaan door de slechte onderhoudstoestand van de verhardingen.

Overzicht lasten kapitaalgoed wegen 2016 (x € 1.000)

Jaarbudget onderhoud slijtlagen en herstraatwerk	202	(structureel)
Onderhoud deklagen	298	(structureel) (is excl. inzet eigen personeel)

Openbare verlichting

In de gemeente Eemsmond staan circa 4.000 lichtmasten. Hiervan zijn zo'n 3.800 in beheer bij de gemeente Eemsmond en de overige staan langs provinciale wegen en zijn in beheer bij de provincie Groningen. In 2015 is door de raad het Beleidsplan Openbare Verlichting geactualiseerd. De uitvoering vindt plaats vanaf 2016 en loopt af in 2020.

Overzicht lasten kapitaalgoed openbare verlichting 2016 (x € 1.000)

Jaarbudget onderhoud openbare verlichting	160	<i>(is excl. inzet eigen uren)</i>			
	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	
Geplande investeringen	200				
- bijbehorende kapitaallast		12			

Water

Met uitzondering van de havens van Uithuizen en Warffum heeft de gemeente Eemsmond geen bevaarbaar binnenwater in eigendom en beheer. Wel heeft de gemeente 155 kilometer sloten in beheer en een aantal vijvers. In het Baggerplan is een planning voor de baggerwerkzaamheden binnen het bebouwde gebied van

de gemeente Eemsmond vastgesteld. Deze planning heeft betrekking op de periode 2004 – 2014 en streeft naar een optimale afstemming tussen noodzaak en (subsidie) mogelijkheden. Overigens wordt de naam van het nieuw op te stellen beleidsplan in de toekomst gewijzigd van Baggerplan naar Plan Onderhoud Waterwegen en Waterpartijen.

Op 1 januari 2008 is de Wet gemeentelijke watertaken in werking getreden. Deze wet regelt de verbrede rioolheffing waarmee gemeenten waterproblemen in bebouwd gebied kunnen aanpakken. Via deze wet wordt ook de bestaande gemeentelijke verantwoordelijkheid voor riolering uitgebreid met regenwaterbeleid en gemeentelijk beleid als er grondwaterproblemen zijn. De Wet gemeentelijke watertaken maakt onderscheid in een zorgplicht voor inzameling van afvalwater en overtollig regen- en grondwater (zie ook rioolbeheer).

Gebouwen

Door de gemeente Eemsmond worden 45 gebouwen onderhouden. Dit betreft: een gemeentehuis, de voormalige Rabobank, een onderkomen van het Gemeentebedrijf, twee sporthallen, vier gymgebouwen, een multifunctioneel centrum, twee zwembaden, twee brandweergebouwen, twee dorpshuizen, twee peuterspeelzalen, één kinderdagverblijf, vier molens, één toren, vier kantoorgebouwen, Kaap Rottumeroog, Zielhoes Noordpolderzijl en vijftien overige kleinere gebouwen.

De gemeentelijke gebouwen worden sinds 1990 onderhouden met behulp van het geautomatiseerd planmatig onderhoudssysteem (S.O) en het meerjarenplan schilderwerk. Voor het “normale” onderhoud is in de begroting een jaargemiddelde opgenomen. Voor het “updaten” zijn geen structurele middelen beschikbaar.

Overzicht lasten kapitaalgoed gebouwen 2016 (x € 1.000)

Jaarbudget rationeel	425	(structureel)
gebouwenbeheer		(is excl. inzet eigen uren)

Groenbeheer

Het openbaar groen, de sportvelden en de begraafplaatsen worden op milieuvriendelijke wijze onderhouden. Frequentie en aard van de werkzaamheden zijn per groentype vastgelegd. De werkzaamheden worden door het Gemeentebedrijf en Ability uitgevoerd. In een periode van tien jaar zijn grote delen van het openbaar groen omgevormd, waardoor minder intensief onderhoud noodzakelijk zal zijn op de langere termijn. In 2012 is een nieuwe kwaliteitsvisie groen 2012-2017 en het groenstructuurplan vastgesteld door de raad.

Het nieuwe groenbeleid richt zich op het scheppen van duidelijke kaders, het zoveel mogelijk in standhouden van de huidige bomen- en groenstructuur en het

vergroten van structuur, eenheid en duidelijkheid in beeldkwaliteit. Kortom, efficiënt groenbeheer.

Met ingang van 1 januari 2013 is voor een aantal werkprocessen gewerkt aan de overstap van een frequentiebestek naar een beeldbestek. Vanaf 1 januari 2014 wordt hiermee gewerkt bij het onderhoud van het openbaar groen.

Overzicht lasten kapitaalgoed groen 2016 (x € 1.000)

Jaarbudget onderhoud groen	446	(is excl. inzet eigen uren afdeling Ruimte)
----------------------------	-----	---

Rioolbeheer

Eind 2013 is een nieuw afvalwaterbeleidsplan vastgesteld in samenwerking met de gemeenten de Marne, Winsum en Bedum en met het waterschap Noorderzijlvest. Dit plan heeft een looptijd van 2014 t/m 2018 en streeft naar intensieve samenwerking tussen partijen in de (afval)waterketen met als doel efficiënter en effectiever rioolbeheer en planvorming. In het plan zijn de activiteiten opgenomen, die voortvloeien uit de wettelijke zorgplicht van de gemeente op grond van de Wet Milieubeheer, aangevuld met de nieuwe gemeentelijke watertaken op basis van de Waterwet. Verder is in het afvalwaterbeleidsplan planmatig rioolonderhoud en vervanging opgenomen, waarbij nadrukkelijk gekeken wordt naar de waterketen als geheel.

Overzicht lasten kapitaalgoed riolen 2016 (x € 1.000, excl. eigen apparaatskosten)

Jaarbudget onderhoud riolen, IBA's, gemalen en pompinstallaties	81			
	2016	2017	2018	2019
Geplande investeringen	960	960	960	960
- bijbehorende kapitaallast	46	46	46	46

Beheer Civiele objecten

De in de wegen en watergangen aanwezige Civiele objecten (bruggen, dammen, duikers en oeverbescherming) worden eens per vijf jaar geïnspecteerd. De laatste periodieke inspectie heeft in 2015 plaatsgevonden. Op basis van deze inspecties is een onderhoudsplanning gemaakt voor een periode van vijf jaar. Bij beheer Civiele objecten wordt niet met een gemiddeld jaarbudget gewerkt. De gemeente Eemsmond heeft in totaal 36 bruggen, 120 duikers en circa 12.900 meter aan oeverbescherming in beheer.

Het huidige beheerplan eindigt in 2020.

Overzicht lasten kapitaalgoed Civiele objecten 2016 (x € 1.000)

Jaarbudget onderhoud 2016:	55	(structureel)		
	26	(incidenteel)		
	2016	2017	2018	2019
Geplande investeringen	168			
- bijbehorende kapitaallast		10		

2.4.4 Financiering

De financieringsparagraaf vloeit voort uit de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO). De wet FIDO geeft regels voor het financieringsgedrag van gemeenten.

Op lokaal niveau is deze regelgeving vertaald in het door de raad op 26 april 2010 vastgestelde treasurystatuut. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het treasurystatuut een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie van de gemeente. Het treasurybeheer bestaat uit verschillende onderdelen, die hieronder uitgebreid worden beschreven:

- risicobeheer
- gemeentefinanciering
- kasbeheer

Na afloop van het begrotingsjaar wordt in het jaarverslag van de programmarekening teruggeblikt en aangegeven in hoeverre de voorgenomen plannen zijn gerealiseerd.

Risicobeheer

Dit onderdeel geeft een samenvatting van het (verwachte) risicoprofiel van de organisatie en is het kernonderdeel van de treasuryparagraaf. Onder risico's worden verstaan zowel renterisico's (vaste schuld en vlottende schuld) als kredietrisico's, liquiditeitsrisico's, koersrisico's en – zover ter zake – valutarisico's.

Het renterisico van de vlottende schuld, de kasgeldlimiet, is in box 1 in beeld gebracht en die van de vaste schuld, de renterisiconorm, in box 2. In de Wet Fido worden normen gesteld voor zowel de kasgeldlimiet als voor de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum bedrag waarvoor de gemeente middelen mag aantrekken op de geldmarkt. De kortlopende middelen worden aangetrokken in de vorm van kasgeldleningen en kredietlimiet op de rekening courant. De middelen worden aangetrokken bij de huisbankier van de gemeente, de NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De grootte van de kasgeldlimiet is afhankelijk van het begrotingstotaal van de gemeente aan het begin van het dienstjaar. Voor 2016 geldt voor de kasgeldlimiet een percentage van 8,5. De onderstaande tabel box 1 kasgeldlimiet geeft de kasgeldlimiet weer voor het jaar 2016.

Renterisiconorm

Gemeenten moeten rapporteren over het renterisico dat zij over de vaste schuld lopen. Het renterisico op de vaste schuld is in de Wet Fido omschreven als: "de mate waarin het saldo van de rentelasten van een openbaar lichaam verandert

door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van een jaar of langer". Het renterisico op de vaste schuld dient te voldoen aan de renterisiconorm; deze norm is in een wettelijke uitvoeringsregeling uitgewerkt als een bedrag ter hoogte van 20% van de totale lasten van de begroting en ten minste € 2,5 miljoen. Met het stellen van deze normen stelt het Rijk een kader om gemeenten tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille te laten komen, dat het renterisico uit renteaanpassing en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt. De gemeente Eemsmond streeft naar een opbouw van de leningenportefeuille waarbij het renterisico wordt gespreid over een reeks van jaren. Dit kan door te voorkomen dat een onevenredig groot deel van de leningen in enig jaar geherfinancierd wordt. De tabel van Box 2 renterisiconorm toont aan dat de gemeente voldoet aan de renterisiconorm. De gemeente loopt geen risico's als het gaat om koers- en valutarisico's.

Box 1 Kasgeldlimiet

Omvang begroting per 1 januari 2016 (x € 1.000)		Begroting 2016
1.	Toegestane kasgeldlimiet:	
-	in procenten van de grondslag (begrotingstotaal)	8,5
-	in bedrag (8,5% van € 55.584.488)	4.725

Onderstaand een berekening van de renterisiconorm en renterisico vaste schuld in 2016.

Box 2 Renterisiconorm

	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
1. Renteherziening op vaste schuld o/g en u/g	0	0	0	0
2. Aflossingen	3.618.276	3.482.360	3.233.010	2.938.292
3. Renterisico (1 + 2)	3.618.276	3.482.360	3.233.010	2.938.292
4. Totale lasten begroting	55.584.488	53.825.567	53.210.123	53.194.303
5. Vastgesteld percentage	20	20	20	20
6. Renterisiconorm (4 x 5)	11.116.898	10.765.113	10.642.025	10.638.861
7. Ruimte (6-3)	7.498.622	7.282.753	7.409.015	7.700.569

Gemeentefinanciering

Het onderdeel gemeentefinanciering binnen het treasurybeheer geeft ons inzicht in de financieringspositie van de gemeente en de daarbij behorende financieringsbehoefte. Het is opgesplitst in drie onderwerpen:

1. financiering
2. uitzetting
3. relatiebeheer.

Financiering

Financieringspositie

Op begrotingsbasis wordt er vanuit gegaan dat nog een aanzienlijk bedrag gefinancierd moet worden. De ervaring vanuit de afgelopen jaren leert dat de op begrotingsbasis berekende financieringsbehoefte nogal af kan wijken van de werkelijke behoefte aan financieringsmiddelen in de loop van het begrotingsjaar. Dit heeft te maken met het tijdstip van uitvoering van voorgenomen investeringen. Op basis van bij te houden ontwikkelingen, rekening houdend met de lopende investeringen, nieuwe op stapel staande investeringen en te verwachten baten wordt steeds een afweging gemaakt of en zo ja tot welk niveau en op welke termijn vaste financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken. In feite gaat het hier om het opstellen van een liquiditeitsbegroting. De ontwikkeling van de financieringspositie is bepalend voor de leningenportefeuille.

Leningenportefeuille

Onderstaand geven wij een overzicht van de mutaties in de leningenportefeuille.

	Bedrag	Gewogen gemiddelde rente (%)
Stand per 1 januari 2016	45.188.167	3,47
Nieuwe leningen	0	
Reguliere aflossingen	3.618.276	
Vervroegde aflossing	0	
Renteaanpassing (oud percentage)		
Renteaanpassing (nieuw percentage)		
Stand per 31 december 2016	41.569.891	3,38

Financieringstekort

In de begroting 2016 is een financieringstekort berekend. Dit is in tegenstelling tot de werkelijke situatie, waarin liquide middelen beschikbaar zijn. Dit wordt veroorzaakt door het feit, dat in de staat van activa alle investeringen tot en met 2015 zijn meegenomen, als zijnde uitgevoerd. De praktijk geeft aan dat de budgetten van een aantal investeringen in 2015 niet volledig zullen worden aangewend. Dit zijn vooral investeringen op het gebied van:

- huisvesting onderwijs (bouw onderwijshuisvesting Uithuizen);
- verkeer en vervoer (o.a. fietspadenplan, diverse beschoeiingen, vervanging openbare verlichting, duurzaam veilig);
- beheer en onderhoud riolen en gemalen (GRP rioleringen);
- vervanging machines/materieel gemeentebedrijf.
-

	Begroting 2016
Boekwaarde investeringen + grondexploitaties	84.167.885
1 januari 2016	
Financiering:	
- eigen kapitaal	29.076.850
- langlopende leningen	45.188.167
Financieringstekort	9.902.868

Uitzetting

De Gemeente heeft momenteel geen geld uitstaan bij externe partijen.

Relatiebeheer

Voor het reguliere betalingsverkeer heeft de gemeente een overeenkomst afgesloten met de BNG. In de overeenkomst is geregeld dat de bank een gedeelte van het kasbeheer verricht tegen gunstige rentetarieven. In de overeenkomst is een kredietlimiet bepaald. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen of uitzetten.

Voor het aantrekken van financieringsmiddelen dient op basis van het treasurystatuut bij minimaal drie partijen offerte te worden opgevraagd. Op basis van de overeenkomst van financiële dienstverlening wordt in ieder geval de BNG uitgenodigd om offerte uit te brengen. Op basis van de overeenkomst kan de gemeente indien de condities van de BNG niet naar wens zijn, de bank in de gelegenheid stellen om een hernieuwde offerte uit te brengen. Wij geven aan onder welke condities wij de geldlening of belegging met de bank wensen af te sluiten. Als het aanbod van de hernieuwde offerte gelijk of gunstiger is dan een aanbod van een andere partij wordt de transactie alsnog met de huisbankier i.c. BNG gesloten. Minimaal één keer per jaar vindt met de BNG overleg plaats over de relevante terreinen met betrekking tot het betalingsverkeer. Naast de BNG heeft de gemeente een rekening bij de ABN AMRO voor ondermeer het afstorten van leges. De betalingen lopen hoofdzakelijk via de BNG. De rekening bij de Rabobank is voor het gebruik van afrekeningen van pintransacties van de afdeling publiekszaken.

De gemeente streeft naar een concentratie van overvloedige liquiditeiten bij één bank. Bij liquiditeitsbehoefte trekt de gemeente kortlopende middelen aan in de vorm van kasgeldleningen met inachtneming van de kasgeldlimiet.

Kasbeheer

Teneinde de kosten van het geldstromenbeheer te beperken, wordt:

- het liquiditeitsgebruik beperkt door de geldstromen op gemeenteniveau op elkaar en de liquiditeitsplanning af te stemmen. Hierbij wordt erop toegezien dat de liquiditeitspositie voldoende is om te garanderen dat de verplichtingen tijdig kunnen worden nagekomen;
- het betalingsverkeer zoveel mogelijk elektronisch uitgevoerd door één bank.

Wet houdbare Overheidsfinanciën (Wet Hof)

De decentrale overheden zijn via de wet Houdbare Overheidsfinanciën (hierna: wet HOF) gebonden om het begrotingstekort binnen de afgesproken grenzen te houden. In het bestuurlijk overleg tussen de ministers van Financiën en Binnenlandse Zaken met VNG, IPO en UVW van 18 januari 2013 is een financieel akkoord bereikt waarbij de ambitie en de tekortnorm voor de decentrale overheden voor de jaren 2014 t/m 2017 zijn vastgesteld. De wettelijke tekortnorm voor de jaren 2013 t/m 2015 bedraagt 0,5% bbp. In 2016 en 2017 is de tekortnorm respectievelijk 0,4% bbp en 0,3% bbp. Eind 2015 volgt een evaluatie aan de hand waarvan wordt bezien of de beoogde norm voor de jaren 2016 en 2017 verantwoord mogelijk is.

Er is sprake van een macronorm voor het EMU-saldo die in principe niet onderverdeeld wordt in een (micro)norm per individuele overheid. De referentiewaarde geeft dus alleen een richtsnoer voor het EMU-saldo. Pas als de macronorm van alle decentrale overheden samen wordt overschreden, kan dit aanleiding zijn voor extra maatregelen om de (dreigende) overschrijding van de macronorm terug te dringen.

Schatkistbankieren

Vanaf 2014 is schatkistbankieren ingevoerd. Gemeenten, provincies en waterschappen zijn verplicht hun tegoeden bij het Rijk onder te brengen. De tegoeden van de lagere overheden komen op de staatsbalans te staan en mogen van de staatsschuld worden afgetrokken, waardoor het financieringstekort lager wordt. Voor onze gemeente zal dit naar verwachting nauwelijks effect hebben op de rentelasten.

2.4.5 Bedrijfsvoering

Algemeen

Eemsmond wil zich meer en meer als regisserende gemeente ontwikkelen. Daarin past en behoort samenwerking prominent op de agenda te staan met als overall doel verbetering van kwaliteit en vermindering van kwetsbaarheid.

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering valt in het kader van de scheiding van beleid en uitvoering onder afdeling Diensten. Als het gaat om de beleidsmatige aspecten van de bedrijfsvoering zijn deze terug te vinden onder het Programma Dienstverlening & Ondersteuning. In deze paragraaf gaan wij daarom niet verder in op deze zaken en verwijzen wij u naar de teksten bij Programma Dienstverlening & Ondersteuning.

Staf

In onze gemeente hebben het gemeentebestuur en diverse organisatieonderdelen behoefte aan advisering en ondersteuning ten aanzien van het primaire proces. Deze taken zijn terug te vinden in de afdeling Staf. Planning en Control op concernniveau, rechtstreekse advisering aan het bestuur en ondersteuning van bestuur en management op de gebieden juridische zaken en bestuursadvies (onder andere herindeling, gaswinning) zijn terug te vinden in deze afdeling. Voor zover binnen de afdeling Staf sprake is van beleid (bijvoorbeeld financiën), zal dit vanuit de staf geregisseerd worden.

Planning en Control

Planning en Control en dan vooral ook “control” dient een automatisme te zijn in al ons werken. Niet een “control” als onafhankelijke functie boven de organisatie, maar in alle lagen van de organisatie, te beginnen bij alle medewerkers.

Dit betekent ook dat binnen de afdelingen Diensten en Ruimte de Planning en Control goed georganiseerd moet zijn. De ondersteunende afdelingen (consulenten P&O, communicatie, juridische zaken) zijn gepositioneerd binnen het cluster Bedrijfsvoering, afdeling Diensten. Maar ook de financieel consulenten hebben hun plaats gevonden binnen de afdeling. Zij fungeren daar tevens als afdelingscontroller.

Zaken (adviezen, voorstellen e.d.) die vanuit de uitvoering naar het bestuur gaan, lopen via de beleidsregisseurs. Daar vindt ook de beleidscontrol (is de uitvoering overeenkomstig het beleid) plaats.

De afdeling Staf fungeert in het geheel als concerncontrol. Daar is ook de functie van concerncontroller terug te vinden. Bovenstaande positionering past in de

landelijke ontwikkelingen met betrekking tot control. In combinatie met een regiegemeente is het een bijzondere ontwikkeling.

Een goede invulling van Planning en Control is afhankelijk van de aanwezigheid van en conform werken met adequate werkprocessen. In het laatste kwartaal van 2015 wordt door de organisatie gestart met een traject om de huidige werkprocessen onder de loep te nemen. Hierbij wordt met name gekeken of de huidige processen passen bij de huidige organisatie, of de processen integraal zijn ingericht, of de processen leiden tot de gewenste resultaten en of de processen LEAN zijn opgesteld (overbodige processtappen moeten voorkomen worden).

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 moet de gemeente Vennootschapsbelasting (Vpb) gaan betalen over structurele winsten die zij met haar ondernemingsactiviteiten behaalt. Eind 2014 is de gemeente gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor deze wijziging tezamen met twee andere gemeenten. Vlak na de zomer is een inventarisatie van betrokken activiteiten afgerond. Op basis van een analyse is de inschatting dat de financiële impact voor onze gemeente nihil is voor het begrotingsjaar 2016 en de daaropvolgende jaren. De werkzaamheden voor aanpassing van de administratie zijn nog in volle gang. Naar verwachting zullen de laatste werkzaamheden hiervoor in januari 2016 worden afgerond. Voor het team Planning & Control betreft het een belastingsoort waarmee zij nog niet voldoende bekend is. Om de organisatie op de juiste wijze te kunnen dienen volgt het team een aantal trainingen in het tweede halfjaar van 2015, waarmee de kennis op het juiste niveau wordt gebracht.

Overige bedrijfsvoeringaspecten

Als basis voor ons toekomstige ICT beleid is een informatiebeleidsplan opgesteld. Daarbij is de klant centraal gesteld (zowel in- als extern). Een belangrijk onderdeel is hierbij ingeruimd voor gegevensbeheer en in het vervolg daarvan informatiebeveiliging. Bij de uitvoering van het informatiebeleidsplan dient het aspect kwetsbaarheid gekoppeld aan kwaliteit steeds leidend te zijn waarbij dus zeker ook buiten de gemeente(grenzen) gekeken dient te worden.

Zaakgericht werken en een daarop toegerust zaaksysteem (midoffice) zal aandacht moeten krijgen willen we toekomstgericht en klachtgericht kunnen werken. Een heroverweging dient plaats te vinden over de wijze waarop tot nu toe met zaakgericht werken wordt omgegaan.

Invoering van competentie management op basis van HR21 en een organisatievloot schouw zal de komende jaren het nodige vragen van de organisatie. Positieve mobiliteit in het kader van projectmatig werken zal daarbij uitgangspunt moeten zijn.

2.4.6 **Rechtmatigheid**

Algemeen

In 2016 wordt gewerkt volgens het 'INTERN CONTROLEPLAN 2015-2017'. In het controleplan is beschreven op welke wijze rechtmatigheid een plek heeft in de totale Planning & Control cyclus en de plaatsing binnen het wettelijk kader. Tevens staat in het interne controleplan het ambitieniveau en de controleaanpak beschreven.

Bij de uitvoering van de werkzaamheden wordt (vooraf) op basis van een risicoanalyse en de financiële omvang bepaald wat de aard en diepgang van de werkzaamheden zal zijn (gebaseerd op het normenkader). Uitkomsten van voorgaande jaren zullen hierin eveneens worden betrokken. Het zwaartepunt van de controles ligt bij de nieuwe taken uit hoofde van de decentralisaties, de opendeinde regelingen (zoals de WWB en Wmo) en de SISA-regelingen.

Goedkeuringstolerantie

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole geeft de accountant een oordeel over 'het getrouwe beeld' en 'rechtmatigheid'. De raad heeft met betrekking tot de accountantscontrole een kaderstellende rol.

De uitgangspunten voor de accountantscontrole 2015 zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren. Deze zijn:

- de goedkeuringstolerantie is voor de jaarrekening 2015 vastgesteld op de wettelijke norm van 1% voor fouten en 3% voor onzekerheden;
- voor de rapporteringstolerantie wordt aangesloten bij de controletolerantie van de accountant (in het verleden werd een percentage gehanteerd tussen de 7,5% en 10% van de goedkeuringstolerantie).

Normenkader

Het normenkader bestaat uit alle wettelijke en gemeentelijke regelgeving (o.a. verordeningen), die van belang zijn voor de accountantscontrole op de rechtmatigheid. Het normenkader is als bijlage bij de begroting ter kennisgeving aangeboden aan de raad.

2.4.7 Verbonden Partijen

Algemeen

Deze paragraaf gaat in op de doelstellingen, activiteiten en de mate van de financiële betrokkenheid van de samenwerkingsverbanden, waarin onze gemeente participeert en tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen.

In het Besluit Begroting en Verantwoording wordt hiervoor het begrip ‘verbonden partijen’ gebruikt. Het gaat dan om derde partijen waarin de gemeente een aanmerkelijk financieel en bestuurlijk belang heeft. Hieronder worden de deelnemingen verstaan van onze gemeente in gemeenschappelijke regelingen, samenwerkingsverbanden, vennootschappen, stichtingen en verenigingen.

Financieel belang

Er is sprake van een financieel belang als een aan een verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag bij faillissement niet verhaald kan worden of als de gemeente aansprakelijk is wanneer de gemeente haar verplichtingen niet nakomt.

Bestuurlijk belang

Van een bestuurlijk belang is sprake wanneer de gemeente zeggenschap heeft in de rechtspersoon via het aandeelhouderschap en/of via het recht tot voordracht of benoeming van personen in de bestuursorganen van de rechtspersoon.

In deze paragraaf wordt aandacht geschonken aan de visie die onze gemeente heeft op de verbonden partijen in relatie tot de uitvoering van de gemeentelijke doelstellingen. Wat willen we met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze gemeentelijke programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de gemeente gewenste beleid? Op deze wijze wordt de raad beter in staat gesteld om ook op de gemeentelijke beleidsterreinen, waar verbonden partijen een rol spelen, uitvoering te geven aan de kaderstellende en controlerende taken.

Lijst verbonden partijen

De gemeente Eemsmond heeft bestuurlijke en financiële belangen in onderstaande verbonden partijen. De lijst bestaat uit gemeenschappelijke regelingen die voldoen aan de definitie van verbonden partij, namelijk dat er sprake moet zijn van een bestuurlijk en een financieel belang.

Overzicht verbonden partijen: gemeenschappelijke regelingen

GR voor het grensoverschrijdend Openbaar Lichaam Eems-Dollard Regio

Vestigingsplaats	Leer (Duitsland)
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	De GR heeft tot doel het bevorderen en realiseren van grensoverschrijdende samenwerking op regionaal en plaatselijk niveau. In het bijzonder alle maatregelen ter versterking en ontwikkeling van de betrekking tussen de gebieden aan beide zijden van de grens af te stemmen en passende oplossingen voor de op dit terrein optredende problemen te treffen.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 3.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 471.000 € 527.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 2.300.000 € 2.214.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 54.000

GR Havenschap Delfzijl/Eemshaven (Groningen Seaports)

Vestigingsplaats	Delfzijl
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Verantwoord, integer en duurzaam de economische activiteiten – en dus de werkgelegenheid – te stimuleren in de havens, industrieterreinen en andere logistieke knooppunten die Groningen Seaports beheert of waar het de regie voert
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen

Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 0
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 219.472.000 € 219.207.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 3.653.000 € 3.653.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ -/- 266.000

GR Omgevingsdienst Groningen

Vestigingsplaats	Veendam
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	De GR is ingesteld om vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers te gaan uitvoeren, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 237.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 2.293.250 € 2.293.250
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 3.673.000 € 3.673.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0

GR Veiligheidsregio Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de brandweezorg, de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de rampenbestrijding en crisisbeheersing, de bevolkingszorg en de melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 1.060.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 5.812.000 € 5.812.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 10.864.000 € 10.864.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0

GR Publieke Gezondheid & Zorg Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 449.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 1.516.000 € 1.516.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 1.912.000 € 1.912.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0

GR Volkskredietbank voor Noord-Oost Groningen

Vestigingsplaats	Appingedam
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	De bank is een kredietbank als bedoeld in de Wet op het Consumentenkrediet en heeft geen winstoogmerk. De regeling wordt getroffen ten bate van een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de volgende belangen: a. het verlenen van hulp om te komen tot een financieel stabiele situatie bij burgers die in financiële moeilijkheden verkeren of dreigen te raken; b. het op zakelijk en sociaal verantwoorde wijze voorzien in de behoefte aan sociale kredieten; c. het voorkomen van maatschappelijk minder gewenste vormen van financiële dienstverlening.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 257.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 0 € 0
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 6.245.261 € 6.245.261
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0

GR Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen

Vestigingsplaats	Eemsmond
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het samenwerkingsverband behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van het op een doelmatige en milieuhygiënisch verantwoorde wijze verwijderen van afvalstoffen
Veranderingen die zich hebben	Geen

voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 140.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 1.071.000 € 1.071.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 5.810.000 € 5.810.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0

GR Werkorganisatie DEAL (VTH)

Vestigingsplaats	Delfzijl
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Doel van de regeling is het bewerkstelligen van een kwalitatief hoogwaardige en een doelmatige uitvoering door de WerkOrganisatie DEAL van de door de deelnemende gemeenten opgedragen taken. Dit zoals vastgelegd in het bestuursakkoord Eemsdelta en overeengekomen in de door de deelnemers met de WerkOrganisatie DEAL te sluiten dienstverleningsovereenkomsten
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 893.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 348.192 € 348.192
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 787.858 € 787.858
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0

GR Werkvoorzieningschap Ability

Vestigingsplaats	Uithuizen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het bevorderen of activiteiten welke gericht zijn op het creëren, bevorderen en in stand houden van werkgelegenheid ten behoeve van natuurlijke personen die een afstand hebben tot de reguliere arbeidsmarkt
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Zie de ontwikkelingen die hierna zijn opgenomen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 537.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 1.057.000 € 1.057.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 3.978.000 € 3.978.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0

Lijst verbonden partijen: vennootschappen

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Betreft een bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 3.582.000.000 € 3.582.000.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 149.891.000.000 € 149.891.000.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 126.000.000

NV Waterleidingbedrijf Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Levering van drinkwater aan ruim 260.000 woningen in de provincie Groningen en in Eelde en Paterswolde
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 64.252.000 € 64.252.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 102.085.000 € 102.085.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 2.841.000

BV's in verband met splitsing en verkoop Essent

Vestigingsplaats	Diversen
Namen	BV Claim Staat Vennootschap BV Cross Border Lease (vennootschap CBL) BV Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV Verkoop Vennootschap BV Vordering Op Enexis
Openbaar belang dat behartigd wordt	Vennootschappen voortgekomen uit de splitsing en verkoop van Essent. Deze vennootschap behartigt diverse belangen van de verkopende aandeelhouders en hebben daarvoor werkvermogen gekregen
Veranderingen die zich hebben voorgedaan gedurende het begrotingsjaar in het belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft	Geen
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	Niet bekend
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	Niet bekend
Het resultaat van de verbonden partij	Niet bekend

Belangrijke ontwikkelingen

Samenwerking Delfzijl, Eemsmond, Appingedam en Loppersum (DEAL)

Doel van de regeling is het bewerkstelligen van een kwalitatief hoogwaardige en een doelmatige uitvoering door de Werkorganisatie DEAL-gemeenten van de door de deelnemende gemeenten opgedragen taken zoals vastgelegd in het bestuursakkoord Eemsdelta en overeengekomen in de door de deelnemers met de werkorganisatie DEAL-gemeenten te sluiten dienstverleningsovereenkomsten

De samenwerking richt zich met name op de thema's "Ontwikkelingsvisie", "Woon- en Leefbaarheidplan" en "Economie, arbeidsmarkt en infrastructuur".

WO-DEAL heeft ingezet om aan de landelijke, overigens niet wettelijk verankerde, kwaliteitscriteria te voldoen.

Zoals bekend speelt de discussie omtrent de "Toekomstige bestuurlijke organisatie in Groningen". Het gemeentebestuur heeft aangegeven, ondanks de discussie over een eventuele herindeling, onverminderd te willen investeren in de samenwerking binnen Eemsdeltaverband.

Samenwerking Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond

Op het sociale domein werkt Eemsmond op tal van terreinen intensief samen met de BMW-gemeenten, zoals op het gebied van passend onderwijs, jeugd, werk en inkomen. Dit betreft zowel uitvoering als beleid. In 2016 zal een groot deel van de uitvoering met de BMW gemeenten gaan samenvloeien en verwachten we dat ook Ability onderdeel gaat worden van de samenwerking. Het geheel van samenwerking op deze onderdelen zal uitmonden in het onderbrengen van deze uitvoerende taken in een gemeenschappelijke regeling. De samenwerking op het gebied van beleid maakt vooralsnog geen deel uit van de ontwikkelingen om te komen tot een gemeenschappelijke regeling. Die samenwerking krijgt vorm binnen de afspraken over de beleidsagenda.

GR Werkvoorzieningschap Ability

In samenwerking met de gemeenten Bedum, Winsum, De Marne en Eemsmond wordt ook nauw samengewerkt op het terrein van werk en inkomen, als gevolg van de participatiewet. Deze nieuwe wet heeft tot doel om meer mensen uit de uitkering te krijgen en aan het werk te helpen. De wet betreft een samenvoeging van de volgende wetten: Wet op de Sociale Werkvoorziening (WSW), de Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jong Gehandicapten (WAJONG).

Op basis van de visie 'werk aan de winkel' is gewerkt aan een beleidskader voor een nieuwe uitvoeringsstructuur. De colleges van de vier gemeenten hebben in november 2014 op grond van laatstgenoemde nota besloten om te kiezen voor de inrichting van één nieuwe uitvoeringsorganisatie door de samenvoeging van de afdelingen Sociale zaken van Bedum, Winsum, De Marne en Eemsmond, het WERKplein Noord Groningen en het SW bedrijf Ability.

Doel was dat we per 2015 één uitvoeringsorganisatie in de vorm van een gemeenschappelijke regeling gerealiseerd hadden. De eerste stap is in 2015 wel gezet door de invlechting van sociale zaken van Eemsmond in het Werkplein. Het beleidskader geeft de richting aan voor de jaren 2015 tot en met 2018. Het realiseren van één uitvoeringsorganisatie in de vorm van een gemeenschappelijke regeling gaat vermoedelijk per 1-1-2016 zijn beslag krijgen. Ability wordt dan tevens ingevlochten in de samenwerking op uitvoeringstaken van werk en inkomen.

De samenwerking binnen de beleidsagenda is weliswaar georganiseerd, maar niet opgenomen als onderdeel van de gemeenschappelijke regeling.

Risico's

Voor zover de gemeente risico's loopt ten aanzien van verbonden partijen zijn deze meegenomen in de paragraaf Risicobeheersing en weerstandsvermogen.

2.4.8 Grondbeleid

Algemeen

Onder het gemeentelijk grondbeleid wordt verstaan: het handhaven van het bestaande grondgebruik, dan wel het realiseren van de gewenste veranderingen in het grondgebruik, passend binnen de door de gemeente geformuleerde doelstellingen in het kader van de ruimtelijke ordening.

Het grondbeleid heeft grote invloed op en samenhang met de realisatie van de programma's op het terrein van de Economische Structuur, Ruimtelijke ordening, Volkshuisvesting, Verkeer en Vervoer, Cultuur, Sport en Recreatie. Daarnaast heeft het grondbedrijf een grote financiële impact op de gemeentelijke organisatie. De eventuele baten, maar ook de financiële risico's kunnen invloed hebben op de algemene financiële positie van de gemeente Eemsmond.

De door de gemeente Eemsmond te voeren grondpolitiek heeft betrekking op het maken van keuzes voor de toepassing van het instrumentarium ten aanzien van grondverwerving, kostenverhaal en uitgifte. Het grondbeleid is vastgelegd in de nota Actief en sterk grondbeleid van de Gemeente Eemsmond. Om de doelen van de visie realiseren voert de gemeente actief grondbeleid teneinde:

- de sociale woningbouw zeker te stellen
- de kosten voor herstructurering te betalen
- de vrije kavels te kunnen leveren
- maximaal de regie te kunnen voeren over de stedenbouwkundige kwaliteit

Het gemeentelijk grondbeleid kent op dit moment moeilijke jaren vanwege de recessie en aardbevingsproblematiek. In 2015 zal de nota grondbeleid worden geactualiseerd.

Financiële positie

De stand van zaken van de exploitatieopzetten wordt hieronder omschreven.

Jaarlijks worden de exploitatieopzetten geactualiseerd en door de raad vastgesteld. De actualisatie van de exploitatieopzetten 2015 (stand 31 december 2014) is op 4 juni 2015 door de raad vastgesteld. De exploitatieopzetten De Laan Zuid en Scherphorn Zuid zijn overgeheveld naar de Niet In Exploitatie Genomen Gronden. Op deze twee complexen wordt niet actief ingezet. Onder aftrek van de voorziening van € 3.841.627 resteert een boekwaarde van € 482.500.

De verwachte eindwaarde van de lopende exploitatieopzetten kan als volgt worden weergegeven:

- Almersma -/- € 2.259.403
- LTS-locatie -/- € 481.277
- Scherphorn Noord € 258.566 (positief)

Voor de tekorten van de lopende exploitaties is een voorziening getroffen (Netto Contante Waarde) van € 1.624.175.

In het grondbeleid zijn geen bepalingen opgenomen rondom 'winstneming'. Indien sprake is van een positief resultaat wordt deze pas genomen op het moment dat het complex is afgerond.

Bij het bepalen van de uitgangspunten voor de actualisatie van de exploitatieopzetten zijn schattingen gemoeid. Deze kunnen anders uitpakken. Daarom bestaat de kans dat ondanks de ingestelde verliesvoorziening extra tekorten ontstaan. Binnen de reserves van de gemeente Eemsmond is hiervoor geen bestemmingsreserve gelabeld. Eventuele tekorten zullen derhalve gedekt moeten worden uit de algemene reserve. Dit risico is overigens wel meegenomen in de analyse van de risico's zoals opgenomen in de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen.

2.4.9 Demografische ontwikkelingen

Algemeen

De paragraaf demografische ontwikkelingen is in 2010 ingevoerd als gevolg van het toekennen van financiële middelen aan een aantal krimpgebieden. Eemsmond valt onder het krimpgebied Eemsdelta. Krimpgebieden zijn gebieden waar het om relatief grote dalingen van de bevolking gaat. De gevolgen van demografische ontwikkelingen kunnen voelbaar zijn op verschillende terreinen, zoals wonen, onderwijs, economie en arbeidsmarkt, zorg en welzijn, sport en cultuur. Deze beleidsterreinen samen hebben weer gevolgen voor de leefbaarheid in de gemeente. Dit vraagt om integraal beleid. De paragraaf demografische ontwikkeling is nuttig om deze gevolgen zichtbaar te maken en toe te lichten. Met deze paragraaf wordt een doorkijk gegeven naar alle financiële gevolgen zoals die zichtbaar worden in de begroting.

Tijdelijke krimpmaatstaf

De gemeente Eemsmond ontving vanaf 2011 een tijdelijke uitkering via het gemeentefonds. Gedurende vijf jaar ontving de gemeente deze uitkering als tegemoetkoming in de transitiekosten, waarvoor wij als gevolg van de demografische ontwikkeling worden geplaatst. Het rijk heeft besloten om de krimpmaatstaf per 2016 via een decentralisatie-uitkering toe te kennen aan 8 gemeenten binnen de door het kabinet aangewezen krimpregio's. Voor de regio Eemsdelta is de gemeente Delfzijl door het rijk aangewezen om de financiële middelen 'te beheren'. Het bedrag wordt door het rijk toegekend aan de grootste gemeente in de regio die voldoet aan het criterium van minimaal 3% verwachte bevolkingsdaling. Besluitvorming over de besteding van de middelen is aan de Eemsdelta regio. Om onze regio meerjarig zekerheid te bieden over de te ontvangen bedragen is besloten deze niet jaarlijks te actualiseren. Dat betekent dat de bedragen in beginsel voor een periode van vijf jaar vastliggen. De definitieve bedragen worden opgenomen in de septembercirculaire 2015.

Demografische ontwikkelingen

Hoewel de bevolking van Nederland nog steeds groeit, zijn er regio's waar de bevolking en ook het aantal huishoudens afneemt. De verwachting is dat dit in de komende jaren alleen maar toe zal nemen. Bevolkingsdaling hoeft geen probleem te zijn en zal in de meeste gemeenten geleidelijk verlopen. Het is van belang dat gemeenten zich bewust zijn van deze daling en tijdig de juiste beleidsbeslissingen nemen en daarmee inspelen op deze ontwikkelingen.

De ontwikkeling van de bevolking in Eemsmond laat al enige jaren een daling zien en geeft het volgende beeld:

Aantal inwoners		
peildatum	aantal	verschil
31-12-2009	16.426	
31-12-2010	16.357	-69
31-12-2011	16.235	-122
31-12-2012	16.083	-152
31-12-2013	15.927	-156
31-12-2014	15.770	-157

Financieel arrangement Eemsdelta

Voor wat betreft de inzet van de beschikbare financiële middelen in het kader van de demografische ontwikkelingen is een financieel arrangement Eemsdelta vastgesteld door de provincie en de DEAL-gemeenten. Daarin zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de WWI gelden.

Onderstaand een overzicht van de verdeling:

<i>Gemeente</i>	<i>Gem.aandeel</i>	<i>In</i>	<i>Gem.</i>	<i>Bijdrage gem.</i>	<i>Gecorrigeerd</i>
		<i>%</i>	<i>cofinanciering</i>	<i>knelpuntenpot</i>	<i>gem.aandeel</i>
Delfzijl	26.991.422	63	8.997.141	1.325.894	25.665.528
Appingedam	4.969.688	12	1.656.563	244.125	4.725.563
Eemsmond	4.969.688	12	1.656.563	244.125	4.725.563
Loppersum	5.819.204	14	1.939.735	285.856	5.533.348
Algemeen					2.100.000
Totaal	42.750.000	100	14.250.000	2.100.000	42.750.000

Op basis hiervan ontvangt de gemeente uit de WWI gelden een bedrag van € 4.969.688. Uit eigen middelen wordt hier € 1.656.563 bijgelegd. In totaliteit € 6.626.251. Hiervan dragen wij € 244.125 bij voor de knelpuntenpot.

2.4.10 Interbestuurlijk Toezicht

Algemeen

In de jaarrekening over 2014 heeft het college aan uw raad verantwoording afgelegd over de uitvoering van een aantal wettelijke taken, waarvan het toezicht bij het provinciebestuur ligt.

Opzet

In deze begroting voor 2016 wordt opnieuw de paragraaf interbestuurlijk toezicht (IBT) opgenomen. Indien ten opzichte van de informatie in de IBT-paragraaf in de jaarrekening 2014 belangrijke wijzigingen of ontwikkelingen hebben plaatsgevonden, wordt dat in deze paragraaf opgenomen. In andere gevallen bevat de verantwoording in de rekening 2014 nog steeds de meest actuele stand van zaken.

Domein	Resultaat IBT rekening 2014	Nieuwe informatie?	Resultaat IBT begroting 2016
Archief	Matig	Nee	Matig
Financiën	Matig	Nee	Matig
Wabo	Matig	Ja	Goed
Wro	Matig	Ja	Goed
Huisvesting statushouders	Goed	Ja	Goed
Monumenten en archeologie	Goed	Nee	Goed

Financiën

Op basis van de voorliggende begroting kan een actueel beeld worden gevormd over de financiële situatie van de gemeente.

In de begroting 2016 zijn de structurele uitgaven en inkomsten niet in evenwicht. Er is immers sprake van een tekort van € 813.358. Wel laat de meerjarenraming zien dat dit evenwicht wordt hersteld in 2018, zoals ook in de vorige meerjarenraming het geval was. Er is dus geen sprake van een verschuivend meerjarenperspectief.

Op grond van de criteria van de provincie leidt een niet sluitende begroting voor het volgend begrotingsjaar, maar wel een sluitend meerjarenperspectief tot het oordeel: matig.

In de begroting 2016 en de meerjarenraming is, daar waar mogelijk, rekening gehouden met de ontwikkelingen die op de gemeente afkomen. Verder zijn de gevolgen van het bezuinigingstraject voorafgaand aan het opstellen van de begroting 2014 verwerkt in de begroting 2016 en de meerjarenraming.

Wij zijn van mening zijn dat de gemeente een gezond financieel perspectief kent, waarin bezuinigingen zijn doorgevoerd en waarin de uitkomsten van de in 2015 gevoerde kerntakendiscussie zijn meegenomen. Maar waarin ook de belastingverhogingen voor burgers en bedrijven zo beperkt mogelijk zijn gehouden.

Wabo

De beoordeling 'matig' zoals in de rekening 2014 gegeven werd, hing samen met de vertraging in de documenten. De inhoud van dit domein gaf echter geen aanleiding voor deze beoordeling. Gelet hierop bestaat aanleiding om nu de beoordeling weer terug te brengen naar 'goed'.

Ruimtelijke ordening

De beoordeling 'matig' zoals in de rekening 2014 gegeven werd, hing samen met de vertraging in de documenten. De inhoud van dit domein gaf echter geen aanleiding voor deze beoordeling. Gelet hierop bestaat aanleiding om nu de beoordeling weer terug te brengen naar 'goed'.

Huisvesting statushouders

Per half jaar krijgt de gemeente een taakstelling om statushouders te huisvesten. Voor de eerste helft van 2015 was de taakstelling 14. In die periode zijn 15 personen gehuisvest. In formele zin kunnen echter twee personen niet worden meegerekend bij de taakstelling omdat de documenten die nodig zijn voor de huisvesting niet door de IND zijn verstrekt. In zoverre kan het net niet halen van de taakstelling de gemeente niet worden verweten. Gelet daarop kan worden geconcludeerd dat de wijze waarop de gemeente op het domein Huisvesting statushouders handelt opnieuw als goed kan worden gekwalificeerd.

2.4.11 Uitwerking Kerntakendiscussie

Algemeen

In maart/april 2015 heeft in de raad een kerntakendiscussie plaatsgevonden. Hierin is gediscussieerd over waar we ons als gemeente juist wel en waar niet of minder op willen richten. Op deze manier kunnen we beoordelen waar we onze (schaarse) middelen aan willen uitgeven.

De uitkomsten van deze discussie zijn nader uitgewerkt in het Kaderplan. In onderstaande tekst geven we aan op welke wijze e.e.a. (al dan niet) is verwerkt in deze begroting.

Wonen en gebiedszaken

Monumentenzorg

Een aantal grote kwetsbare kunstwerken (in de openbare ruimte) is verzekerd. Het laten vervallen van de verzekering kan behoorlijke financiële risico's met zich meebrengen. Ondanks het feit dat deze taak niet als kerntaak wordt beschouwd hebben we in de begroting de verzekering in stand gehouden.

Ruimtelijke ordening

Op het gebied van bestemmingsplannen kunnen we voordelen behalen door in samenwerking met andere gemeenten een stedenbouwkundig bureau op te richten. Dit traject wordt ingezet als er meer duidelijkheid is over een mogelijke herindeling.

In deze begroting is de welstandscommissie in tact gebleven. Dit vanwege de toegevoegde waarde van deze commissie als onafhankelijke toetser van de gemeentelijke welstandsregels.

Woning en woningexploitatie

Uit een evaluatie van de startersleningen is gebleken dat deze een positieve bijdrage leveren aan de wens van jongeren om in deze gemeente een woning te kunnen kopen. In de begroting worden de startersleningen voortgezet, ondanks het feit dat dit niet als kerntaak is aangemerkt.

In het Kaderplan is gesteld dat het ondersteunen van burgerinitiatieven alleen een kerntaak is, indien het initiatieven betreft in aanvulling op een regierol van de gemeente. Voor 2016 is opnieuw budget opgenomen voor het kunnen verstrekken van buurtbudgetten.

Wijk- en dorpsvernieuwing, monitoring en rotte kiezen kennen een grote relatie met het aardbevingsdossier. De vraag is welke rol de op te richten

overheidsdienst hierin gaat spelen alvorens een besluit te nemen. Deze activiteiten zijn daarom ongewijzigd opgenomen in de begroting.

Centrumontwikkeling blijft in 2016 de nodige aandacht krijgen. Zo is de visie op het centrum van Uithuizen vastgesteld en wordt dit in 2016 uitgewerkt in concrete plannen. Ook aan de visie voor Uithuizermeeden zal in 2016 gewerkt worden.

Bouwgrondexploitaties

In de begroting 2016 is geen nieuw budget opgevoerd voor de inkoopgarantieregeling. Deze regeling stopt, zodra het huidige budget volledig is aangewend.

De verkoop, verhuur en erfpacht van grond en kavels zijn een discussiepunt. Dit kan op termijn plaats vinden door makelaars of een intergemeentelijke grondverkoper. Met ingang van 1 januari 2016 zullen beslissingen omtrent Bouwgrondexploitaties ook beïnvloed worden door fiscale consequenties op het terrein van de vennootschapsbelasting.

Voor het verhalen van de kosten voor bestemmingsplannen blijven we de huidige werkwijze hanteren: afzonderlijke afspraken voor de grote bestemmingsplannen rond de Eemshaven en overigens wordt uitgegaan van de legesverordening.

Demografie en leefbaarheid

Onderwijs algemeen

In de vorige bezuinigingsronde (2013/2014) is 10% van (bijna) alle subsidies vervallen. Om de voorzieningen voor met name de kwetsbare groepen in stand te houden zijn op dit moment de subsidiebudgetten voor o.a. speeltoestellen, bewegingsonderwijs, etc. in deze begroting ongewijzigd opgenomen. In 2017 willen we onderzoek doen naar mogelijke hervormingen van het huidig subsidiebeleid (breed).

Kunst en cultuur

In de gemeente Eemsmond zijn afzonderlijk beleidsnota's op het gebied van Kunst & Cultuur, Cultuur historische erfgoed en Recreatie & Toerisme vastgesteld. In 2017 willen we een onderzoek opstarten naar de mogelijkheden deze beleidsthema's samen te voegen. In 2018 wordt dit vervolgens in een beleidsnotitie verwerkt. Daarbij zal ook onderzocht worden of dit in combinatie met de lokale EZ-taken uitgevoerd kan worden door het EZ-bureau.

Sport

Uitvoering van het sportbeleid, de uitgifte van de sportpenning en de sportsubsidies kunnen worden geminimaliseerd. Het maatschappelijk effect van verminderen van deze voorzieningen treft de kinderen onze meer kwetsbare

inwoners. De ouders die bij machte zijn zelf zaken voor hun kinderen te regelen zijn minder afhankelijk van deze voorzieningen. In 2016 zal hieraan nadere invulling worden gegeven door middel van het herbeoordelen van de huidige activiteiten.

Jeugd en jongerenvoorzieningen

Met name de harmonisatie van de wetgeving op het gebied van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang kan impact hebben op het huidige subsidiebeleid van de gemeente op dat gebied. Hiervan is een vooraankondiging gedaan bij de SPGE. In de begroting 2016 zijn de budgetten vooralsnog ongewijzigd opgenomen.

Ten aanzien van de subsidies willen we, zoals al eerder vermeld, in 2017 onderzoek doen naar mogelijke hervormingen van het huidige subsidiebeleid. Je zou bijvoorbeeld kunnen kiezen voor het niet meer verstrekken van bepaalde subsidies. Een andere mogelijkheid is het minder verstrekken van algemene subsidies en meer subsidie op maat. In de begroting 2016 zijn de budgetten vooralsnog ongewijzigd opgenomen.

Inmiddels heeft de transitie van de jeugdzorg plaatsgevonden en wordt er, in BMWV verband, stevig ingezet om de transformatie vorm en inhoud te geven. In de begroting 2016 is dit budgetneutraal opgenomen.

Bestuurszaken (Staf)

Intergemeentelijke en bestuurlijke samenwerking

De budgetten voor intergemeentelijke en bestuurlijke samenwerking zijn ongewijzigd opgenomen in de begroting 2016. Zowel het partnerschap met Borkum als het deelnemen in EDR en de vereniging van Waddenzeegemeenten bieden een duidelijke meerwaarde.

Bestuurszaken (Beleid)

Brandweerbzorg en rampenbestrijding

De taken vallend onder dit thema zijn belegd bij de Veiligheidsregio Groningen (VRG). De geraamde bijdrage aan deze gemeenschappelijke regeling is, evenals in het voorgaande jaar, conform de begroting van de VRG opgenomen.

Openbare orde en veiligheid

Ook in 2016 geven we een vervolg aan de pilot met inzet van bijzonder opsporingsambtenaren (BOA's). In de begroting is hiervoor incidenteel € 10.000 opgevoerd.

In de begroting 2016 is sprake van een duidelijke toename van de bijdrage aan WO-DEAL. Dit heeft te maken met de implementatie van de integrale kostprijs

methodiek (kostprijs per product). De in de begroting 2016 opgenomen budgetten zijn gebaseerd op de door WO-DEAL geleverde begroting.

Economie en maatschappij

Economie

We willen inzetten op projecten die een bijdrage leveren aan de economische activiteit en werkgelegenheid in onze gemeente. De taken op economisch gebied worden zoveel mogelijk belegd bij het EZ-bureau Eemsdelta. Ook lokale onderwerpen zullen hier voor uitvoering worden neergelegd. Onze jaarlijkse bijdrage vullen we al enkele jaren incidenteel met € 25.000 aan voor uitvoering van lokale projecten/onderwerpen. Dit hebben we nu structureel in de begroting verwerkt.

Toerisme, recreatie en evenementen

Nieuwe ontwikkelingen rond toerisme en recreatie worden verwerkt in het nieuw te ontwikkelen beleid. Hierin wordt veelal ingezet op samenwerking in regionaal verband. De uitvoering zal zoveel mogelijk elders worden belegd.

Participatiewet

We willen in 2016 de uitvoering van de Participatiewet met de BMW-gemeenten gezamenlijk uitvoeren. In principe zou geen sprake moeten zijn van uitzetting van de begroting, met uitzondering van eventuele frictiekosten. Deze ontwikkeling is momenteel nog volop in gang.

Werkgelegenheid

WIW Id banen, geen kerntaak. Het betreft hier een afspraak tot 1 januari 2018. Dit is in 2015 in de raad geweest en op die manier vastgelegd.

Wmo en Jeugd

De activiteiten en bijbehorende uitgaven en inkomsten vallend onder het sociaal domein worden momenteel gemonitord. Voor 2016 zijn de uitgaven budgetneutraal in de begroting verwerkt.

Via aanpassing van de opdracht aan de MJD willen we de geplande bezuiniging uit de bezuinigingsronde 2014 realiseren. Op subsidiëring is binnen deze productgroep geen bezuiniging doorgevoerd. Dit raakt met name verenigingen en stichtingen en daarmee de leefbaarheid.

Infrastructuur en milieu

Infrastructuur

In de begroting 2016 is verder bezuinigd op de budgetten voor het onderhoud van deklagen, herstraatwerk en slijtlagen. We denken het niveau basis hiermee te kunnen handhaven.

Verder gaan we kijken naar de mogelijkheden om de gladheidbestrijding in het buitengebied gezamenlijk met derden vorm te geven. Dit moet leiden tot efficiëntere inzet van mens en middelen vanuit de gemeente; hiermee is in de budgetten al rekening gehouden.

Groen, water en havens

Bij de kerntakendiscussie en bij de bespreking van het Kaderplan is raadsbreed aangegeven dat het niveau van groenonderhoud, bijvoorbeeld op sportvelden en begraafplaatsen, niet verlaagd mocht worden. In de begroting 2016 zijn de budgetten gehandhaafd.

Milieu

Het komende jaar zal voornamelijk in het teken staan van de implementatie van alternerend inzamelen. In de begroting 2016 is rekening gehouden met een besparing van € 160.000. Daarnaast stoppen we ook met het afvoeren van afval naar Oudehaske.

Begraven

De tarieven voor de begraafrechten worden op het niveau gebracht van omliggende gemeenten. Dit leidt tot een verdubbeling van de baten uit 2015.

Diensten en ondersteuning

Ondersteuning

Informatiebeleid en -beheer worden in beeld gebracht voor onze organisatie als basis om vorm en inhoud te geven aan onze ICT ontwikkeling en uitvoering. Daarbij staat de klant (in- en extern) centraal.

Verder heeft de gemeente op het gebied van informatiebeveiliging taken en verantwoordelijkheden die dienstbaar zijn aan een goede bedrijfsvoering. De afhankelijkheid van (digitale) informatievoorziening en wetgeving speelt hierin een grote rol.

Voor bovenstaande onderwerpen zal extra budget nodig zijn; hier is in de begroting rekening mee gehouden.

Passend binnen het cultuurtraject en gekoppeld aan de missie en visie van onze organisatie zal structuur en borging moeten worden gegeven aan het uitgangspunt integraliteit van onze (werk)processen. Proceseigenaren moeten zich hiervan (meer) bewust worden en integraliteit en lean dienen uitgangspunt te zijn.

Dienstverlening

Er wordt momenteel onderzoek gedaan naar de kostendekkendheid van de leges. Eventuele gevolgen hieruit zijn niet meer verwerkt in de begroting 2016; eventuele aanpassingen zullen vorm krijgen in de begroting 2017.

Het contract met Nijlicht eindigt per april 2017.

Stelselbeheer en belastingen

Momenteel wordt bekeken of we in DEAL-verband een beheerorganisatie voor de Basisregistratie Grootchalige Topografie kunnen vormgeven om zo aan onze wettelijke taken te voldoen. In de begroting 2016 is hiervoor extra budget opgevoerd.

Het jaar 2015 en 2016 staan in het teken van de invoering van verschillende basisregistraties, waaronder landelijke voorzieningen. Dit heeft onder meer invloed op het reguliere werk van het team belastingen.

De aardbevingproblematiek speelt een grote rol bij de WOZ-taxaties en de bezwaren die hieruit voort komen. In 2016 zal hier de nodige capaciteit op ingezet moeten worden. Hier is in de begroting rekening mee gehouden.

Uitvoering samenlevingszaken

Verhuren sporthallen - onderzoek doen naar uitbesteden cq loslaten; dit heeft personele consequenties. Coördinatie evenementen - onderzoek doen naar uitbesteden en loslaten hiervan. Uitvoering Drank en Horeca wet kan overgebracht naar WO DEAL en heeft personele consequenties.

In het jaar 2015 is al een start gemaakt met het onderzoeken van de mogelijkheden van het overdragen van bovenstaande taken. De resultaten hiervan worden verwacht in 2016.

Algemene dekkingsmiddelen en Onvoorzien

Algemene baten en lasten

Voor 2016 tot en met 2018 stellen we voor om de OZB met nog eens 3,5% te verhogen, conform de oplossingsrichtingen voor ombuigingen uit de Begroting 2015. Verder is in de begroting rekening gehouden met extra verhoging van de afvalstoffenheffing, de begraafrechten en de sporttarieven.

In de begroting 2016 hebben we de door ons gehanteerde rekenrentes ongewijzigd gelaten. Hiermee proberen we deze op marktconform niveau te houden.

FINANCIËLE BEGROTING

3 Baten en lasten 2016

3.1 Overzicht van baten en lasten 2016

Programma	2016		
	Lasten	Baten	Saldo
<i>1 Wonen & Gebiedszaken</i>			
structureel	1.691.880	575.781	-1.116.099
incidenteel	418.327	0	-418.327
<i>2 Demografie & Leefbaarheid</i>			
structureel	11.164.862	232.398	-10.932.464
incidenteel	169.499	0	-169.499
<i>3 Bestuurszaken</i>			
structureel	4.020.069	0	-4.020.069
incidenteel	66.234	0	-66.234
<i>4 Economie & Maatschappij</i>			
structureel	24.180.072	7.361.997	-16.818.075
incidenteel	1.047.864	0	-1.047.864
<i>5 Infrastructuur & Milieu</i>			
structureel	9.918.030	2.796.710	-7.121.320
incidenteel	199.667	30.000	-169.667
<i>6 Dienstverlening & Ondersteuning</i>			
structureel	1.912.842	360.867	-1.551.975
incidenteel	186.621	0	-186.621
<i>Totaal Programma's</i>	<i>54.975.967</i>	<i>11.357.753</i>	<i>-43.618.213</i>
<i>waarvan structureel</i>	<i>52.887.755</i>	<i>11.327.753</i>	<i>-41.560.002</i>
<i>waarvan incidenteel</i>	<i>2.088.211</i>	<i>30.000</i>	<i>-2.058.211</i>
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>			
structureel	294.508	41.959.039	41.664.531
incidenteel	299.014	645.581	346.567
<i>Onvoorzien</i>			
structureel	15.000	0	-15.000
incidenteel	0	0	0
Saldo van baten en lasten	55.584.488	53.962.373	-1.622.115
<i>waarvan structureel</i>	<i>53.197.263</i>	<i>53.286.792</i>	<i>89.529</i>
<i>waarvan incidenteel</i>	<i>2.387.225</i>	<i>675.581</i>	<i>-1.711.644</i>

<i>Mutaties op de reserves:</i>	<i>toevoeging</i>	<i>onttrekking</i>	<i>saldo</i>
<i>Wonen & Gebiedszaken</i>			
Reserve bovenwijkse voorzieningen	0		0
Reserve grondbedrijf		0	0
Reserve actualiseren bestemmingsplannen		0	0
Reserve woon- een leefbaarheidplannen		320.000	320.000
Reserve ontwikkelprojecten Eemsmond	0	0	0
<i>Demografie & Leefbaarheid</i>			
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	60.000		-60.000
Reserve onderhoud dorpshuizen		0	0
Reserve sportvoorzieningen			0
Reserve lokale leefbaarheid		0	0
Reserve demografische ontwikkelingen	0	0	0
<i>Bestuurszaken</i>			
-			
<i>Economie & Maatschappij</i>			
Reserve economische ontwikkelingen	0	52.000	52.000
Reserve bedrijventerrein		0	0
Reserve WSW	0	109.480	109.480
Reserve sociale voorzieningen	0	0	0
Reserve Wmo		10.000	10.000
<i>Infrastructuur & Milieu</i>			
Reserve gladheidbestrijding	0		0
Reserve vervangingsfonds machines	101.199	0	-101.199
Reserve rationeel wegbeheer	0	0	0
Reserve energiebesparende maatregelen		0	0
Reserve afkoopsom graven		0	0
Reserve geothermie			0
Reserve milieu	0	58.500	58.500
Reserve infrastructuur	0	0	0
<i>Dienstverlening & Ondersteuning</i>			
Reserve automatisering	0	0	0
Reserve personeelsbeleid	107.000	68.946	-38.054
Reserve E-dienstverlening		0	0
<i>Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>			
Reserve jaarovergang	0	100.913	100.913
Algemene Reserve	0	1.099.148	1.099.148
Reserve horizontaal toezicht	0	0	0
Toevoeging rente aan reserves	742.031		-742.031
<i>Totaal mutaties op de reserves</i>	<i>1.010.230</i>	<i>1.818.987</i>	<i>808.757</i>
Resultaat van de begroting van baten en lasten	56.594.718	55.781.360	-813.358

Waarvan structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves:

	2016	
	toevoeging	onttrekking
Reserve vervangingsfonds machines	101.199	
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	60.000	
Toevoeging rente aan reserves	742.031	
Totaal	903.230	0

3.2 Toelichting

In de toelichting vindt u de uitgangspunten en ontwikkelingen die de nodige invloed hebben gehad op de uitkomst van de begroting 2016. Daarnaast wordt een analyse gegeven van de begroting 2016. Zowel de bijzonderheden in de raming 2016, als opvallende verschillen met de begroting van 2015 komen aan de orde. Tenslotte wordt een overzicht gegeven van de incidentele baten en lasten.

3.2.1 Begrotingsuitgangspunten en -ontwikkelingen

Voor het vaststellen van de begroting 2016 hebben wij een aantal uitgangspunten vastgesteld. Deze worden hieronder beschreven.

Prijsstijgingen

Voor de begroting 2016 is uitgegaan van de zogenaamde 'nullijn'. Gebleken is dat niet voor alle ramingen de genoemde 'nullijn' haalbaar is. Verhogingen zijn echter zoveel mogelijk binnen het product of de budgetten van de sector afgedekt.

Rentepercentage

In de begroting 2016 zijn onderstaande rekenrentes gehanteerd:

- rente kasgeldleningen (kort geld) : 3,2%
- rente deposito's : 3%
- rente kapitaallasten investeringen : 3,5%
- rente eigen kapitaal : 3,2%

Salaries

Voor het bepalen van de salarisverhoging in 2016 nemen we de geprognosticeerde salarislasteren voor 2015 als uitgangspunt. Vervolgens hebben we rekening gehouden met 1,5% salarisverhoging.

De loonmutaties die in de meerjarenraming zijn opgenomen voor 2017, 2018 en 2019 zijn berekend met behulp van de loon-/prijsmutatie in punten van de uitkeringsfactor.

3.2.2 Bezuinigingen/ombuigingen 2016

In deze paragraaf vindt u de in de begroting 2016 meegenomen bezuinigingen en ombuigingen uit het doorlopen bezuinigingstraject, voorafgaan aan het opstellen van de begroting 2014. De hierin genoemde bezuinigingen betreffen wijzigingen ten opzichte van het meerjarenperspectief 2014 – 2016 uit de begroting 2013. Per programma worden de bezuinigingen en ombuigingen toegelicht. Hierbij maken we onderscheid tussen structurele en incidentele bezuinigingen/ombuigingen.

In 2015 is voor € 442.996 aan structurele bezuinigingen/ombuigingen meegenomen en voor € 9.500 aan incidentele bezuinigingen/ombuigingen.

Wonen en gebiedszaken

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 914

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

In 2014 zijn de bouwleges met 10% extra verhoogd, naast de reguliere 3%. Deze verhoging werkt ook door in de jaren hierna, waar weer met een verhoging van 3% wordt gerekend.

Bezuiniging/ombuiging: € 914.

Demografie en leefbaarheid

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 17.658

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen

In 2016 is het budget voor onderwijsbegeleiding met € 10.000 verlaagd.

Bezuiniging/ombuiging: € 10.000.

De sporttarieven worden in 2016 verhoogd met 10%.

Bezuiniging/ombuiging: € 7.658.

Bestuurszaken

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 0

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 9.500

Toelichting op incidentele bezuinigingen/ombuigingen

De incidentele bezuiniging in 2016 bestaat hoofdzakelijk uit het doorschuiven van de veiligheidsmonitor naar 2017. In 2016 is het eerder geraamde budget van € 7.000 vervallen; het nieuw opgevoerde budget ligt bovendien € 1.500 lager (zie ook hoofdstuk 4.2.2).

Bezuiniging/ombuiging: € 7.000.

Diverse kleinere bezuinigingen: € 2.500.

Economie en Maatschappij

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 4.500

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

Het contract met het maatschappelijk werk is met één jaar verlengd. In 2015 is het contract, gezamenlijk met andere gemeenten, opnieuw aanbesteed. De geplande bezuiniging in 2016 van € 27.000 zal hierbinnen naar verwachting voor slechts € 4.500 te realiseren zijn. In een eerder stadium zijn al bezuinigingen doorgevoerd binnen het maatschappelijk werk, buiten het bezuinigingstraject voor de begroting 2014 om.

Bezuiniging/ombuiging: € 4.500.

Infrastructuur en Milieu

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 302.000

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

Vanuit het bezuinigingstraject is afgesproken is de afvalstoffenheffing in de jaren 2014 tot en met 2017 te verhogen. Deze is fors lager ten opzichte van andere gemeenten. Bovendien zullen de tarieven in de toekomst bij een eventuele herindeling geharmoniseerd worden. Op deze wijze kunnen we hier gefaseerd naar toe groeien.

Bezuiniging/ombuiging: € 142.000.

In Eemsmond wordt wekelijks de grijze en de groene container geleegd. Dit in tegenstelling tot andere gemeenten. Alternierend inzamelen zal een lastenverlaging van circa € 160.000 met zich meebrengen. Dit betekent wel, dat de gemeente de vrijvallende middelen (personeel en materieel) op een andere wijze moet kunnen inzetten. Het overgaan op alternierend inzamelen kost voorbereidingstijd; we gaan er dan ook vanuit dat dit met ingang van 2016 ingevoerd kan worden.

Bezuiniging/ombuiging: € 160.000.

Diensten en Ondersteuning

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 0

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 0

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 89.172

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

Voorgesteld wordt het budget voor onvoorzien structureel te verlagen naar € 15.000. Jaarlijks wordt dit budget dan weer opnieuw aangevuld tot deze hoogte. De nieuwe ramingen voor de jaren 2016 en 2017 zijn hiermee komen te vervallen.

Bezuiniging/ombuiging: € 35.000.

In plaats van een verhoging van de OZB van 2% is vanuit het bezuinigingstraject afgesproken om de begroting van 2016, en ook voor de jaren hierna, rekening gehouden met een verhoging van 2,5%. Dit genereert extra opbrengsten.

Bezuiniging/ombuiging: € 54.172.

Kostenplaatsen

Structurele bezuiniging/ombuiging: € 0

Incidentele bezuiniging/ombuiging: € 0

3.2.3 Analyse

In deze paragraaf wordt een analyse gegeven van de begroting 2016. Niet alleen de bijzonderheden in de begroting 2016 komen aan de orde. Ook wordt een vergelijking gemaakt met de begroting 2016 waarin de mutaties uit de voorjaarsnota 2015 en de wijzigingen uit de meicirculaire 2015 zijn meegenomen. De meest opvallende afwijkingen worden toegelicht.

Onvoorziene uitgaven

In de begroting 2015 is een post onvoorzien structureel opgenomen van € 15.000. Deze is in 2015 incidenteel aangewend, waardoor de post in 2016 weer structureel beschikbaar komt en niet aangevuld hoeft te worden.

Bij eventuele aanwending van deze post, zal het budget in het opvolgende jaar weer aangevuld worden tot € 15.000.

Voor onvoorzien incidenteel is geen budget opgenomen; eventuele onvoorziene uitgaven dienen uit bestaande budgetten of uit de reserves gedekt te worden.

Onvoorzien incidenteel	€	0
Onvoorzien structureel (mutatie t.o.v. voorgaand jaar: € 0)	€	15.000

Afwijkingen ten opzichte van 2015

Het verschil tussen het saldo van baten en lasten (vóór bestemming van de reserves) van 2016 en dat van 2015 laat een positief effect zien van € 3.424.000.

In onderstaande analyse van de raming 2016 ten opzichte van 2015 (saldo van baten en lasten voor bestemming van de reserves), beperken we ons tot de meest opvallende wijzigingen.

Wijzigingen met een positief effect

1. Vervallen incidentele posten uit de begrotingswijzigingen 2015	€	1.916.000
2. Vervallen incidentele posten primitieve begroting 2015	€	3.070.000
3. Tariefsverhogingen, incl. maatregelen in het kader van de bezuinigingen	€	697.000
4. Afname van de uitgaven binnen de decentralisatie sociaal domein	€	584.000
5. Afname van de kapitaallasten	€	352.000
6. Verlaging geraamde uitgaven Hulp bij huishouden	€	100.000
7. Bezuiniging a.g.v. alternerend inzamelen	€	80.000
8. Stoppen met rijden met afval op Oudehaske	€	70.000

9. Wijziging van de raming van de collectief aanvullende verzekering i.v.m. de afschaffing van de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten en de Compensatieregeling Eigen Risico	€ 68.000

Nadere toelichting op de wijzigingen met een positief effect:

1. Naast de in de primitieve begroting opgenomen incidentele posten zijn er in 2015 nog meerdere incidentele posten middels begrotingswijzigingen opgevoerd (bijvoorbeeld financiële gevolgen van tussentijdse raadsvoorstellen, het vrijvallen van middelen uit de Reserve Jaarovergang, de financiële gevolgen van de Voorjaarsrapportage 2015). Voor de incidentele posten geldt dat deze in 2016 komen te vervallen en zo per saldo een positief effect hebben op de begroting 2016.
2. De incidentele budgetten uit de primitieve begroting 2015 bedroegen € 3.070.000. Ook deze komen in 2016 te vervallen en hebben zo per saldo een positief effect op de begroting 2016.
3. In de begroting 2015 houden we rekening met een belastingverhoging van:
 - 3,5% voor de OZB;
 - een verhoging van de afvalstoffenheffing met in totaal € 212.000;
 - een verhoging van de reinigingsrechten met 3%;
 - een verhoging van de rioolbelasting, zodanig dat 100% kostendekkendheid wordt bereikt;
 - een extra verhoging van de begraafrechten, zodanig dat deze aansluit bij de tarieven van omliggende gemeenten;
 - een verhoging van 3% over de bouwleges;
 - een verhoging van 10% over de sporttarieven;
 - een verhoging van 3% over de overige belastingen.
4. De integratieuitkeringen Sociaal Domein nemen af met € 584.000. Hier staat ook een verlaging van de geraamde uitgaven tegenover (budgetneutraal ramen).
5. De kapitaallasten nemen ten opzichte van de begroting 2015 in structurele zin af met € 352.000. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de rentelasten. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar 2.1 Kostenplaatsen.
6. Als gevolg van een (landelijke) beleidswijziging, zullen de uitgaven voor Hulp bij huishouden afnemen. Het budget is dan ook naar beneden bijgesteld.
7. In 2016 gaan we over op alternerend inzamelen. Hiervoor was in het Kaderplan 2016 rekening gehouden met een bezuiniging van € 160.000. Nadere berekeningen laten zien dat een bezuiniging van € 80.000 realiseerbaar is.
8. Door te stoppen met het afvoeren van afval naar Oudehaske is een bezuiniging gerealiseerd van € 70.000. Deels door lagere materiaal- en materieelkosten en deels door een verlaging van de capaciteit (op inhuur) bij de locatie Talmaweg.
9. Als gevolg van het afschaffen van de Wtcg (Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten) en de CER (Compensatieregeling eigen risico) is een

deel van deze doelgroep voor hun eigen bijdrage in de zorgkosten onder verantwoordelijkheid van de gemeente komen te vallen (bijzondere bijstand/minimabeleid). We hebben hiervoor in 2015 extra budget voor moeten opnemen; in 2016 is dit binnen de budgetten voor de drie decentralisaties afgedekt.

Wijzigingen met een negatief effect

1. Incidentele posten 2016	€	1.712.000
2. Hogere salariskosten	€	267.000
3. Desintegratiekosten overgang naar VTH-Deal	€	214.000
4. Uitgaven rationeel wegbeheer	€	244.000
5. Lagere algemene uitkering	€	188.000
6. Lagere toerekening rente aan reserves en voorzieningen	€	164.000
7. Structurele bijdrage Beleidsagenda 3D's	€	147.000
8. Organisatie Basisregistratie Grootschalige Topografie	€	120.000
9. Hogere bijdrage WO-DEAL	€	108.000
10. Voormalige ID-banen	€	104.000
11. Hogere lasten voor onkruidbestrijding	€	87.000
12. Inhuur bij ziekte	€	80.000
13. Effect vanuit doorbelastingen aan exploitatie-opzetten en investeringen	€	75.000
14. Financiële gevolgen regionale brandweer	€	70.000
15. Onderhoud civiele constructies	€	42.000

Nadere toelichting op de wijzigingen met een negatief effect:

1. Voor incidentele posten is in 2016 een budget opgevoerd van € 1.712.000 (zie 3.2.4 Incidentele baten en lasten 2016).
2. In de begroting 2016 is rekening gehouden met een toename van de structurele salariskosten. Dit wordt deels veroorzaakt door de gevolgen van de nieuwe CAO. Verder is er sprake van het omzetten van formatie die voorheen incidenteel werd afgedekt naar structureel. Gebleken is dat deze formatie nodig is om de verschillende activiteiten te kunnen invullen.
3. De desintegratiekosten als gevolg van de samenwerking in DEAL-verband voor de taken van vergunningverlening, handhaving en toezicht zijn in het verleden incidenteel geraamd. Dit in afwachting van het terugverdienen van deze kosten, door taken in ditzelfde verband binnen het gemeentehuis te vestigen (vanuit het shared service center). Aangezien dit shared service center echter niet verder uitgebouwd wordt, is het reëel deze lasten als structurele last in de begroting op te voeren.
4. In het verleden werden de uitgaven voor het onderhoud aan deklagen grotendeels incidenteel afgedekt. Vanuit vrijvallende middelen werd dit budget jaarlijks structureel verhoogd en werd de incidentele bijdrage lager. Dit incidenteel aandeel werd bekostigd uit de incidentele inkomsten aan OZB. Aangezien geen sprake meer is van incidentele OZB-inkomsten, is in het

Kaderplan voorgesteld het resterende budget van € 299.000 in één keer structureel te maken. In de begroting 2016 is echter ook een bezuiniging doorgevoerd van € 55.000 op het onderhoud aan slijtlagen en deklagen (in het Kaderplan 2016 werd nog uitgegaan van een te realiseren bezuiniging van € 100.000). Per saldo een verzwaring van de begroting ten opzichte van 2015 met € 244.000.

5. De algemene uitkering neemt ten opzichte van 2015 structureel af met € 188.000. Deze afname is met name te herleiden tot de structurele afname van de integratieuitkeringen sociaal domein; deze bedraagt € 584.000. Hier staat ook eenzelfde ontwikkeling aan de uitgavenkant tegenover.
Resteert nog een structurele toename van de algemene uitkering (niet zijnde integratieuitkering sociaal domein) van € 396.000. Een en ander is nader toegelicht in hoofdstuk 2.3.
6. Aan de batenzijde wordt de toerekening van rente aan reserves en voorzieningen geraamd. Hier staat de toevoeging aan de lastenzijde tegenover. Deze toevoeging vindt echter plaats in de resultaatbestemming. Daarom maakt een eventuele toe- of afname van deze rentetoe rekening onderdeel uit van deze analyse. Ten opzichte van de begroting 2015 neemt de rentetoevoeging af. Dit heeft te maken met een lagere stand van reserves en voorzieningen per 1-1-2016.
7. Voor de organisatie van de beleidsuitvoering van het Sociaal Domein in BMW-verband is structureel extra budget opgevoerd. Dit is in een afzonderlijk voorstel aan de raad voorgelegd. Wijziging van de integratieuitkering voor het sociaal domein leidt wel tot aanpassing van dit budget (€ 38.000 verhoogd ten opzichte van de in het raadsvoorstel genoemde bijdrage).
8. In het Kaderplan is aangegeven dat er een uitvoeringsorganisatie voor de BGT diende te komen. Hier was het nog PM geraamd. Inmiddels is duidelijk dat hiervoor € 120.000 structureel geraamd dient te worden.
9. Door toepassing van de integrale kostprijsmethode door WO-DEAL neemt de bijdrage voor Eemsmond toe.
10. In 2016 en 2017 worden de huidige maatschappelijke banen nog in stand gehouden. Hiervoor is in deze jaren incidenteel budget geraamd.
11. Als gevolg van een wetswijziging is sprake van een verbod op chemische onkruidbestrijdingsmiddelen. Een andere wijze van bestrijden leidt tot hogere lasten.
12. In de afgelopen jaren is veelal gedurende het jaar de post voor inhuur bij ziekte opgehoogd. Er is dus eigenlijk sprake van structurele lasten in plaats van incidenteel. Het budget is dan ook structureel verhoogd, om eventuele ziekte binnen onze gemeente adequaat te kunnen opvangen.
13. Er worden minder kapitaallasten toegerekend aan exploitatieopzetten als gevolg van het stopzetten van een aantal van de opzetten (rekening 2014) en meer uren doorbelast aan investeringen. Deze doorbelastingen worden uit het resultaat gehaald. Per saldo is sprake van een nadeel van € 75.000 ten opzichte van de begroting 2015.

14. Met ingang van 1 januari 2014 is de regionalisering van de brandweer een feit. De verdeling van de bijdrage aan de regionale brandweer over de Groningen gemeenten
15. Momenteel worden de concept beheerplannen voor het onderhoud aan onze civiele constructies uitgewerkt. Dit zal leiden tot structureel hogere onderhoudslasten van € 42.000. Dit is in 2016 eenmalig verhoogd, om zo de voorziening, die we gebruiken om de lasten over de jaren te egaliseren, voldoende hoog te krijgen.

3.2.4 Incidentele baten en lasten 2016

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten. Ook de bestemming van de verschillende posten is weergegeven. Grotendeels dekken we de baten en lasten uit de Algemene reserve. Een aantal posten onttrekken we of voegen we toe aan verschillende reserves. Dit is onderaan de staat terug te vinden.

Het betreft de volgende posten:

	2016
LASTEN	
Programma 1 - Wonen en gebiedszaken	
Regionale gebiedsvisie (<i>dekking: reserve woon-/leefbaarheidplannen</i>)	270.000
Uitvoering Woon- en leefbaarheidplannen (<i>dekking: reserve woon-/leefbaarheidplannen</i>)	50.000
Programma 2 - Demografie en leefbaarheid	
Pilot geïntegreerde kindvoorzieningen	1.600
Inzet GIDS-gelden voor sport	61.000
Aanschaf extra AED's	4.796
Programma 3 - Bestuurszaken	
Bijzonder Opsporingsambtenaren	15.000
Veiligheidsmonitor	
Actualisatie milieuvergunningen	5.000
Programma 4 - Economie en maatschappij	
Vervolgagenda Leader - SEV	25.000
Uitvoering Economisch Beleidsplan (<i>dekking: reserve EZ</i>)	35.000
Kosten Breedband	15.000
Kosten onderzoek GR GSP	13.000
Eemsdelta Green / Economie & ecologie in balans (<i>dekking: reserve EZ</i>)	17.000
Kosten economische aangelegenheden	-10.000
Bijdrage ondernemersfonds	10.000
Exploitatietekort 2016 Ability (<i>dekking: reserve WSW</i>)	109.480
Voormalige ID-banen	104.000
Huishoudelijk Toelage: BTWT	188
Huishoudelijke toelage: t Gerack	119.973
Huishoudelijke toelage: TSN	122.854
Project Samen in Beeld TV (<i>dekking: reserve Wmo</i>)	10.000
OV-coaches	11.000
Vervoersprojecten	6.000
Inc.overschot 2016 o.b.v. IUSD 2017	277.854
Programma 5 - Infrastructuur en milieu	
Toevoeging aan voorziening civiele constructies	26.000
Milieubeleidsplan (<i>dekking: reserve milieu</i>)	34.397
Programma 6 - Dienstverlening en ondersteuning	
Klachtencoördinator	20.000
Kosten hertaxatie courante objecten	20.000
Kosten no-cure-no-pay bedrijven WOZ-bezwaren	35.000

	2016
LASTEN	
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Flexibele schil	230.000
Verhoging reserve toekomstige verplichtingen (oud) personeel (<i>dekking: algemene reserve</i>)	100.000
Verhoging reserve toekomstige verplichtingen (oud) personeel (<i>toevoeging: reserve personeelsbeleid</i>)	-100.000
Aangegane verplichting voormalig personeel (<i>dekking: reserve personeelsbeleid</i>)	68.946
Reservering WW-verplichtingen medewerker Milieu (<i>toevoeging: reserve personeelsbeleid</i>)	-7.000
Reservering WW-verplichtingen medewerker Milieu (<i>dekking: reserve milieu</i>)	7.000
Kostenplaatsen	
Onderzoek naar privatisering/beheer maatschappelijk vastgoed	15.000
Salaris medewerker Milieu (<i>dekking: reserve milieu</i>)	47.103
Tijdelijke vacature systeembeheerder	63.844
Digitalisering bouwvergunningen	31.625
Verbetering financieel pakket	16.000
Update operating system en Office-pakket	25.000
Upgrade Decos	26.495
Aanschaf klantvolgsysteem	65.000
Implementatie informatiebeveiligingsplan	47.000
Implementatie informatiebeleidsplan	50.000
Uitbreiding archiefruimte	15.000
Facilitaire voorzieningen	5.000
Basisregistratie grootschalige topografie - gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (<i>dekking: reserve Jaarovergang</i>)	100.913
Structuur en borging integrale werkprocessen	50.000
'Vlootschouw' in kader van competentie management	50.000
Taxatie (verplicht) t.b.v. verzekeringen gemeentelijke gebouwen en inventaris	22.500
Flexibele schil: afronding implementaties decentralis. sociaal domein	25.500
Gerechtskundige adviezen	3.500
Inzet gaswinningsdossier	350.000
inhuur personeel WOZ-werkzaamheden i.v.m. aardbevingschade	20.000
Totaal incidentele lasten	2.737.568
BATEN	
Programma 5 - Infrastructuur en milieu	
Bijdrage afvalfonds (<i>toevoeging: reserve milieu</i>)	-30.000
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Uitkering voor Huishoudelijke toelage	-243.015
Suppletie-uitkering voor groot onderhoud gemeentefonds	-63.712
Uitkering voor GIDS-gelden	-61.000
Algemene uitkering decentralisatie Awbz-Wmo	-277.854
Kostenplaatsen	
Bijdrage NAM/EZ inzet gaswinningsdossier	-350.000
Totaal incidentele baten	-1.025.581
Saldo incidentele lasten en baten	1.711.987

Bestemming van de incidentele posten

Reserve personeelsbeleid	-38.054
Reserve economische ontwikkelingen	52.000
Reserve Wmo	10.000
Reserve sociale werkvoorzieningen	109.480
Reserve milieu	58.500
Reserve woon-/leefbaarheidplannen Eemsdelta	320.000
Reserve jaarovergang	100.913
Algemene reserve	1.099.148
	1.711.987

4 Meerjarenraming 2017- 2019

4.1 Overzicht baten en lasten meerjarenraming

Programma	2016	2017	2018	2019
Lasten				
1 Wonen & Gebiedszaken				
structureel	1.691.880	1.691.880	1.691.880	1.691.880
incidenteel	418.327	50.000	50.000	50.000
2 Demografie & Leefbaarheid				
structureel	11.164.862	11.134.862	11.134.862	11.134.862
incidenteel	169.499	77.600	0	0
3 Bestuurszaken				
structureel	4.020.069	4.217.341	4.279.305	4.299.894
incidenteel	66.234	5.500	0	0
4 Economie & Maatschappij				
structureel	24.180.072	23.955.615	23.402.223	23.016.522
incidenteel	1.047.864	173.022	82.817	206.339
5 Infrastructuur & Milieu				
structureel	9.918.030	10.026.023	10.053.702	10.221.176
incidenteel	199.667	56.500	0	0
6 Dienstverlening & Ondersteuning				
structureel	1.912.842	1.982.417	2.028.628	2.034.618
incidenteel	186.621	21.950	0	0
Totaal Programma's	54.975.967	53.392.710	52.723.417	52.655.291
Algemene dekkingsmiddelen	593.522	343.857	311.706	290.012
Onvoorzien	15.000	89.000	175.000	249.000
Totaal van de begroting van lasten	55.584.488	53.825.567	53.210.123	53.194.303

Programma	Baten	2016	2017	2018	2019
<i>1 Wonen & Gebiedszaken</i>					
structureel		575.781	575.781	575.781	575.781
incidenteel		0	0	0	0
<i>2 Demografie & Leefbaarheid</i>					
structureel		232.398	232.398	232.398	232.398
incidenteel		0	0	0	0
<i>3 Bestuurszaken</i>					
structureel		0	0	0	0
incidenteel		0	0	0	0
<i>4 Economie & Maatschappij</i>					
structureel		7.361.997	7.311.997	7.311.997	7.311.997
incidenteel		0	0	0	0
<i>5 Infrastructuur & Milieu</i>					
structureel		2.796.710	2.796.710	2.796.710	2.796.710
incidenteel		30.000	0	0	0
<i>6 Dienstverlening & Ondersteuning</i>					
structureel		360.867	360.867	360.867	360.867
incidenteel		0	0	0	0
<i>Totaal Programma's</i>		<i>11.357.753</i>	<i>11.277.753</i>	<i>11.277.753</i>	<i>11.277.753</i>
Algemene dekkingsmiddelen		42.604.620	42.466.935	42.508.579	42.691.928
Onvoorzien		0	72.233	158.341	283.038
Totaal van de begroting van baten		53.962.373	53.816.921	53.944.673	54.252.719
Saldo van de begroting van baten en lasten		-1.622.115	-8.646	734.550	1.058.416

Programma	2016	2017	2018	2019
Lasten				
<i>Mutaties op de reserves:</i>				
<i>Wonen & Gebiedszaken</i>				
Reserve bovenwijkse voorzieningen	0			
Reserve grondbedrijf	0			
Reserve actualiseren bestemmingsplannen	0			
Reserve woon- een leefbaarheidplannen	320.000	50.000	50.000	50.000
Reserve ontwikkelprojecten Eemsmond	0			
<i>Demografie & Leefbaarheid</i>				
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	-60.000	-60.000	-60.000	-60.000
Reserve onderhoud dorpshuizen	0			
Reserve sportvoorzieningen	0			
Reserve lokale leefbaarheid	0			
Reserve demografische ontwikkelingen	0			
<i>Bestuurszaken</i>				
-				
<i>Economie & Maatschappij</i>				
Reserve economische ontwikkelingen	52.000	35.000	0	0
Reserve bedrijventerrein	0			
Reserve WSW	109.480	24.022	82.817	206.339
Reserve sociale voorzieningen	0			
Reserve Wmo	10.000	10.000	0	0
<i>Infrastructuur & Milieu</i>				
Reserve gladheidbestrijding	0			
Reserve vervangingsfonds machines	-101.199	-101.199	-101.199	-101.199
Reserve rationeel wegbeheer	0			
Reserve energiebesparende maatregelen	0			
Reserve afkoopsom graven	0			
Reserve geothermie	0			
Reserve milieu	58.500	56.500	0	0
Reserve infrastructuur	0			
<i>Dienstverlening & Ondersteuning</i>				
Reserve automatisering	0			
Reserve personeelsbeleid	-38.054	68.946	57.164	21.818
Reserve E-dienstverlening	0			
<i>Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>				
Reserve jaarovergang	100.913			
Algemene Reserve	1.099.148	148.050	0	0
Reserve horizontaal toezicht	0			
Toevoeging rente aan reserves	-742.031	-742.031	-742.031	-742.031
<i>Totaal mutaties op de reserves</i>	<i>808.757</i>	<i>-510.712</i>	<i>-713.249</i>	<i>-625.073</i>
Resultaat van de begroting van baten en lasten	-813.358	-519.358	21.301	433.343

4.2 Toelichting op de meerjarenraming

De meerjarenraming is door ons opgezet met als basis de begrotingsuitkomst van 2016. Verder houden wij rekening met de al bekende ontwikkelingen voor de komende jaren.

4.2.1 Uitgangspunten

In de circulaire van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties betreffende het gemeentefonds is een meerjarenperspectief opgenomen. De informatie hieruit is in de berekening van de algemene uitkering voor de jaren 2016 tot en met 2018 verwerkt.

Verder noemen wij nog de volgende uitgangspunten:

1. ongewijzigd beleid, behalve bij bezuinigingen.
2. aanpassing van belastingen en tarieven.

4.2.2 Bezuinigingen/ombuigingen 2017 - 2018

In deze paragraaf vindt u de meegenomen bezuinigingen en ombuigingen weergegeven in 2017, die in de begroting 2014 voor het meerjarenperspectief 2015 – 2017 stonden aangegeven. Een en ander vanuit het bezuinigingstraject dat voorafgaand aan het opstellen van de begroting 2014 is doorlopen. Per programma worden de bezuinigingen en ombuigingen toegelicht. Hierbij maken we onderscheid tussen structurele en incidentele bezuinigingen/ombuigingen.

In 2017 en 2018 is voor € 458.476 aan structurele bezuinigingen en/of ombuigingen meegenomen en voor € 5.500 aan nieuw incidenteel budget opgevoerd door verschuivingen in de tijd.

Wonen en gebiedszaken

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017: € 941

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

Zoals in 3.2.2. al aangegeven zijn in 2014 de bouwleges met 10% extra verhoogd, naast de reguliere 3%. Deze verhoging werkt ook door in de jaren hierna, waar weer met een verhoging van 3% wordt gerekend.

Bezuiniging/ombuiging: € 941.

Demografie en leefbaarheid

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017: € 30.614

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

In 2014 nam de gemeente deel aan de projectgroep vervoer. Deze projectgroep wil een goed, toegankelijk en betaalbaar netwerk van vervoer behouden door de integratie van het reguliere openbaar vervoer en doelgroepenvervoer. Dit moest leiden tot een bezuiniging van € 60.000 in totaal, waarbij € 40.000 in 2015 is gerealiseerd; het overige moet nog volgen in 2017.

Bezuiniging/ombuiging: € 20.000

Met ingang van 2016 wordt het budget voor onderwijsbegeleiding in 2016 en 2017 jaarlijks met € 10.000 verlaagd.

Bezuiniging/ombuiging: € 10.000.

De sporttarieven worden niet alleen in 2014, maar ook in 2015 en 2016 verhoogd met 10%. Daarna is de verhoging teruggebracht naar de reguliere 3%.

Bezuiniging/ombuiging: € 614.

Bestuurszaken

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: -/- € 5.500

Toelichting op incidentele bezuinigingen/ombuigingen

De incidentele bezuiniging in 2016 bestaat hoofdzakelijk uit het doorschuiven van de veiligheidsmonitor naar 2017. In 2016 is het eerder geraamde budget van € 7.000 vervallen; het nieuw opgevoerde budget ligt € 1.500 lager (zie ook hoofdstuk 4.2.2), maar leidt in 2017 wel tot verhoging van het budget.

Diverse kleinere bezuinigingen: -/- € 5.500.

Economie en Maatschappij

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Infrastructuur en Milieu

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017 - 2018: € 284.000

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

Zoals in hoofdstuk 3.2.2. al is aangegeven wordt de afvalstoffenheffing de komende jaren verhoogd. Dit leidt tot jaarlijks extra inkomsten van € 142.000 per jaar. Deze extra inkomsten zijn in het nieuwe meerjarenperspectief ook opgenomen voor 2018.

Bezuiniging/ombuiging: € 284.000.

Diensten en Ondersteuning

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017 - 2018: € 142.921

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Toelichting op structurele bezuinigingen/ombuigingen

In plaats van een verhoging van de OZB van 2% is in de begroting van 2014, en ook voor de jaren hierna, rekening gehouden met een verhoging van 2,5%. Deze verhoging is ook meegenomen in 2018. Dit genereert extra opbrengsten.

Bezuiniging/ombuiging: € 107.921.

Voorgesteld wordt het budget voor onvoorzien structureel te verlagen naar € 15.000. Jaarlijks wordt dit budget dan weer opnieuw aangevuld tot deze hoogte. De nieuwe raming voor 2017 zijn hiermee komen te vervallen.

Bezuiniging/ombuiging: € 35.000.

Kostenplaatsen

Structurele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

Incidentele bezuiniging/ombuiging 2017: € 0

4.2.3 Analyse

Recapitulatie meerjarenperspectief 2017 - 2019

Omschrijving	Jaar	2017	2018	2019
<i>Uitgangspunt</i>		-813.358	-519.358	21.301
Af:				
Onvoorzien				
Loon-/prijsmutaties		74.000	86.000	74.000
Structurele budgetaanpassingen		-42.805	-81.857	4.586
Correctie op raming uitgaven o.b.v. informatie uit alg.uitkering:				
<i>Verloop uitgaven 3D's (budgetneutraal ramen)</i>		-301.322	-567.516	-393.895
<i>Individuele studietoelage</i>		8.411	4.520	-46
<i>Uitvoeringskosten Participatiewet</i>		7.728	7.479	6.150
<i>Taaleis Participatiewet</i>		2.896		
<i>Uitvoeringskosten vrijlating lijfrenteopbouw</i>		2.177	2.125	2.090
<i>Uitgaven Wmo (HH)</i>		53.953		
<i>Totaal (A)</i>		-194.962	-549.249	-307.115
Bij:				
Aanpassing belastingen		656.974	502.418	459.698
Vrijkomende middelen		72.233	86.108	124.697
Algemene uitkering		-533.781	-449.774	-276.349
Opgenomen structurele bezuinigingen (ronde 2014), excl. extra verhogingen op belastingen en heffingen		30.000		
<i>Totaal (B)</i>		225.426	138.752	308.046
Af:				
Investeringen 2016 - cf. begroting 2016		126.388		
Investeringen 2017 - cf. meerjarenraming '17-'19			147.342	
Investeringen 2018 - cf. meerjarenraming '17-'19				203.119
<i>Totaal investeringen (C)</i>		126.388	147.342	203.119
Structurele saldi		-519.358	21.301	433.343

Opgevoerd aan incidentele bedragen in:	2017	2018	2019
Reguliere budgetten	392.518	189.981	278.157
Investeringen	392.518	189.981	278.157
Incidenteel beschikbaar	-519.358	21.301	433.343
Onttrekking aan de reserves	911.876	168.680	-155.186

In onderstaand overzicht is aangegeven ten laste of ten gunste van welke reserves bovenstaande incidentele ramingen komen.

Incidentele mutaties op reserves:			
<i>(NB. Hierbij is geen rekening gehouden met structurele mutaties, zoals rentetoevoeging of structurele toevoegingen)</i>			
	<i>Stand 1 januari 2016</i>	<i>Toev. (+) / Intrekkingen (-)</i>	<i>Stand 1 januari 2020</i>
Reserve automatisering	107.166		107.166
Reserve personeelsbeleid	311.895	-109.874	202.021
Reserve E-dienstverlening	114.841		114.841
Reserve gladheidbestrijding	68.112		68.112
Reserve vervangingsfonds machines	612.532		612.532
Reserve rationeel wegbeheer			0
Reserve economische ontwikkelingen	239.029	-87.000	152.029
Reserve bedrijventerrein	733.881		733.881
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	60.000		60.000
Reserve sportvoorzieningen	317.428		317.428
Reserve WSW	1.434.787	-422.658	1.012.129
Reserve sociale voorzieningen	112.122		112.122
Reserve Wmo	504.012	-20.000	484.012
Reserve onderhoud dorpshuizen	245.942		245.942
Reserve energiebesparende maatregelen			0
Reserve afkoopsom graven	492.898		492.898
Reserve geothermie	91.270		91.270
Reserve milieu	235.150	-115.000	120.150
Reserve bovenwijkse voorzieningen	187.705		187.705
Reserve grondbedrijf	236.547		236.547
Reserve actualiseren bestemmingsplannen	8.021		8.021
Reserve woon- een leefbaarheidplannen	1.866.185	-470.000	1.396.185
Reserve ontwikkelprojecten Eemsmond	2.637.839		2.637.839
Reserve lokale leefbaarheid	1.491.025		1.491.025
Reserve jaarovergang	1.523.100		1.523.100
Algemene Reserve	5.282.544	-2.125.269	3.157.275
Reserve horizontaal toezicht	895.531		895.531
Reserve infrastructuur	2.097.384		2.097.384
Reserve demografische ontwikkelingen	370.504		370.504
Toevoeging rente aan reserves			
Totaal	22.277.450	-3.349.801	18.927.649

Onvoorzien

In de meerjarenraming zijn met name de structurele bedragen van belang. Voor onvoorzien structureel is in 2016 een budget van € 15.000 beschikbaar. Bij aanwending van dit budget wordt het in het eerstvolgend jaar weer opgehoogd naar € 15.000. Vooralsnog is hier geen rekening mee gehouden.

Overigens wordt ook binnen reguliere budgetten en investeringen, indien nodig, rekening gehouden met een deel voor onvoorziene uitgaven.

Loon- en prijsmutaties

In de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt rekening gehouden met loon- en prijsmutaties. Deze worden berekend op basis van een aantal punten in de uitkeringsfactor. Voor 2017 tot en met 2019 is hetzelfde aantal punten gehanteerd voor het bepalen van de loon- en prijsstijgingen voor Eemsmond. In de meerjarenraming is rekening gehouden met de volgende stijgingen:

2017	€	74.000
2018	€	86.000
2019	€	74.000

De loon- en prijsstijgingen zijn in de meerjarenraming meegenomen door de post Onvoorzien te verhogen met deze bedragen.

Structurele budgetaanpassingen

De doorgevoerde structurele budgetaanpassingen zijn de (geactualiseerde) aanpassingen op reguliere budgetten, zoals deze in het Kaderplan zijn aangegeven. De aanpassingen bestaan uit:

Omschrijving	2017	2018	2019
- Ontwikkeling van de bijdrage aan de VVWNG	7.480	-59.800	-16.003
- WO DEAL: gevolgen integrale kostprijsmethode	138.013	2.706	6.483
- Financiële gevolgen van de regionalisering brandweer	59.259	59.258	14.106
- Vervallen renteopbrengsten op uitstaande vordering	50.000		
- Regionalisering VVV's	1.700		
- Verbetering financieel pakket - verplichtingenadministratie en workflow	3.700		
- Gezamenlijke uitvoeringsorganisatie Basisregistratie Groot-schalige Topografie	40.000		
- OZB-opbrengsten uit areaaluitbreiding	-273.360		
- Verlaging machinebudget (ter dekking van kapitaallasten)	-19.597	-34.021	
- Taakstellende bezuiniging op personeel, gerelateerd aan de kerntakendiscussie en de Nationaal Coördinator	-50.000	-50.000	
<i>Totaal</i>	<i>-42.805</i>	<i>-81.857</i>	<i>4.586</i>

Correctie op raming uitgaven o.b.v. informatie uit de algemene uitkering

De algemene uitkering bestaat voor een groot deel uit de budgetten voor de drie decentralisaties: Awbz naar Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet. In de begroting 2016 zijn de bijbehorende baten en lasten budgetneutraal opgenomen. Aangezien de uitkeringen gedurende de jaren wel fluctueren, laten we de uitgaven voor dezelfde wijzigingen mee fluctueren.

Verder wordt budget beschikbaar gesteld voor individuele studietoelage, voor kosten voor uitvoering van de Participatiewet, voor de taaleis onder de Participatiewet en voor uitvoeringskosten van het wetsvoorstel inzake de vrijstelling van lijfrenteopbouw. Dit is in de algemene uitkering opgenomen. Vandaar dat we hier ook uitgaven tegenover hebben opgenomen in het meerjarenperspectief. Tegelijkertijd wijzigt ook de integratieuitkering voor de Wmo (huishoudelijke hulp). De uitgaven wijzigen daarmee eveneens.

Aanpassing belastingen

In een periode waarin sprake is van prijsstijgingen en inflatie, is een correctie via de aanpassing van belastingen en tarieven noodzakelijk. Vanuit het bezuinigingstraject 2014 zijn voorstellen gedaan tot het extra verhogen van de belastingen. Deze zijn afzonderlijk weergegeven onder 'opgenomen structurele bezuinigingen (ronde 2014). Ook is bij het opstellen van het Kaderplan, als voorloper van deze begroting, in de meerjarenraming gekozen voor extra verhogingen. Deze zijn in het meerjarenperspectief opgenomen onder de 'reguliere' verhoging.

Hierbij is sprake van:

- een verhoging van rioolbelasting voor enkel de investeringen uit het Gemeentelijk Rioleringsplan (gecorrigeerd voor vrijval);
- een verhoging van de OZB met 3,5% (tot en met 2017) en 2,5% vanaf 2018;
- een extra verhoging van de afvalstoffenheffing met € 70.000 (naast de al geplande verhoging van € 142.000) in 2016 en 2017. De verhoging in 2019 is bedoeld als dekking voor de afschrijvingslasten, voortvloeiend uit investeringen in afvalinzameling in 2018;
- een verhoging van de begraafrechten, om deze op het niveau van omliggende gemeenten te brengen;
- een extra verhoging op de sporttarieven in 2016 (10%);

De overige belastingen en leges worden met 3% verhoogd.

De verhogingen zijn in de meerjarenraming opgenomen onder de Algemene Dekkingsmiddelen.

Vrijvallende Middelen

Jaarlijks vallen middelen vrij door volledige afschrijving. Deels gaat het hierbij om vervangingsinvesteringen. Voor de komende jaren gaat het om de volgende bedragen:

Jaar	Vervangingsinvesteringen	Vrij aanwendbaar	Totaal
2017	66.698	5.535	72.233
2018	37.838	48.270	86.108
2019	112.163	12.534	124.697

Het effect van de vrijvallende middelen is in de meerjarenraming meegenomen door de post Onvoorzien te verlagen.

Algemene Uitkering

In de berekening van de algemene uitkering is rekening gehouden met de gevolgen van de septembercirculaire 2015. Hierin zijn de rijksmaatregelen door het Rijk vertaald. Met name de terugloop van de integratie-uitkering voor het sociaal domein leidt tot een afname van de algemene uitkering. Hier staat ook een afname van de uitgaven tegenover.

In de berekening van de algemene uitkering voor de jaren 2017 tot en met 2019 hebben wij rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen ten aanzien van inwoners en woonruimten:

Jaar	Inwoners	Woonruimten
2017	15.720	7.470
2018	15.670	7.470
2019	15.620	7.470

Het structurele van de aantallen inwoners en woonruimtes is niet zeker. Daarom hebben wij deze aantallen voorzichtig geraamd.

De uitkeringsfactoren voor 2016 – 2019 zijn door het ministerie als volgt berekend:

	2016	2017	2018	2019
Voorlopige uitkeringsfactor	1,448	1,431	1,440	1,453
Mutaties per jaar		-0,017	0,009	0,013
Het verschil:				
- algemene mutaties		-0,007	0,017	0,022
- verdeelreserve		-0,001	-0,001	-0,001
- ontwikkeling uitkeringsbasis (incl. OZB)		-0,009	-0,008	-0,008
- overige ontwikkelingen		0,000	0,001	0,000

De algemene uitkering van de gemeente Eemmond, waarin ook de uitkering voor de drie decentralisaties is verwerkt, ontwikkelt zich als volgt:

Jaar	Algemene uitkering	waarvan incidenteel	waarvan structureel	Structurele mutatie
2016	30.621.343	645.581	29.975.762	
2017	29.502.981	61.000	29.441.981	-533.781
2018	28.992.207	0	28.992.207	-449.774
2019	28.715.858	0	28.715.858	-276.349

Opgenomen structurele bezuinigingen (ronde 2014)

In de begroting 2014 en het bijbehorend meerjarenperspectief zijn bezuinigingen doorgevoerd. Hiervoor is begin 2014 een bezuinigingstraject gestart. Ook in het meerjarenperspectief is met deze bezuinigingen rekening gehouden. Deze staan toegelicht onder hoofdstuk 4.2.2. In de recapitulatiestaat zijn de bezuinigingen als gevolg van aanpassing van belastingen achter 'Aanpassing belastingen' opgenomen.

Investeringsen

Voor de jaren 2017 tot en met 2019 is het investeringsbudget rechtstreeks onder de diverse programma's geraamd. (NB. De kapitaallasten behorende bij de investeringen worden een jaar na investeringsjaar geraamd.)

Een overzicht van de geplande investeringen voor de jaren 2016 – 2019 vindt u ingesloten in deze meerjarenbegroting (bijlage 1).

Voor een nadere toelichting op de investeringen: zie Hoofdstuk 5 Financiële positie (5.3. Investeringsen).

Incidentele bedragen (te onttrekken aan de reserves)

Naast de structurele wijzigingen in het meerjarenperspectief is onder de recapitulatiestaat een overzicht te vinden van de incidentele bedragen voor deze jaren. De doorgevoerde incidentele budgetaanpassingen zijn de aanpassingen zoals deze grotendeels in het Kaderplan 2016 zijn aangegeven. De aanpassingen bestaan uit:

Omschrijving	2017	2018	2019
- uitvoering woon- en leefbaarheidplannen	50.000	50.000	50.000
- pilot geïntegreerde kindvoorzieningen	1.600		
- inzet GIDS-gelden	61.000		
- veiligheidsmonitor	5.500		
- uitvoering Economisch beleidsplan	35.000		
- project 'Samen in Beeld TV'	10.000		
- verliesbijdrage Ability	24.022	82.817	206.339
- voormalige ID-banen	104.000		
- uitvoering Milieubeleidsplan	56.500		
- aanpassing fietsroutes Uithuizen i.v.m. Bredeschool	PM		
- medewerkersonderzoek	16.950		
- facilitaire voorzieningen	5.000		
- aangegane verplichtingen met voormalig personeel	68.946	57.164	21.818
- ontvangen GIDS-gelden	-61.000		
Totaal	377.518	189.981	278.157

Beleidspeerpunten

De begroting kent drie beleidsspeerpunten met incidentele financiële gevolgen.

Omschrijving	2017	2018	2019
- herstructureringsprogramma woningvoorraad	PM		
- ontwikkeling regionaal centrum en centrumdorpen	PM		
- onderzoek naar privatiseren/beheer gemeentelijk maatschapp. vastgoed	15.000		
Totaal	15.000	0	0

5 Financiële positie

5.1 Jaarlijks terugkerende arbeidskosten

Salariskosten

Omschrijving	Begroting (primitief) 2015	Begroting 2016
Huidig personeel	8.866.600	9.134.642
Voormalig personeel	0	0
<i>Totaal generaal</i>	<i>8.866.600</i>	<i>9.134.642</i>

Formatie

Personeel	Begroting 2015	Begroting 2016
College	4,15	4,15
Secretaris	1,00	1,00
Griffie	1,44	1,44
Afdeling Beleid	19,70	16,54
Afdeling Ruimte	51,01	51,03
Afdeling Diensten	53,97	56,32
Stafafdeling	9,39	9,51
<i>Totalen</i>	<i>140,66</i>	<i>139,99</i>

5.2 **Aanpassingen t.o.v. het Kaderplan 2016**

Algemeen

Hieronder willen wij per Programma de belangrijkste aanpassingen in 2016 ten opzichte van het Kaderplan 2016, inclusief de gevolgen uit het raadsvoorstel waarin ook de gevolgen van de meicirculaire 2015 zijn verwerkt, weergeven. Het gaat hier om de structurele budgetten; de incidentele budgetten die opgenomen zijn in de begroting 2016 vindt u terug in paragraaf 3.2.3.

Bezuinigingen

In het Kaderplan was rekening gehouden met bezuinigingen (voor 2016) - voortvloeiend uit het bezuinigingstraject van 2014. Hiervan is € 22.500 niet ingevuld in de begroting 2016. Dit heeft betrekking op een opgenomen bezuiniging voor het maatschappelijk werk.

Salarissen

De geraamde salarissen voor 2016 vallen ten opzichte van het Kaderplan in structurele zin € 189.000 negatiever uit. Dit komt grotendeels voort uit het omzetten van incidentele formatie in structurele formatie.

Toerekening van uren aan investeringen en exploitatieopzetten

In 2016 worden minder kapitaallasten toegerekend aan de exploitatieopzetten. Dit heeft te maken met het deels stilleggen van deze opzetten (rekening 2014). Dit houdt in dat minder lasten via kapitaalverstrekking uit het resultaat worden gehaald. Daarnaast worden meer apparaatskosten toegerekend aan investeringen dan in 2015 het geval was (en daarmee uit het resultaat gehaald). Dit betekent een verlichting van het resultaat ten opzichte van het Kaderplan. Per saldo is sprake van een nadeel ten opzichte van het Kaderplan van € 75.000.

Programma 1: Wonen & Gebiedszaken

Overige bestemmingsplannen

In 2015 zijn geen uitgaven geraamd voor de overige gronden die de gemeente in haar bezit heeft. In 2016 wordt wel uitgegaan van uitgaven aan voorbereiding, toezicht en groen. Dit leidt tot een hogere raming van circa € 37.000.

Programma 4: Economie & Maatschappij

Bureau Economische Zaken

In voorgaande jaren is een extra bijdrage aan het Bureau EZ geraamd, om ruimte te creëren voor het uitvoeren van activiteiten. Deze bijdrage is nu structureel in de begroting opgevoerd (€ 25.000).

Wtcg-CER

Als gevolg van het afschaffen van de Wtcg (Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten) en de CER (Compensatieregeling eigen risico) is een deel van deze doelgroep voor hun eigen bijdrage in de zorgkosten onder verantwoordelijkheid van de gemeente komen te vallen (bijzondere bijstand/minimabeleid). In de begroting 2016 is deze raming binnen de budgetten vanuit de 3D's binnen het sociaal domein opgevangen. Dit betekent een voordeel van € 67.000 ten opzichte van het Kaderplan.

Buurtbudgetten

In het Kaderplan was voor 2016 € 25.000 incidenteel opgevoerd voor buurtbudgetten. Er heeft inmiddels een evaluatie van deze budgetten plaatsgevonden. Hieruit wordt geadviseerd om deze budgetten in de komende jaren voort te zetten. Ook vanuit de raad is aangegeven dat deze budgetten niet zouden moeten komen te vervallen (Kerntakendiscussie, behandeling Kaderplan). Dit budget is dan ook structureel opgevoerd in de begroting 2016.

Wijziging raming Hulp bij Huishouden

Als gevolg van de wijziging van het beleid rond het Hulp bij Huishouden kan de het hiervoor bestemde budget worden verlaagd. Dit geeft een voordeel ten opzichte van het Kaderplan van € 100.000.

Bijdrage Beleidsagenda

Het benodigde budget voor de Beleidsagenda, waarover een raadsvoorstel is voorgelegd aan de raad, is gewijzigd. De gevolgen van de wijzigingen in de algemene uitkering (vanuit de circulaire) leiden tot wijzigingen op de verschillende budgetten voor de drie decentralisaties binnen het sociaal domein. Dit heeft ook gevolgen voor de bijdrage aan de Beleidsagenda. Ten opzichte van het Kaderplan een nadeel van circa € 38.000.

Programma 5: Infrastructuur & Milieu

Civiele constructies

Op dit moment worden concept beheerplannen opgesteld voor het onderhoud aan de civiele constructies in onze gemeente. Hieruit blijkt dat het budget voor regulier onderhoud verhoogd dient te worden met € 42.000. Het beheerplan voor wegen laat zien dat de geplande bezuiniging van € 100.000 niet gerealiseerd kan worden, als we het onderhoudsniveau op 'basis' willen houden. Dit wordt beperkt tot een bezuiniging van € 55.000.

Onderhoud Groen

In het Kaderplan was op het terrein van het onderhoud aan groen en het baggeren van vijvers een bezuinigingsoptie aangedragen. Bij de Kerntakendiscussie, maar ook bij de behandeling van het Kaderplan is vanuit de raad benadrukt geen bezuinigingen te willen doorvoeren op het groenonderhoud. Deze

bezuinigingsopties zijn in de begroting dan ook komen te vervallen. Een nadeel van € 75.000.

Alternerend inzamelen

In het kaderplan is rekening gehouden met 160.000 bezuiniging op het alternerend inzamel. Deze bezuiniging wordt gecorrigeerd door het stoppen met bedrijfsafval waardoor de bezuiniging op afval uiteindelijk resulteert in 80.000 euro.

Begraafrechten

De baten uit begraafrechten zijn naar beneden bijgesteld, op basis van ervaringscijfers uit voorgaande jaren. Ook de geplande bezuiniging uit een verdubbeling van de tarieven valt hierdoor lager uit. Een nadeel ten opzichte van het Kaderplan van € 58.000.

Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien

Opbrengsten OZB

Deze opbrengsten nemen ten opzichte van het Kaderplan structureel toe met € 312.000. In de begroting 2016 is onder andere sprake van areaaluitbreiding, waaruit extra opbrengsten gegenereerd zullen worden.

Algemene uitkering

De algemene uitkering laat ten opzichte van het Kaderplan een positieve ontwikkeling zien. De effecten van de septembercirculaire vallen positief uit. Ook hebben we in de algemene uitkering de WOZ-waarden naar beneden bijgesteld, waardoor de correctie hiervoor in de algemene uitkering lager uitvalt. Per saldo een positief effect van € 450.000.

Kostenplaatsen

Kapitaallasten

Per saldo nemen de kapitaallasten met € 398.000 af ten opzichte van het Kaderplan. Dit wordt met name veroorzaakt door lagere rentelasten. Door aflossing van langlopende leningen hoeft hierover minder rente betaald te worden. De eigen middelen zijn verlaagd, waardoor de rentelasten hierover ook afnemen. Verder neemt ook het financieringstekort af, waardoor de hierover berekende rente ook afneemt.

Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT)

In het Kaderplan was het neerzetten van een organisatie voor het uitvoeren van de BGT als PM weergegeven. Inmiddels is duidelijk dat dit structureel € 120.000 gaat kosten in 2016 (wat verder oploopt in 2017 tot € 160.000).

Inhuur bij ziekte

Om binnen de organisatie ziekte op een adequate manier te kunnen opvangen wordt het budget structureel verhoogd met € 80.000. In voorgaande jaren werd deze verhoging gedurende het jaar incidenteel opgelost. Ervaring laat zien dat het hier echter niet om een incidentele kostenpost gaat. Opgemerkt moet worden dat geen sprake is van een toename van het ziekteverzuim.

Reis- en verblijfkosten

Het steeds meer samenwerken op diverse terreinen met andere partijen leidt tot een toename van de reis- en verblijfkosten (€ 28.000). Hier was bij het Kaderplan nog geen rekening gehouden.

Inhuur Talmaweg

In het Kaderplan was rekening gehouden met diverse bezuinigingen, onder andere door te voeren op inzet van capaciteit op de werkzaamheden van locatie Talmaweg. Hiervan is € 32.000 niet gerealiseerd.

5.3 Investeringsen

Een totaaloverzicht van de investeringen vindt u terug in de bijlagen. Daarnaast vindt u in de bijlagen ook een nadere toelichting op de investeringen (en de beleidsspeerpunten) terug.

Ten opzichte van de Beleidsbegroting 2015 heeft zich een aantal mutaties voorgedaan. Deze willen wij hieronder noemen en toelichten.

2016

Omschrijving investering	Toelichting
<u>2016</u>	
Locatie Talmaweg: tractor	Investering is bij het Kaderplan verhoogd van € 26.903 naar € 29.892.
Verbetering netwerkverbinding Talmaweg	Conform Kaderplan € 30.000 opgenomen.
Update netwerk	Conform Kaderplan € 35.000 opgenomen
Locatie Talmaweg: hout- versnipperaar	Conform Kaderplan € 16.195 opgenomen
Civiele constructies	Bij de Begroting 2016 nieuw opgevoerd (€ 183.600, inclusief apparaatskosten: € 15.600).
Vervanging openbare verlichting	Bij de Begroting 2016 nieuw opgevoerd (€ 228.600, inclusief apparaatskosten: 28.600).

2017 - 2019

2017

Vervanging fat clients Conform Kaderplan € 18.000 opgenomen.

Vervanging rekencentrum Conform Kaderplan € 22.500 opgenomen.

Vervanging storage Conform Kaderplan € 35.000 opgenomen.

Vervanging monitoren Conform Kaderplan € 40.000 opgenomen

2018

Rioleringen (mechanisch), Conform Kaderplan respectievelijk € 190.000,
rioleringen (overig), € 97.000 en € 673.00 voor deze investeringen
rioleringen (vrijval) opgevoerd.

Locatie Talmaweg: 2 zijladers Conform Kaderplan is € 472.860 opgevoerd.

Locatie Talmaweg: Conform Kaderplan is € 128.647 opgevoerd.
werktuigen groen

Locatie Talmaweg: container- Conform Kaderplan is € 91.995 opgevoerd.
management systeem:

Locatie Talmaweg: wissel- Conform Kaderplan is € 74.456 opgevoerd.
containers

Aanschaf nieuwe tablets Conform Kaderplan is € 22.000 opgevoerd.
(raadsleden):

2019

Rioleringen (mechanisch), Conform Kaderplan respectievelijk € 190.000,
rioleringen (overig), € 97.000 en € 673.00 voor deze investeringen
rioleringen (vrijval) opgevoerd.

Locatie Talmaweg: haakarm Conform Kaderplan is € 226.225 opgevoerd.
+ kraan

Locatie Talmaweg: drie Conform Kaderplan is € 110.274 opgevoerd.
zoutstrooiers

5.4 Financiering

De financiering vindt plaats met langlopende leningen, kasgeldleningen, rekening courant en eigen financieringsmiddelen in de vorm van reserves en voorzieningen.

De totale rentekosten bedragen:

Vaste geldleningen	€	1.431.620
Rente eigen kapitaal	€	948.427
Kortlopende leningen	€	<u>316.892</u>
Totaal	€	2.696.938

De rentebaten worden als volgt berekend:

Bespaarde rente aan GD	€	58.080
Bespaarde rente aan reserves	€	659.312
Bespaarde rente aan voorzieningen	€	148.316
Bespaarde rente aan algemene reserve (voorzieningen)	€	<u>82.718</u>
Totaal	€	948.427

Wij verwijzen u ook naar de paragraaf Financiering (2.4.4).

5.5 Reserves en voorzieningen

Een gezonde financiële positie is voor de gemeente van groot belang, ondermeer voor het in stand houden van het niveau van de voorzieningen en het kunnen opvangen van onverwachte uitgaven. Reserves en voorzieningen vormen bij de beoordeling van de financiële positie een belangrijk onderdeel.

Binnen dit hoofdstuk wordt het verloop van de reserves en voorzieningen aangegeven voor 2016 met een doorkijk naar de volgende jaren.

Een cijfermatig overzicht, inclusief meerjarenoverzicht, vindt u in de bijlagen bij de Programmabegroting 2016.

5.5.1 Reserves

Algemene Reserve

De stand van de algemene reserve bestaat per 1 januari 2016 bedraagt € 5.282.544 en is ten opzichte van 1 januari 2015 gedaald met € 716.679.

Verloop Algemene reserve in 2015

De toevoegingen aan de Algemene reserve (€ 4.660.538) hebben betrekking op:

- rente	€	300.356
- gedeeltelijke vrijval diverse reserves (wijz. 2015001)	€	3.700.000
- gedeeltelijke vrijval reserve grondbeleid (wijz. 2015006)	€	17.357
- gedeeltelijke vrijval reserve Wet soc.werkvoorzieningen (wijz. 2015006)	€	17.936
- vrijval teveel toegevoegd aan reserve jaarovergang (wijz. 2015006)	€	49.271
- struct. overschot Voorjaarsrapportage (wijz. 2015010)	€	138.389
- gedeeltelijke vrijval stelpost tekort decentralisaties (wijz. 2015011)	€	437.229
Totaal	€	<u>4.660.538</u>

De onttrekkingen aan de Algemene reserve (€ 5.377.217) hebben betrekking op:

- incidentele posten uit de begroting 2015	€	3.045.502
- negatief resultaat begroting 2015 (begr.wijz.2015001)	€	1.420.898
- maatschappelijke banen (begr.wijz. 2015004)	€	123.500
- incidenteel tekort Voorjaarsnota (begr.wijz.2015009)	€	357.297
- verhoging tekort Begroting 2015 a.g.v. structurele tekort Voorjaarsnota (begr.wijz.2014011)	€	306.081
- incidenteel tekort a.g.v. gevolgen meicirculaire (wijz. 2015011)	€	123.939
Totaal	€	<u>5.377.217</u>

Verloop van de Algemene reserve in 2016

Bij het opstellen van de Begroting 2016 en het bijbehorend overzicht van reserves en voorzieningen zijn we uitgegaan van:

- de stand van de algemene reserve op 1 januari 2016: € 5.282.544 (minus de ondergrens van € 1.815.000 is € 3.467.544.

In deze stand zijn niet alle gevolgen van de Najaarsrapportage 2015 verwerkt.

De algemene reserve per 31 december 2016 bedraagt € 3.612.457 (minus de ondergrens van € 1.815.000 is € 1.797.457).

Ten opzichte van 1 januari 2016 is de Algemene reserve verlaagd met € 1.670.087. Deze verlaging komt door de incidentele posten (€ 1.099.148) die in de Begroting 2016 zijn opgevoerd en die ten laste komen van de algemene reserve. Verder is het begrotingstekort van € 813.358 onttrokken aan de algemene reserve. De rente (€ 242.419) is toegevoegd aan de algemene reserve.

Meerjarenverwachting Algemene reserve (exclusief ondergrens van € 1.815.000)

De raming voor de jaren 2017 t/m 2019 is als volgt:

31-12-2017:	€ 1.346.826
31-12-2018:	€ 1.570.472
31-12-2019:	€ 2.213.305

Overige reserves

De stand van de reserves per 1 januari 2016 exclusief de Algemene reserve bedraagt € 17.135.961 en is ten opzichte van 1 januari 2015 gedaald met € 4.333.471.

Verloop 2015 overige reserves

Overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan de overige reserves in 2015:

omschrijving	stand per	toevoegingen	onttrekkingen	stand per
	1-1-2015			31-12-2015
Bovenwijkse voorzieningen	177.651	10.054	0	187.705
Grondbedrijf	246.031	7.873	17.357	236.547
Actualiseren bestemmingsplannen	93.254	2.984	88.217	8.021
Woon- en leefbaarheidsplannen	2.379.481	76.143	589.439	1.866.185
Ontwikkelpacten Eemsmond	3.331.239	106.600	800.000	2.637.839
Sportvoorzieningen	307.585	9.843	0	317.428
Lokale leefbaarheidsplannen	1.657.970	53.055	220.000	1.491.025
Demografische ontwikkelingen	1.116.391	370.504	1.116.391	370.504
Onderhoud dorpshuizen	248.005	7.936	10.000	245.942
Onderwijshuisvesting	0	60.000	0	60.000
Economische ontwikkelingen	323.672	10.357	95.000	239.029
Bedrijventerrein Eemsmond	1.389.420	44.461	700.000	733.881
Sociale werkvoorzieningen	1.802.057	245.666	612.936	1.434.787
Sociale voorzieningen	116.720	169.826	174.424	112.122
Wet maatschappelijke ondersteuning	527.143	16.869	40.000	504.012
Gladheidbestrijding	66.000	2.112	0	68.112
Vervanging machines/materieel	668.025	144.507	200.000	612.532
Rationeel wegbeheer	0	0	0	0
Energiebesparende maatregelen	146.518	4.689	10.152	141.055
Afkoopsom graven	477.614	15.284	0	492.898
Geothermie	88.440	2.830	0	91.270
Milieu	306.347	9.803	81.000	235.150
Infrastructuur	2.032.349	65.035	0	2.097.384
Automatisering	136.789	34.377	64.000	107.166
Personeelsbeleid	136.914	221.381	46.400	311.895
E dienstverlening/KCC	111.280	3.561	0	114.841
Jaarovergang	2.646.946	-	1.123.846	1.523.100
Horizontaal toezicht	935.592	29.939	70.000	895.531
	21.469.432	1.725.689	6.059.162	17.135.961

Conform de nota reserves en voorzieningen is de rente (3,2% over de stand per 1 januari 2015 toegevoegd aan de reserves.

In 2014 zijn budgetten die moesten worden overgeheveld naar 2015 toegevoegd aan de reserve jaarovergang. In 2015 is een bedrag van € 1.123.846 aan deze reserve onttrokken en aan de Begroting 2015 toegevoegd. Alleen meerjarige budgetten kunnen in de reserve jaarovergang blijven staan.

Verloop 2016

De stand van de reserves per 31 december 2016 exclusief de Algemene reserve bedraagt € 17.183.934 en is ten opzichte van 1 januari 2016 gestegen met € 47.973.

De rente (3,2%) wordt conform de Nota reserves en voorzieningen toegevoegd aan de reserves. De totale toevoegingen op de overige reserves (inclusief rente

van € 499.612) in 2016 zijn geraamd op € 804.590 en de totale onttrekkingen op € 756.618.

Overzicht van geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de overige reserves in 2016:

omschrijving	stand per		onttrekkingen	stand per
	1-1-2016	toevoegingen		31-12-2016
Bovenwijkse voorzieningen	187.705	6.007	0	193.711
Grondbedrijf	236.547	7.570	0	244.117
Actualiseren bestemmingsplannen	8.021	257	0	8.278
Woon- en leefbaarheidsplannen	1.866.185	59.718	320.000	1.605.903
Ontwikkelingsprojecten Eemsmond	2.637.839	84.411	0	2.722.250
Onderhoud onderwijshuisvesting	60.000	61.920	0	121.920
Sportvoorzieningen	317.428	10.158	0	327.586
Lokale leefbaarheidsplannen	1.491.025	47.713	0	1.538.737
Demografische ontwikkelingen	370.504	11.856	0	382.360
Onderhoud dorpshuizen	245.942	7.870	0	253.812
Economische ontwikkelingen	239.029	7.649	52.000	194.678
Bedrijventerrein Eemsmond	733.881	23.484	0	757.365
Sociale werkvoorzieningen	1.434.787	45.913	109.480	1.371.220
Sociale voorzieningen	112.122	3.588	0	115.710
Wet maatschappelijke ondersteuning	504.012	16.128	10.000	510.140
Gladheidbestrijding	68.112	2.180	0	70.292
Vervanging machines/materieel	612.532	157.579	36.779	733.332
Energiebesparende maatregelen	141.055	4.514	0	145.569
Afkoopsom graven	492.898	15.773	0	508.670
Geothermie	91.270	2.921	0	94.191
Milieu	235.150	7.525	58.500	184.175
Infrastructuur	2.097.384	67.116	0	2.164.500
Automatisering	107.166	3.429	0	110.596
Personeelsbeleid	311.895	116.981	68.946	359.930
E dienstverlening/KCC	114.841	3.675	0	118.516
Jaarovergang	1.523.100	-	100.913	1.422.187
Horizontaal toezicht	895.531	28.657	0	924.188
	17.135.961	804.590	756.618	17.183.934

Programma 1 Wonen & Gebiedszaken

Reserve woon- en leefbaarheidsplannen Eemsdelta

Deze reserve is ingesteld om de kosten voortvloeiende uit het Programma Wonen en Voorzieningen af te dekken. Dit programma maakt deel uit van de DEAL samenwerking. Voorgesteld wordt in 2016 een bedrag van € 50.000 voor de kosten voor de uitvoering van de woon- en leefbaarheidsplannen te onttrekken aan deze reserve. Verder wordt voorgesteld de kosten van het opstellen van een regionale gebiedsvisie (€ 270.000) te onttrekken aan deze reserve.

Programma 2 Demografie & Leefbaarheid

Reserve onderwijshuisvesting

Bij de begroting 2015 is de reserve onderhoud onderwijshuisvesting ingesteld voor de kosten van een aantal onderwijsvoorzieningen, waarvoor de gemeente nog wettelijk verantwoordelijk blijft. Voorgesteld wordt jaarlijks een bedrag van € 60.000 toe te voegen aan deze reserve.

Daar het budgetrecht van reserves in beginsel bij de raad ligt wordt voorgesteld het college de bevoegdheid te geven om te beschikken over deze reserve voor zover deze gebruikt wordt ter dekking van de kosten onderhoud onderwijshuisvesting, waarvoor de gemeente wettelijk verantwoordelijk is.

De raad wordt via een memo en tussenrapportages geïnformeerd over de onttrekking.

Programma 4 Economie & Maatschappij

Reserve economische ontwikkelingen

Deze reserve is ingesteld voor de gelijkmatige verdeling van kosten voor strategische projecten op het gebied van economische ontwikkelingen. Jaarlijks wordt in de begroting een bedrag geraamd voor deze projecten. Over- en onderscheidingen op dit budget komen ten laste cq. ten gunste van de reserve.

Voorgesteld wordt in 2016 een bedrag van € 52.000 te onttrekken voor de uitvoering van het economisch beleidsplan (€ 35.000) en voor Eemsdelta Green en economie en ecologie in balans (€ 17.000). De bovengrens van € 150.000 van deze reserve wordt in 2016 overschreden met € 44.678. In 2016 ligt een claim op de reserve voor het project 'Activiteiten DelfSail' ter grootte van € 100.000.

Rekening houdend met deze claims, ligt de hoogte van de reserve op 31 december 2016 € 55.322 onder het maximumbedrag, zoals in de nota Reserves en voorzieningen is aangegeven.

Reserve sociale werkvoorzieningen

Deze reserve is ingesteld om toekomstige risico's bij de sociale werkvoorzieningen af te dekken. Voorgesteld wordt in 2016 een bedrag van € 109.480 te onttrekken aan de reserve voor de dekking van een verwachte hogere verliesbijdrage aan Ability.

Reserve wet maatschappelijke ondersteuning

Deze reserve is ingesteld om mogelijke tekorten op de Wmo-budgetten en de eenmalige kosten als gevolg van de overdracht van taken vanuit de AWBZ naar de gemeente af te dekken. Voorgesteld wordt de kosten voor de subsidie aan de vrienden van Hunsingoheerd en de Mieden (€ 10.000) te onttrekken aan deze reserve. Deze subsidie wordt ingezet voor het project 'Samen in Beeld TV'.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Reserve Vervanging machines/materieel

De reserve is ingesteld om te komen tot een gelijkmatige verdeling van de kosten voor de aanschaf machines/materieel. In de begroting wordt gewerkt met een jaarbudget. Het verwachte overschot in 2016 op het jaarbudget is € 101.199. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de reserve

Reserve milieu

Deze reserve is ingesteld voor het actueel houden van het milieubeleidsplan en de uitvoering hiervan. In 2015 wordt € 58.500 onttrokken aan de reserve voor de uitvoering van het milieubeleidsplan.

Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning

Reserve personeelsbeleid

De reserve personeelsbeleid is ingesteld om toekomstige risico's op het gebied van het personeelsbeleid af te dekken, bijvoorbeeld als gevolg van regelingen bij vertrek van personeel, ww- en wao-verplichtingen. Voorgesteld wordt om in 2016 een bedrag van € 7.000 aan de reserve toe voegen om eventuele ww-verplichtingen van een medewerker af te dekken. Daarnaast wordt voorgesteld € 100.000 toe te voegen aan de reserve voor toekomstige extra kosten te dekken. In 2015 zijn verplichtingen aangegaan met voormalig personeel; de verwachte uitgaven hiervoor worden aan de reserve onttrokken.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Reserve Jaarovergang

In de reserve jaarovergang staat budget gereserveerd voor de uitvoering van de wettelijk verplichte BGT-taken (Basisregistratie Grootchalige Topografie). In DEAL-verband is voor de uitvoering van BGT-plus een projectstructuur voorgesteld om hieraan te kunnen voldoen. De hiermee gepaarde kosten kunnen deels worden gedekt uit het in deze reserve geormerkte middelen (€ 100.913).

Meerjarenverwachting overige reserves

De raming voor de jaren 2017 t/m 2019 is als volgt:

31-12-2017 :	€ 17.608.209
31-12-2018 :	€ 18.048.941
31-12-2019 :	€ 18.360.822

5.5.2 Voorzieningen

De stand van de voorzieningen bedraagt per 1 januari 2016 € 10.499.973 en is daarmee € 229.596 hoger dan op 1 januari 2015 (€ 10.270.376).

Verloop 2015

Overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan de voorzieningen in 2015:

omschrijving	stand per		onttrekkingen	stand per	
	1-1-2015	toevoegingen		31-12-2015	
Tekorten exploitaties (grondexpl.)	1.624.175	64.967		1.689.142	
Tekorten exploitatie (NIEGG)	3.841.627			3.841.627	
Tekorten exploitaties (woonrijp)	535.378	21.415		556.793	
Onderhoud onderwijshuisvesting	85.900			85.900	
Vaargeul Noordpolderzijl	25.573	64.000	64.000	25.573	
Uitvoering Baggerplan	61.361	1.964		63.324	
Onderhoud Iba's	59.771	14.000	14.000	59.771	
Rationeel gebouwenbeheer	762.438	424.882	393.242	794.078	
Pensioenverplichtingen wethouders	1.652.894	169.623	58.380	1.764.137	
Sparen verlof	52.475	0	0	52.475	
Essent	883.380	0	0	883.380	
Dubieuze debiteuren	1.632	35.000	36.632	0	
Dubieuze debiteuren Soza	683.773	0	0	683.773	
	10.270.376	795.850	566.254	10.499.973	

Verloop 2016

Overzicht van geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de voorzieningen in 2016:

omschrijving	stand per		onttrekkingen	stand per	
	1-1-2016	toevoegingen		31-12-2016	
Tekorten exploitaties (grondexpl.)	1.689.142	67.566	0	1.756.707	
Tekorten exploitatie (NIEGG)	3.841.627	0	0	3.841.627	
Tekorten exploitaties (woonrijp)	556.793	22.272	0	579.065	
Onderhoud onderwijshuisvesting	85.900	0	0	85.900	
Vaargeul Noordpolderzijl	25.573	64.000	64.000	25.573	
Uitvoering Baggerplan	63.324	2.026	0	65.351	
Civiele constructies	0	81.000	81.000		
Onderhoud Iba's	59.771	14.000	14.000	59.771	
Rationeel gebouwenbeheer	794.078	424.882	447.304	771.656	
Pensioenverplichtingen wethouders	1.764.137	86.952	87.311	1.763.778	
Sparen verlof	52.475	0	0	52.475	
Essent	883.380	0	0	883.380	
Dubieuze debiteuren	0	55.000	55.000	0	
Dubieuze debiteuren Soza	683.773	0	0	683.773	
	10.499.973	817.698	748.615	10.569.055	

De stand van de voorzieningen bedraagt per 31 december 2016 € 10.569.055 en is ten opzichte van 1 januari 2016 gestegen met € 69.082. De totale toevoegingen (inclusief toevoeging rente wegens contante waarde € 148.316) in 2016 zijn geraamd op € 817.698 en de totale onttrekkingen op € 748.615.

De volgende mutaties zijn in 2016 geraamd op onderstaande voorzieningen:

Programma 1 Wonen & Gebiedszaken

Tekorten exploitaties

De voorziening Tekorten exploitaties is ingesteld ter dekking van de negatieve eindwaarden op de exploitatieplannen. De rente (4%) wordt toegevoegd wegens aanpassing van de contante waarde van de voorziening. Over de niet in exploitatie genomen gronden wordt geen rente toegevoegd.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Vaargeul Noordpolderzijl

Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het baggeren van de vaargeul Noordpolderzijl gelijkmatig te verdelen.

Jaarlijks wordt een bedrag (€ 64.000) toegevoegd aan de voorziening. Dit betreft de ontvangen bijdrage van het Waterschap voor 50% van de kosten van het baggeren. De andere 50% van de baggerkosten is voor rekening van de gemeente Eemsmond. Dit bedrag wordt ten laste van het product 'haven Noordpolderzijl' toegevoegd aan de voorziening. De kosten voor het baggeren worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

In 2016 wordt er met de partners uit het Waddenzeegebied, op basis van de uitkomsten van een maatschappelijke kosten en batenanalyse, gewerkt aan een structurele oplossing voor de baggerproblematiek waar wij als gemeente mee te maken hebben. Er zal dan ook worden gekeken of de voorziening in deze vorm in stand moet blijven.

Onderhoud IBA's

Deze voorziening is ingesteld om de kosten van het onderhoud aan IBA-systemen (individuele behandeling afvalwater) gelijkmatig te verdelen. Jaarlijks wordt een bedrag van € 14.000 vanuit de exploitatie toegevoegd aan de voorziening. De kosten voor onderhoud aan de IBA's worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Civiele constructies

Deze voorziening is ingesteld om fluctuaties in de kosten voor beheer en onderhoud van civiele constructies op te vangen. Voorgesteld wordt vanaf 2016 jaarlijks € 55.000 toe te voegen aan deze voorziening vanuit de exploitatie. Verder wordt voorgesteld in 2016 incidenteel € 26.000 toe te voegen voor de verwachte extra kosten in 2016.

De kosten voor het beheer en onderhoud van civiele constructies worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning

Pensioenverplichting wethouders

De voorziening Pensioenverplichtingen wethouders is ingesteld om aan de toekomstige pensioenverplichtingen van oud-wethouders te kunnen voldoen. Voor de aanpassing van de contante waarde van de voorziening wordt de rente (3,2%) toegevoegd aan de voorziening. Er wordt een bedrag van € 30.500 toegevoegd aan de voorziening voor de opbouw van de pensioenrechten in 2016. De pensioenbetalingen aan oud-wethouders worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening geboekt.

Rationeel gebouwenbeheer

Deze voorziening is ingesteld om jaarlijkse pieken en dalen in de onderhoudskosten van de gebouwen te voorkomen. Aan deze voorziening ligt het meerjarenplan van het rationeel gebouwenbeheersysteem ten grondslag.

Het jaargemiddelde van de uitgaven, zoals vermeld in het meerjarenplan (€ 424.882) wordt jaarlijks ten laste van de kostenplaats rationeel gebouwenbeheer toegevoegd aan de voorziening. De uitgaven voor gebouwenbeheer worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Algemene dekkingsmiddelen

Dubieuze debiteuren

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de dubieuze debiteuren. Vanaf 2016 wordt jaarlijks € 55.000 aan de voorziening vanuit de exploitatie toegevoegd om de voorziening op peil te houden. De kosten voor de dubieuze debiteuren worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt. De kosten zijn hoger door meer faillissementen en meer dubieuze debiteuren a.g.v. de crisis.

Meerjaren verwachting voorzieningen

De raming voor de jaren 2017 t/m 2019 is als volgt:

31-12-2017: € 10.386.592

31-12-2018: € 10.416.099

31-12-2019: € 10.444.511

BIJLAGEN

Bijlage 1

Investerings 2016

Nr.	Omschrijving	Investering (jaar t)	Apparaats- kosten	Bruto	Bijdrage	Netto-invest. (jaar t)	Afschrijv. termijn	Lin/ Ann	Kapitaallast (3,5%, jaar t+1)	Verv/ Nw	Jaar van uitvoering	nut	Afzond. voorstel
1	Rioleringen (mechanisch)	190.000	18.850	208.850		208.850	25	Ann	12.672	V	2016	E	
2	Rioleringen (overig)	97.000	9.100	106.100		106.100	40	Ann	4.968	V	2016	E	
3	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Rioleringen middels belastingverhoging)	673.000	30.550	703.550		703.550	60	Ann	28.204	V	2016	E	
4	Locatie Talmaweg: mobiele kraan, verlengstick, maaikorf	130.134		130.134		130.134	10	Lin	17.568	V	2016	E	
5	Locatie Talmaweg: tractor (dekking afschrijvingen Locatie Talmaweg uit verlaging jaarbudget vervanging machines/materieel)	29.892		29.892		29.892	7	Lin	5.317	V	2016	E	
6	Vervanging Thin Clients	60.000		60.000		60.000	4	Lin	17.100	V	2016	E	
7	Verbetering netwerkverbinding Talmaweg	30.000		30.000		30.000	10	Lin	4.050	V	2016	E	
8	Update netwerk	35.000		35.000		35.000	10	Lin	4.725	V	2016	E	
9	Locatie Talmaweg: houtversnipperaar	16.195		16.195		16.195	7	Lin	2.880	V	2016	E	
	Totaal 2016 - conform Kaderplan 2016-2019	1.261.221	58.500	1.319.721	0	1.319.721			97.484				
10	Civiele constructies (2016)	168.000	15.600	183.600		183.600	40	Ann	8.597	V	2016	M	x
10	Fietspadenplan 2e fase (2010) - apparaatskosten		13.000	13.000		13.000	40	Ann	609		2016	M	
11	Vervanging openbare verlichting (2016)	200.000	28.600	228.600		228.600	30	Ann	12.429	V	2016	M	
12	Duurzaam veilig (2013) - apparaatskosten		13.000	13.000		13.000	40	Ann	609		2016	M	
13	GRP mechanisch (2013) - apparaatskosten		49.790	49.790		49.790	25	Ann	3.021		2016	E	
	Totaal 2016 - nieuw opgevoerd	368.000	119.990	487.990	0	487.990			25.265				
14	Voorbereidingskrediet GWRP vrijverval (2017) app.kst.		36.920	36.920		36.920	60	Ann	1.480		2016	E	
15	Voorbereidingskrediet GWRP overig (2017) app.kst.		8.450	8.450		8.450	40	Ann	396		2016	E	
	Totaal 2016 - voorbereidingskredieten 2017	0	45.370	45.370	0	45.370	100	0	1.876				
	Totaal investeringen 2016 (= structurele kap.last 2017)	1.629.221	178.490	1.807.711	0	1.807.711			122.750				
	Totaal voorbereidingskrediet 2017 (= struct.kap.last 2018)	0	45.370	45.370	0	45.370			1.876				
	Incidentele kapitaallast in 2016								0				

Investerings komende jaren 2017-2019

Nr.	Omschrijving	Investering (jaar t)	Apparaats- kosten	Bruto	Bijdrage	Netto-invest. (jaar t)	Afschrijv. termijn	Lin/ Ann	Kapitaallast (3,5%, jaar t + 1)	Verv/ Nw	Jaar van uitvoering	nut
16	Rioleringen (mechanisch)	190.000		190.000		190.000	25	Ann	11.528	V	2017	E
17	Rioleringen (overig)	97.000		97.000		97.000	40	Ann	4.542	V	2017	E
18	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Rioleringen middels belastingverhoging)	673.000		673.000		673.000	60	Ann	26.980	V	2017	E
19	Locatie Talmaweg: haakarm	203.609		203.609		203.609	7	Lin	36.213	V	2017	E
20	Locatie Talmaweg: actieramen voertuigen (dekking afschrijvingen Locatie Talmaweg uit verlaging jaarbudget vervanging machines/materieel)	21.470		21.470		21.470	7	Lin	3.819	V	2017	E
21	Apparaatskosten		225.000	225.000		225.000	25	Ann	13.652		2017	
22	MDM (mobile device management) software	24.232		24.232		24.232	4	Lin	6.597	V	2017	E
23	Vervanging Wifi	30.000		30.000		30.000	4	Lin	8.168	V	2017	E
24	Locatie Talmaweg: Maaimachine (dekking afschrijvingen Locatie Talmaweg uit verlaging jaarbudget vervanging machines/materieel)	18.672		18.672		18.672	10	Lin	2.521	V	2017	E
25	Vervanging Fat Clients	18.000		18.000		18.000	4	Lin	4.901	V	2017	E
26	Vervanging servers rekencentrum	22.500		22.500		22.500	4	Lin	6.126	V	2017	E
27	Vervanging storage	35.000		35.000		35.000	4	Lin	9.529	V	2017	E
28	Vervanging monitoren	40.000		40.000		40.000	4	Lin	10.890	V	2017	E
29	Structurele aanpak baggeren vaargeul Noordpolderzijl	PM		PM		PM			PM		2017	
Totaal 2017 - conform Kaderplan 2016-2019		1.373.483	225.000	1.598.483	0	1.598.483			145.464			
Totaal investeringen 2017 (= structurele kap.last 2018)		1.373.483	225.000	1.598.483	0	1.598.483			145.464			
Incidentele kapitaallast in 2017									0			
30	Rioleringen (mechanisch)	190.000		190.000		190.000	25	Ann	11.528	V	2018	E
31	Rioleringen (overig)	97.000		97.000		97.000	40	Ann	4.542	V	2018	E
32	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Rioleringen middels belastingverhoging)	673.000		673.000		673.000	60	Ann	26.980	V	2018	E
33	Aanschaf nieuwe tablets (raadsleden)	22.000		22.000		22.000	4	Lin	5.990	V	2018	E
34	Locatie Talmaweg: 2 zijladers	472.860		472.860		472.860	7	Lin	86.466	V	2018	E
35	Locatie Talmaweg: werkvoertuigen Groen	128.647		128.647		128.647	7	Lin	23.524	V	2018	E
36	Locatie Talmaweg: containermanagement systeem	91.995		91.995		91.995	7	Lin	16.822	V	2018	E
37	Locatie Talmaweg: wisselcontainers (Let op: dekking afschrijvingen Gemeentebedrijf niet meer volledig uit verlaging jaarbudget vervanging machines/materieel; deze is nu op niveau voor vervanging kleiner materieel)	74.456		74.456		74.456	7	Lin	13.615	V	2018	E
38	Apparaatskosten		225.000	225.000		225.000	25	Ann	13.652		2018	
Totaal 2018 - conform Kaderplan 2016-2019		1.749.958	225.000	1.974.958	0	1.974.958			203.118			

Nr.	Omschrijving	Investering (jaar t)	Apparaats- kosten	Bruto	Bijdrage	Netto-invest. (jaar t)	Afschrijv. termijn	Lin/ Ann	Kapitaallast (3,5%, jaar t + 1)	Verv/ Nw	Jaar van uitvoering	nut
39	Rioleringen (mechanisch)	190.000		190.000		190.000	25	Ann	11.528	V	2019	E
40	Rioleringen (overig)	97.000		97.000		97.000	40	Ann	4.542	V	2019	E
41	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Rioleringen middels belastingverhoging)	673.000		673.000		673.000	60	Ann	26.980	V	2019	E
42	Locatie Talmaweg: haakarm + kraan	226.225		226.225		226.225	7	Lin	40.236	V	2019	E
43	Locatie Talmaweg: drie zoutstrooiers	110.274		110.274		110.274	7	Lin	19.613	V	2019	E
44	Apparaatskosten		225.000	225.000		225.000	25	Ann	13.652		2019	
	Totaal 2019 - conform Kaderplan 2016-2019	1.296.499	225.000	1.521.499	0	1.521.499			116.550			
	Totaal investeringen 2019 (= structurele kap.last 2020)	1.296.499	225.000	1.521.499	0	1.521.499			116.550			
	Incidentele kapitaallast in 2019								0			
45	Verplaatsing Kaap Rottumeroog	PM		PM		PM			PM		PM	
	Totaal PM - conform Kaderplan 2016-2019	0	0	0	0	0			0			
	Totaal investeringen nnb (= structurele kap.last nnb)	0	0	0	0	0			0			
	Incidentele kapitaallast in nnb											

Bijlage 2

Beleidspeerpunten en investeringen: meerjarenraming

NB: Bij investeringen worden de kapitaallasten geraamd in het jaar opvolgend op het investeringsjaar!
In onderstaand overzicht zijn bij de investeringen enkel de kapitaallasten weergegeven.

	2016	2017	2018	2019	Beleidspt./ Investering	inc/str
Programma 1: Wonen & Gebiedszaken						
Herstructureringsprogramma woningvoorraad	PM	PM			B	i
Ontwikkelen regionaal centrum en centrumdorpen	PM	PM			B	i
Herontwikkeling City theater 538	PM				B	i
	0	0	0	0		
Programma 2: Demografie & Leefbaarheid						
Onderzoek naar privatiseren/beheer gemeentelijk maatschappelijk vastgoed	15.000	15.000			B	i
	15.000	15.000	0	0		
Programma 3: Bestuurszaken						
Geen beleidspeerpunten en investeringen	0	0	0	0		
Programma 4: Economie & Maatschappij						
Bezuiniging Europese subsidies en cofinanciering	-				B	i
Economische activiteiten diverse handelskringen	-				B	i
Bezuiniging/herstructureren VVV	-				B	i
Aanbesteding publiek vervoer	-				B	i
Beleidsnota Economie	-				B	i
Beleidsnota Recreatie en toerisme	-				B	i
	0	0	0	0		
Programma 5: Infrastructuur & Milieu						
Vervanging openbare verlichting (2015-2019)	6.621	12.429			I	s
Duurzaam Veilig (2013-2014) - apparaatskosten	608	609			I	s
Vervangen diverse beschoeiingen (2013-2014)	11.547				I	s
Locatie Talmaweg: investering diverse materialen/materieel (2015 - 2019)	7.191	25.765	42.533	140.427	I	s
Locatie Talmaweg: tractoren (2013-2015)	11.254				I	s
Locatie Talmaweg: houtversnipperaar (2015)	2.969				I	s
Locatie Talmaweg: trilwals (2015)	3.698				I	s
	182					

	2016	2017	2018	2019	Beleidspt./ Investeringspt.	inc/str
Locatie Talmaweg: sproeimachine (2015)	3.176				I	s
Rioleringen - mechanisch (2013-2017)	12.080	12.672	11.528	11.528	I	s
Rioleringen - overig (2013-2017)	4.755	4.968	4.542	4.542	I	s
Rioleringen - vrijval (2013-2017)	28.230	28.204	26.980	26.980	I	s
Vorbereidingskrediet rioleringen 2015 (vrijval)	2.643				I	s
Vorbereidingskrediet rioleringen 2016 (vrijval)		2.277			I	s
Vorbereidingskrediet rioleringen 2016 (mechanisch)		978			I	s
Vorbereidingskrediet rioleringen 2016 (overig)		384			I	s
Rioleringen - mechanisch (2013) - apparaatskosten		3.021			I	s
Civiele constructies (2016)		8.597			I	s
Fietspadenplan 2e fase (2010) - apparaatskosten	670	609			I	s
Vorbereidingskrediet rioleringen 2017 (vrijval)			1.480		I	s
Vorbereidingskrediet rioleringen 2017 (overig)			396		I	s
Structurele aanpak baggeren vaargeul Noordpolderzijl (2017)			PM		I	s
Opstellen nieuw Milieubeleidsplan	0				B	i
	95.442	100.513	87.459	183.477		
Programma 6: Dienstverlening & Ondersteuning						
Mobiele telefonie (2015)	17.680				I	s
Vervangen PC's door thin clients (2016)		17.100			I	s
Verbetering netwerkverbinding Talmaweg (2016)		4.050			I	s
Update netwerk (2016)		4.725			I	s
MDM (mobile device management) software (2017)			6.597		I	s
Aanleg Wifi (2017)			8.168		I	s
Vervanging Fat Clients (2017)			4.901		I	s
Vervanging servers rekencentrum (2017)			6.126		I	s
Vervanging storage (2017)			9.529		I	s
Vervanging monitoren (2017)			10.890		I	s
Aanschaf nieuwe tablets raadsleden (2018)				5.990	I	s
Basisregistratie grootschalige topografie	100.913				B	i
Basisregistratie grootschalige topografie	120.000				B	s
	238.593	25.875	46.211	5.990		
Overig						
Apparaatskosten behorende bij de investeringen			13.652	13.652	I	s
	0	0	13.652	13.652		
Totaal beleidsspeerpunten en investeringen	349.035	141.388	147.322	203.119		

Bijlage 3

Toelichting op beleidsspeerpunten 2016 - 2019

Programma 1: Wonen & Gebiedszaken

Herstructureringsprogramma woningvoorraad (2016 - 2017)

Aanleiding	In het Woon- en Leefbaarheidplan (WLP) en het onderliggend Uitvoeringsprogramma (UVP) van de Eemsdelta staat de herstructureringsopgave van de woningvoorraad opgenomen voor de periode 2012-2016 en 2017-2021. Deze opgave wordt binnen onze gemeente samen met de woningbouwcorporaties.
Doelstelling	Versterken van de kwaliteit van wonen, woning en woonomgeving. Op basis van de demografische opgave, doelgroepenopgave en kwaliteitsopgave is de woningbouwambitie bepaald en uitgewerkt.
Activiteiten en planning	In 2016 wordt een vervolg gegeven aan het doel om de versterkingsoperaties (veiligheidsaspect) en het uitvoeringsprogramma WLP(demografisch aspect) met elkaar te verweven, tot één geïntegreerd programma, zodat bewoners één keer in aanraking komen met het geheel, in plaats van meerdere keren achter elkaar.
Kosten	PM

Ontwikkelen regionaal centrum en centrumdorpen (2016)

Aanleiding	De ontwikkeling van een regionaal centrum en de centrumdorpen is onderdeel van uitvoeringsprogramma Woon- en leefbaarheidsplan, vastgesteld op 23 januari 2013.
Doelstelling	Het programma richt zich op de versterking van de voorzieningenstructuur van het regionaal centrum Uithuizen, de centrumdorpen Uithuizermeeden en Warffum.
Activiteiten en planning	Opstellen van uitvoeringsprogramma's voor de visie op het regionaal centrum Uithuizen en de visie op de uitloopstraten van het centrum van Uithuizermeeden. Er zal een start worden gemaakt met de uitvoering van deze programma's.
Kosten	PM

Herontwikkelen City Theater

Aanleiding	Het ontwikkelen van zorggerelateerde appartementen die aansluiten op de dienstverlening van Hunsingoheerd. Binnen het WLP is een grote opgave gedefinieerd op het gebied van wonen en zorg.
Doelstelling	Het realiseren van 24 zorgappartementen op de locatie "538- City Theater".
Activiteiten en planning	Samen met 't Gerack en Marenland een stedenbouwkundig plan ontwikkelen. Marenland en 't Gerack zijn verantwoordelijk voor de opstalontwikkeling. De gemeente is verantwoordelijk voor de openbare ruimte en het bestemmingsplan. Uitwerken van een stedenbouwkundig plan met grondexploitatie. Na besluitvorming door de raad kan een start gemaakt worden met uitvoering.
Kosten	PM

Programma 2: Demografie & Leefbaarheid

Onderzoek naar privatiseren/beheer gemeentelijk maatschappelijk vastgoed (2016 – 2017)

Aanleiding	<p>De gemeente bezit vastgoed. De achtergrond en het gebruik van dit vastgoed is divers. Over het algemeen kan worden gezegd dat het gaat om accommodaties waar (voornamelijk) maatschappelijke activiteiten plaatsvinden en waarvoor de gemeente een belangrijke rol vervult, bijvoorbeeld als eigenaar of subsidieverstrekker. Onderhoud en exploitatie (beheer in brede zin) van dit vastgoed is een kostbare zaak.</p> <p>De vraag (toekomstgericht) is gerezen of en welk deel het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed zou kunnen worden geprivatiseerd en welke mogelijkheden er zijn om het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, anders dan nu, beheerd kan worden.</p> <p>Om het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed toekomstbestendig te maken en daarbij gedegen beslissingen te nemen is adequaat onderzoek noodzakelijk.</p> <p>Gezien de complexiteit is voor de uitwerking specialistische kennis nodig.</p>
Doelstelling	<p>Adequaat onderzoek (met scenario uitwerking) naar privatiseren/beheer van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed geeft inzicht in:</p> <ol style="list-style-type: none">1. welk vastgoed de gemeente in eigendom heeft en welke gegevens relevant zijn2. de juridische mogelijkheden en risico's van te maken keuzes3. de financiële mogelijkheden en risico's van te maken keuzes4. de draagkracht en haalbaarheid van te maken keuzes

Activiteiten en planning	<p>1. in beeld brengen van de vastgoedportefeuille en de daaraan gekoppelde gegevens</p> <p>2. de mogelijkheden tot het inrichten van een raadpleegomgeving van de vastgoedportefeuille</p> <p>3. adequaat onderzoek naar de mogelijkheden die er zijn met betrekking tot gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, zowel gericht op mogelijkheden van privatisering als de mogelijkheden van beheer.</p> <p>3. Op basis van het onderzoek worden keuzes voorgelegd aan de raad. Deze keuzes worden vervolgens uitgewerkt in een integraal plan.</p> <p>4. opstellen van een financieel plan met betrekking tot de vastgoedportefeuille, aan de hand van de gemaakte keuzes</p> <p>Gezien de complexiteit, niet alleen op financieel en juridisch vlak, maar zeker ook in relatie tot de diverse belangen van betrokken partijen is dit een langdurig traject. De planning is nog niet uitgewerkt, maar zal 2 tot 3 jaar in beslag nemen.</p>
Kosten	€ 15.000 in 2016 en €15.000 in 2017

Programma 3: Bestuurszaken

Programma 3 kent in 2016 en verder geen beleidsspeerpunten.

Programma 4: Economie & Maatschappij

Programma 4 kent in 2016 en verder geen beleidsspeerpunten.

Programma 5: Infrastructuur en Milieu

Opstellen nieuw Milieubeleidsplan

Aanleiding	<p>Het milieubeleidsplan wordt elk jaar gefinancierd uit de reserve milieu en is geen structurele post. In 2013 is al besloten om het MBP te verlengen met een jaar, waardoor de budgetten verspreid moeten worden over een extra jaar. Het niet wettelijke deel wordt met name uitgegeven aan natuur en milieu educatie, waar voor de komende periode een contract voor is afgesloten met een externe organisatie. Het open breken van een dergelijk contract zal waarschijnlijk de bezuiniging grotendeels te niet doen.</p>
------------	--

Doelstelling	Opstellen nieuw Milieubeleidsplan en niet wettelijke taken ter discussie stellen. Een bezuiniging op dit vlak is realiseerbaar vanaf 2018.
Activiteiten en planning	Opstellen nieuw Milieubeleidsplan in 2017, waarin gekeken wordt naar bezuinigingsmogelijkheden.
Kosten	-

Programma 6: Dienstverlening & Ondersteuning

Basisregistratie grootschalige topografie (2016)

Aanleiding	In het kader van NUP worden basisregistraties ingevoerd voor een eenduidige uitvraag van gegevens vanuit de overheid. De Basisregistratie grootschalige topografie is één van deze basisregistraties.
Doelstelling	Invoering BGT+ per 1 januari 2016 in DEAL-verband.
Activiteiten en planning	<p>In 2015 is door de stuurgroep BGT waarin Eemsmond is vertegenwoordigd gewerkt aan uitwerking van het projectplan BGT+ dat eind december 2014 in eerste concept aan de stuurgroep is gepresenteerd.</p> <p>In 2015 is verder vorm en inhoud gegeven zowel taakhoudelijk als aan de daadwerkelijke uitvoeringsorganisatie (formatie, beoogde huisvesting, benodigde applicaties etc.)</p> <p>Per 1 januari 2016 zal deze uitvoeringsorganisatie, welke in de gemeente Delfzijl zal zijn gehuisvest, de BGT+ taken moeten gaan uitvoeren.</p> <p>Onderdeel van gemaakte afspraken is dat Eemsmond een deel van de formatie van de uitvoeringsorganisatie kan leveren. De inspanning in 2016 zal er dan ook op zijn gericht dat de voor Eemsmond ingeruimde formatie optimaal kan worden ingezet vanuit onze bestaande personeelsformatie.</p>
Kosten	€ 120.000 structureel (oplopend tot € 160.000 structureel in 2017); € 100.913 incidenteel.

Toelichting op investeringen 2016 - 2019

Programma 1: Wonen & Gebiedszaken

Programma 1 kent in 2016 en verder geen investeringen

Programma 2: Demografie & Leefbaarheid

Programma 2 kent in 2016 en verder geen investeringen

Programma 3: Bestuurszaken

Programma 3 kent in 2016 en verder geen investeringen

Programma 4: Economie & Maatschappij

Programma 4 kent in 2016 en verder geen investeringen

Programma 5: Infrastructuur & Milieu

GRP vervangen rioleringen elektrisch en mechanisch (2016 - 2019)

Aanleiding	Het beleidsplan Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan Gemeente Eemsmond is in 2010 vastgesteld.
Doelstelling	Het voldoen aan de wettelijke voorschriften en het optimaliseren van het rioolbeheer.
Activiteiten en planning	Pompvervanging is gepland van diverse hoofd- en minigemalen.
Kosten	Investering 2016 t/m 2019: € 190.000 Apparaatskosten 2016: € 18.850 De bijbehorende kapitaallasten bedragen in 2017 € 12.672. De kapitaallasten in 2018 en 2019 zijn € 11.528. Deze lasten worden gefinancierd uit de verhoging van de rioolheffingen, indien bij de rioolbelasting sprake is van een dekkingspercentage lager dan 100.

GRP vervangen riolering overig (2016 - 2019)

Aanleiding	Het beleidsplan Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan Gemeente Eemsmond is in 2010 vastgesteld.
Doelstelling	Het voldoen aan de wettelijke voorschriften en het optimaliseren van het rioolbeheer.
Activiteiten en planning	Een nader in te vullen aantal riolen zal worden vervangen.
Kosten	Investering 2016 t/m 2019: € 97.000 per jaar. Apparaatskosten 2016: € 9.100. Verder zijn in 2016 apparaatskosten opgevoerd als voorbereiding op de investering GRP vervangen riolering overig (2016): € 8.450. De bijbehorende kapitaallasten in 2017 bedragen € 4.755. De

kapitaallasten in 2018 en 2019 zijn € 4.542 per jaar. Deze lasten worden gefinancierd uit de verhoging van de rioolheffingen, indien bij de rioolbelasting sprake is van een dekkingspercentage lager dan 100.

GRP vervangen riolering vrijverval (2016 - 2019)

Aanleiding	Het beleidsplan Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan Gemeente Eemsmond is in 2010 vastgesteld.
Doelstelling	Het voldoen aan de wettelijke voorschriften en het optimaliseren van het rioolbeheer.
Activiteiten en planning	Een nader in te vullen aantal riolen zal worden vervangen.
Kosten	Investering 2016 t/m 2019: € 673.000 per jaar. Apparaatskosten 2016: € 30.550. Verder zijn in 2016 apparaatskosten opgevoerd als voorbereiding op de investering GRP vervangen riolering vrijverval (2016): € 36.920. De bijbehorende kapitaallasten bedragen in 2016 € 28.204. De kapitaallasten in 2018 en 2019 zijn € 26.980 per jaar. Deze lasten worden gefinancierd uit de verhoging van de rioolheffingen, indien bij de rioolbelasting sprake is van een dekkingspercentage lager dan 100.

Civiele constructies (2016)

Aanleiding	Efficiënt en effectief onderhoud van onze civiele constructies (bruggen, oeverbescherming, dammen, duikers, kademuurs etc.) is noodzakelijk.
Doelstelling	Assetmanagement en risicomanagement als uitgangspunt voor beheer en levensverlengend onderhoud.
Activiteiten en planning	Op basis van nieuw beleid- en beheerplan beheren.
Kosten	Investering in 2016: € 168.000. Apparaatskosten 2016: € 15.600. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2017: € 8.597.

Vervanging Openbare Verlichting (2016)

Aanleiding	Efficiënt en effectief beheer en onderhoud van ons OVL netwerk is noodzakelijk. Hierbij dient er ook vervangen te worden.
Doelstelling	Een robuust en duurzaam OVL netwerk.
Activiteiten en planning	Onderhouden en vervangen op basis van nieuw beleid- en beheerplan.
Kosten	Investering in 2016: € 200.000. Apparaatskosten 2016: € 28.600. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2017: € 12.429.

Gemeentebedrijf: mobiele kraan, verlengstick, maaikorf (2016)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.

en planning

Kosten Investering in 2016: € 130.134.
Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2017: € 17.568.

Gemeentebedrijf: Tractor (2016)

Aanleiding Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.

Doelstelling Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.

Activiteiten
en planning Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.

Kosten Investering in 2016: € 29.892.
Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2017: € 5.317.

Gemeentebedrijf: Houtversnipperaar (2016)

Aanleiding Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.

Doelstelling Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.

Activiteiten
en planning Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.

Kosten Investering in 2016: € 16.195.
Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2017: € 2.880.

Gemeentebedrijf: Haakarm (2017)

Aanleiding Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.

Doelstelling Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.

Activiteiten
en planning Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.

Kosten Investering in 2017: € 203.609.
Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2018: € 36.213.

Gemeentebedrijf: actieramen voertuigen (2017)

Aanleiding Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.

Doelstelling Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.

Activiteiten
en planning Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.

Kosten Investering in 2017: € 21.470.
Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2018: € 3.819.

Gemeentebedrijf: maaimachine (2017)

Aanleiding Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.

Doelstelling Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de

	afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2017: € 18.672. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2018: € 2.521.

Gemeentebedrijf: zijladers (2018)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 472.860. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2019: € 86.466.

Gemeentebedrijf: werkvoertuigen Groen (2018)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 128.647. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2019: € 23.524.

Gemeentebedrijf: containermanagementsysteem (2018)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 91.995. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2019: € 16.822.

Gemeentebedrijf: wisselcontainers (2018)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 74.456. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2019: € 13.615.

Gemeentebedrijf: haakarm en kraan (2019)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen
------------	---

	vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2019: € 226.225. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2020: € 40.236.

Gemeentebedrijf: drie zoutstrooiers (2019)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2019: € 110.274. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2020: € 19.613.

Programma 6: Dienstverlening en Ondersteuning

Verbetering netwerkverbinding Talmaweg (2016)

Aanleiding	De gemeentewerf aan de Talmaweg geeft regelmatig aan problemen te ervaren met de snelheid van het netwerk. Eerdere onderzoeken en oplossingen hebben dit niet definitief kunnen verbeteren.
Doelstelling	Het netwerk van de gemeentewerf naar wens laten functioneren.
Activiteiten en planning	Een glasverbinding aanleggen van het gemeentehuis naar de gemeentewerf aan de Talmaweg. Dit is een stabiele en kwalitatief goede oplossing, waarbij de gemeentewerf een volledig onderdeel in ons netwerk wordt (vergelijkbaar met de werkplekken in de voormalige Rabobank).
Kosten	Investering 2016 € 30.000 Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2017): € 4.050

Vervangen Thin Clients (2016)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen de thin clients vervangen te worden
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van thin clients via onderhandse aanbesteding en installatie op de werkplek
Kosten	Investering 2016 € 60.000. Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2017): € 17.100.

Update netwerk (2016)

Aanleiding	De netwerkbekabeling bestaat uit de huidige bekabeling en de (niet meer gebruikte) oude bekabeling. Deze oude bekabeling moet opgeruimd
------------	---

	worden en de huidige bekabeling moet gecontroleerd worden.
Doelstelling	Het netwerk werkend en overzichtelijk houden, door de niet meer werkende onderdelen te verwijderen.
Activiteiten en planning	In het gehele gemeentehuis moeten alle oude netwerkkabels verwijderd worden. Verder moet de huidige bekabeling gecontroleerd en waar nodig vervangen worden.
Kosten	Investering 2016 € 35.000 Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2017): € 4.725

MDM (mobile device management) software (2017)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dient de mobile device managementsoftware vervangen te worden
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren
Activiteiten en planning	Vervanging van mobile device managementsoftware via onderhandse aanbesteding en te installeren
Kosten	Investering € 24.352. Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2018): € 6.597.

Vervanging WiFi (2017)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dient de WiFi apparatuur vervangen te worden
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren
Activiteiten en planning	Vervanging WiFi apparatuur via onderhandse aanbesteding en te installeren
Kosten	Investering € 30.000. Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2018): 8.168.

Vervanging Fat Clients (2017)

Aanleiding	In 2017 moeten alle fat clients (pc's) binnen het gemeentehuis en gemeentewerf vervangen worden. Het gaat om 30 pc's.
Doelstelling	Door tijdig de apparatuur te vervangen, kunnen medewerkers door blijven werken.
Activiteiten en planning	De fat clients inrichten en vervangen.
Kosten	Investering € 18.000 Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2018): € 4.901

Vervanging servers rekencentrum (2017)

Aanleiding	In 2017 lopen de huidige onderhoudscontracten af. Daarnaast is dan de levensduur van de huidige hardware afgelopen
Doelstelling	Door het tijdig vervangen van de servers (hosts) blijft ons netwerk naar behoren functioneren.
Activiteiten en planning	In de loop van 2017 de servers (hosts) vervangen.
Kosten	Investering: € 22.500 Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2018): € 6.126

Vervanging storage (2017)

Aanleiding	In 2017 lopen de huidige onderhoudscontracten af. Daarnaast is dan de levensduur van de huidige storage afgelopen.
Doelstelling	Door tijdig de storage te vervangen worden problemen met ons netwerk voorkomen.
Activiteiten en planning	In de loop van 2017 de storage vervangen.
Kosten	Investerings: € 35.000 Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2018): € 9.529

Vervanging monitoren (2017)

Aanleiding	In 2017 moeten de monitoren van alle werkplekken vervangen worden. Het gaat hierbij om 200 monitoren.
Doelstelling	Door tijdig de apparatuur te vervangen, kunnen medewerkers door blijven werken.
Activiteiten en planning	De monitoren per werkplek omwisselen.
Kosten	Investerings € 40.000 Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2018): € 10.890

Vervanging tablets raadsleden (2018)

Aanleiding	In 2018 zijn er weer gemeenteraadsverkiezingen. Het is op dit moment niet in te schatten wie dan in de raad zitting nemen. Daarom wordt een investering opgenomen voor de aanschaf van tablets (t.b.v. papierloos vergaderen) voor raadsleden en fractieassistenten. Hierbij wordt uitgegaan van de aanschaf van 25 tablets.
Doelstelling	Raadsleden en fractieassistenten voorzien van een tablet voor het papierloos vergaderen.
Activiteiten en planning	Tablets aanschaffen en inrichten voor raadsleden en fractieassistenten. Daarnaast worden gebruikerstrainingen gehouden voor het gebruik van de tablet en voor het gebruik van de applicatie voor papierloos vergaderen
Kosten	Investerings: € 22.000 Bijbehorende kapitaallasten (vanaf 2019): € 5.990

Bijlage 4

Verklaring van afkortingen

3D's	Drie Decentralisaties: AWBZ, Jeugdwet en Participatiewet
AED	Automatische externe defibrillator
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AU	Algemene Uitkering
Awb	Algemene wet Bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BARRO	Besluit Algemene Regeling Ruimtelijke Ordening
BBE	Bijzondere Bijstands Eenheid
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BIBOB	(Wet) bevordering integriteitbeoordelingen door het openbaar bestuur
BMW	Bedum, De Marne en Winsum
BMWE	Bedum, De Marne, Winsum en Eemsum
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BRIM	Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten
BUIG	Bundeling van uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten
BZRO	Besluit Risico's Zware Ongevallen
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CER	Compensatie eigen risico (zorgverzekeringswet)
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CVW	Centrum Veilig Wonen
DAL	Delfzijl, Appingedam en Loppersum
DEAL	Delfzijl, Eemsum, Appingedam en Loppersum
D&H	Drank en Horeca
EDR	Eems Dollard Regio
EMU	Economische en Monetaire Unie
EZ	Economische Zaken
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
GBT	Grootchalige Bodem Toepassing
GFT	Groente, Fruit en tuinafval
GIDS	Gezond in de Stad
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GSP	Groninger Seaports
GWRP	Groninger Water- en Rioleringsplan
HOF	Wet Houdbare Overheidsfinanciën
IAU	Incidentele Aanvullende Uitkering
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
ICT	Informatie- en communicatietechnologie

I&M	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IKB	Integrale Kostprijs Berekening
IMP	Integraal ManagementPlan Eems-Dollard
iNUP	Implementatie Nationaal Uitvoeringsplan dienstverlening e-overheid
IOAW	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkeloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
IVB	Integraal Veiligheidsbeleid
IVN	Instituut voor Natuureducatie
JAP	Jongerenactiviteitenplek
JC	Jongerencentrum
JOP	Jongerenontmoetingsplek
KCA	Klein Chemisch Afval
KCC	Klantcontactcentrum
LAG	Leader Actiegroep
L&E	Lauwers en Eems (onderwijs)
LER	Landbouw Effect Rapportage
MER/m.e.r.	Milieu Effect Rapportage
MFC	Multifunctioneel centrum
MJD	Maatschappelijke en Juridische Dienstverlening
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NGT	Noord Gas Transport
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
OBS	Openbare basisschool
ODG	OmgevingsDienst Groningen
OKE-wet	Wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OVL	Openbare Verlichting
OZB	Onroerende Zaak Belastingen
PCR	Provinciale Coördinatie Regeling
PGB	PersoonsGebonden Budget
PKB	Planologische Kernbeslissing waarin de hoofdlijnen van het rijksbeleid (geïntegreerd beleid) met betrekking tot een bepaald gebied (Waddenzee) is opgenomen
POP	Provinciaal Omgevingsplan
POV	Provinciale OmgevingsVerordening
PRW	Programma Rijke Waddenzee
RIGG	Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeente
RIE4	Richtlijn Industriële Emissies
RMC	Regionaal meld- en coördinatiepunt
RO	Ruimtelijke Ordening
ROC	Regionaal Opleidingen Centrum
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst

RvS	Raad van State
RWB	Rationeel Weg Beheer
SBE	Samenwerkende bedrijven Eemsdelta
SEV	Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting
SISA	Single information, single audit
SPGE	Stichting Peuterspeelzalen Gemeente Eemsmond
SVB	Strategische Voorraad Beleidsplannen
SW	Sociale werkvoorziening
SXC	Seaport Xperience Center
UH	Uithuizen
UHM	Uithuizermeeden
UWP	Uitvoeringsprogramma
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VANG	Van Afval Naar Grondstof
VCPO	Vereniging voor Christelijk Primair Onderwijs
VGG	Vereniging van Groninger Gemeenten
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VRG	Veiligheidsregio
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VVE	Voor- en vroegschoolse Educatie
VVV	Vereniging voor Vreemdelingenverkeer
VVWNG	Vuilverwerkingsbedrijf Noord Groningen
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingswet
WLP	Woon- en leefbaarheidsplannen
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WO (DEAL)	Werkorganisatie
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
Wsw	Wet Sociale Werkvoorziening
Wtcg	Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten
WWB	Wet Werk en Bijstand
WWI	Wet Werk en Inkomen
ZIN	Zorg in Natura